



รายงานการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบ
อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

Potential Development Community Management
of Si Thep Historical Park

ณัฐแก้ว ช้องรอด

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2563

รหัสโครงการสัญญา PCRU_2563_TSRI036

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบ
อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

Potential Development Community Management
of Si Thep Historical Park

ณัฐแก้ว ช้องรอด

สาขาวิชานิเทศศาสตร์

คณะวิทยาการจัดการ

ทุนงบประมาณผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
ประจำปีงบประมาณ 2563

หัวข้อวิจัย	การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
ผู้วิจัย	นางสาวณัฐแก้ว ช้องรอด
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ปีที่เสร็จวิจัย	2563

บทคัดย่อ

การวิจัยในชื่อโครงการการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีคำถามการวิจัยหลัก คือ รูปแบบของการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนตำบลศรีเทพควรเป็นอย่างไร และคำถามการวิจัยรอง คือ 1) ศักยภาพชุมชนตำบลศรีเทพเป็นอย่างไร และรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนตำบลศรีเทพ ควรเป็นอย่างไร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ 2) พัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และ3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาและเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพสู่การเป็นมรดกโลก รวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ตัวแทนชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน จำนวน 185 คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนัย โดยการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร และสำรวจจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาจัดทำเป็นระบบและหมวดหมู่ ทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อมโยงความสอดคล้องแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้มีการอ้างอิงไว้ และนำข้อมูลที่ได้จากการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง มาสรุปและเขียนเป็นรูปแบบการบริหารจัดการชุมชน ที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบของการบริหารจัดการ ด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนของตำบลศรีเทพ เพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยวหลังจากที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้ว

ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมของการบริหารจัดการ ชุมชนตำบลศรีเทพทั้ง 16 ชุมชน ที่ตั้งอยู่รอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการบริหารจัดการตามแบบของกระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วย โครงสร้างชุมชนและระบบบริหารจัดการชุมชน โดยการบริหารจัดการชุมชน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ มีคณะกรรมการชุมชน และผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มองค์กรในชุมชน

รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชน เป็นต้น อีกรูปแบบหนึ่งของการบริหารจัดการชุมชน คือ การแบ่งย่อยออกเป็นคุ้ม ประมาณ 8-9 คุ้ม มีประธานคุ้มเป็นหัวหน้าควบคุม รับผิดชอบ ดูแลคุ้มของตนเอง เป็นการกระจายความรับผิดชอบของผู้นำชุมชน ลงสู่ประธานคุ้มภายในชุมชน

ชุมชนตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน เป็นชุมชนที่ฐานการพัฒนาชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยสะท้อนมาจากฐานงานกลุ่มเด่นชัด คือ กลุ่มด้านเศรษฐกิจในชุมชนที่มีหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นงานพัฒนาที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและรวมทั้งภาคเอกชนในการสนับสนุน

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันวิเคราะห์ ค้นหาแนวทางการบริหารจัดการชุมชนตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม ด้วยการสร้างเป็นกลุ่มอาชีพของชุมชนขึ้น โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการ แบ่งอำนาจหน้าที่ รับผิดชอบ มีสมาชิกของชุมชนเป็นคณะกรรมการร่วม เพื่อสร้างจิตสำนึก ความเป็นเจ้าของ เป็นการสร้างกลุ่มขึ้นมาจากปัญหา และความต้องการของชุมชนโดยตรง มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุน

โครงการการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เป็นโครงการที่ศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการชุมชน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาและบริหารจัดการชุมชนอย่างแท้จริง สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาหลังจากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

คำสำคัญ : ศักยภาพ, การบริหารจัดการชุมชน, อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

Title	Potential Development Community Management of Si Thep Historical Park
Researcher	Nuttakaew Khongrod
Program	Communication Arts, Phetchabun Rajabhat University
Year end	2020

ABSTRACT

This research had primary research question which was what would the model of potential development community management of Si Thep sub-district? and secondary research question which was what would the community potential and community management model of Si Thep sub-district?. The purposes of this research were: 1) to study the community potential of Si Thep Historical Park, 2) to develop potential and building competency community management of Si Thep Historical Park, and 3) to present the development model and building competency community management of Si Thep Historical Park to be world heritage. The data was collected by document analysis, observation, interview, and focus group discussion from the 185 personnel by purposive sampling with community leader, community committee, agent local 16 communities of Si Thep Historical Park, and government and private agency. Data was analyzed using analytic induction such as document analysis, non-participant observation, interview, focus group discussion to make a system and categories. The information from the qualitative research was then analyzed by purpose analysis to connect the concept and theory and bring data of workshop project by relevant experts to summary and write the model for development of participant community management of Si Thep sub-district for carrying tourists after Si Thep Historical Park were registered a world heritage.

The findings indicated that most of 16 communities management model of Si Thep Historical Park were management according to the Ministry of Interior consists of community structure and community management system by village headman, community committee, leader or agent local, and community expert. In addition,

another community management model was subdivided 8-9 villages which had leader to be responsible and take care each village for spread responsibility into village leader.

The 16 communities of Si Thep sub-district had continuous development as economic group in community by supporting the government and private agency.

The research team has jointly analyzed, find out the guideline of community management in Si Thep sub-district, Si Thep district, Phetchabun Province for development the participant community management model with management structure, spread authority and responsibility, community member as a joint committee to create awareness and ownership. It was a create group from the problem and needs of the directly community by supporting the government and private agency.

The potential development community management of Si Thep Historical Park project was study to find the guideline of participant community management with really development and community management for carrying tourists after Si Thep Historical Park were registered a world heritage.

Keywords : Potential, Community Management, Si Thep Historical Park

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความร่วมมือของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านของตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน คำสัมภาษณ์ของปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 ตำบลศรีเทพ รวมถึงพัฒนาการอำเภอ พัฒนาการทุกคน ที่กรุณาในเรื่องของเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ ของตำบลศรีเทพ ผู้วิจัยขอขอบคุณข้อมูลจากพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ คำแนะนำต่าง ๆ กำลังใจของผู้ร่วมทีมทำงานของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณทีมวิทยากร จากศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ทีมวิทยากรจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพื่อน ผู้ช่วยเหลือในเรื่องเนื้อหา เรียบเรียง ปรับปรุงรูปแบบของรายงานการวิจัย รวมถึงกำลังใจจากครอบครัว

ผู้วิจัยขอขอบคุณ กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563 เป็นอย่างสูง

ณัฐแก้ว ช้องรอด

ธันวาคม พ.ศ. 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
1.6 กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ	8
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	12
2.3 แนวคิดการเกี่ยวกับชุมชน.....	19
2.4 แนวคิดกระบวนการจัดการชุมชน.....	24
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	28
2.6 ปัจจัยความสำเร็จของชุมชน.....	37
2.7 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.....	41
2.8 อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ	49
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	59
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	59
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	59
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	60
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	62
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	123
5.1 สรุปผล	123
5.1 อภิปรายผลการวิจัย	125
5.2 ข้อเสนอแนะ	127
บรรณานุกรม	128
ภาคผนวก	134
ภาคผนวก ก.เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	135
ภาคผนวก ข.หนังสือเชิญที่เกี่ยวข้อง.....	140
ภาคผนวก ค.ภาพถ่ายกิจกรรมโครงการ.....	142
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2	ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์.....	48
3	แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อของตำบลศรีเทพ.....	63
4	แผนที่แบ่งเขตชุมชนตำบลศรีเทพ.....	65
5	แผนที่เดินดิน บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 2.....	68
6	แผนที่หมู่บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6.....	79
7	โครงสร้างหมู่บ้าน.....	101
8	โครงสร้างกรรมการหมู่บ้าน.....	102
9	โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ.....	106
10	กิจกรรมการค้นหาคัญภาพชุมชน ตำบลศรีเทพ.....	109
11	ขั้นตอนของการสร้างกลุ่มอาชีพ.....	110
12	ผลิตภัณฑ์จากชุมชน.....	113
13	ผลิตภัณฑ์จากชุมชน.....	114
14	ผลิตภัณฑ์จากชุมชน.....	115
15	แนวทางการบริหารจัดการชุมชนตำบลศรีเทพ.....	116
16	การบริหารจัดการชุมชนหรือกลุ่มอาชีพ.....	119

(ณ)

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รายชื่อชุมชน ตำบลศรีเทพและรายชื่อผู้นำชุมชน.....	64
2	ข้อมูลประชากรของชุมชน ตำบลศรีเทพ.....	65

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความสำคัญของการเป็นแหล่งมรดกโลก จากรายงานการวิจัยเรื่อง The Costs and Benefits of World Heritage Site Status in the UK. เสนอว่าการเป็นแหล่งมรดกโลกมีประโยชน์ในเรื่องของการหาพันธมิตรในการดำเนินงาน การเพิ่มจำนวนของทุนสมทบ การอนุรักษ์ การฟื้นฟูพื้นที่หรือเมือง อันเป็นที่ตั้งของแหล่ง การท่องเที่ยว การสร้างความภาคภูมิใจของพลเมือง การสร้างประโยชน์ด้านต้นทุนทางสังคม ซึ่งอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เป็นหนึ่งโบราณสถานี่รอการผลักดันขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ประโยชน์ของการเป็นแหล่งมรดกโลกนั้นจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทุก ๆ พื้นที่ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เป็นอย่างมาก

การเป็นแหล่งมรดกโลกก็อาจจะมีผลบางอย่างในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชุมชนที่อยู่ใกล้หรือรอบ ๆ แหล่งมรดกโลก การบริหารจัดการชุมชนเป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะยุทธศาสตร์มรดกโลกได้ทำการยกระดับให้กับชุมชน ซึ่งเป็นหนึ่งในห้า C ของยุทธศาสตร์มรดกโลก อันประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือ (Credibility) การเสริมศักยภาพ (Capacity-building) ชุมชน (Community) การสื่อสารและปลุกจิตสำนึก (Communication) และการอนุรักษ์ (Conservation) ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จำเป็นจะต้องมีการบริหารจัดการศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ให้เป็นระบบและมีแนวทางที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ เพราะหากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เป็นแหล่งมรดกโลกในที่สุด จะทำให้มีผลที่ตามมาคือ การท่องเที่ยว ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ จำนวนมาก เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ซึ่งภายใต้ภาวะดังกล่าว กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกเป็นสิ่งสำคัญ และจะต้องมีการสร้างองค์ความรู้และความตระหนักรู้ต่อสมาชิกในชุมชนถึงความสำคัญของการผลิตองค์ความรู้ ทั้งในด้านการอนุรักษ์ การพัฒนาการท่องเที่ยว ความรับผิดชอบและการตัดสินใจของชุมชน ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยการศึกษาโดยชุมชนท้องถิ่นต่อการรับมือกับการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นตามมา คือ ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบใน 3 ประเด็น คือ (1) ยกระดับเศรษฐกิจ (2) เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และ (3) รักษาสิ่งแวดล้อมที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางธรรมชาติให้อยู่อย่างยั่งยืน

ตำบลศรีเทพนั้นประกอบด้วยชุมชน 16 หมู่บ้าน 3,547 หลังคาเรือน จากการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้นนักวิจัยได้ทราบว่าบางชุมชน เช่นบ้านนาตะกวดมีประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน เริ่มมีมาก่อน พ.ศ. 2447 นับถึงปัจจุบัน พ.ศ.2563 อายุหมู่บ้านมากกว่า 116 ปี ชุมชนบ้าน

ศรีเทพน้อย คนพื้นเพดั้งเดิมโดยกำเนิดเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษของเมืองศรีเทพ เพราะตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกับบริเวณกำแพงเมืองเก่าศรีเทพ โดยมีวัฒนธรรมประเพณี อิงถึงเรื่องประวัติเจ้าเมืองศรีเทพ (เจ้าพ่อศรีเทพ) ซึ่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเก่าแก่เหล่านี้ จะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการร่วมสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้นักท่องเที่ยว เพิ่มระยะเวลาในการท่องเที่ยว และการใช้จ่ายเงินของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เกิดการสะพัดของรายได้อย่างทั่วถึง แต่ทั้งนี้ชุมชนจะก้าวเดินในทิศทางเดียวกันได้ ต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ปรับตัวได้ดี จึงจะนำไปให้เกิดความสำเร็จของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก ซึ่งผู้นำถือเป็นทุนมนุษย์สำคัญของชุมชน ดังเช่นที่นิพนธ์ บุญหลวง (2561) กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนไว้ว่า ผู้นำ (Leader) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะนำไปให้ชุมชนมีความเปลี่ยนแปลง และเจริญก้าวหน้า ด้วยการสร้างความเชื่อมั่น และศรัทธาให้กับสมาชิกในชุมชน คนในชุมชนที่ต้องมีความเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีความคิดที่จะร่วมมือในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยคิดถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก การเรียนรู้ของชุมชนนับเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชนได้โดยง่าย ด้วยการเรียนรู้สภาพแวดล้อมและสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชนในทุกด้าน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน อันจะส่งผลต่อการนำความคิดและการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามกรอบยุทธศาสตร์พัฒนาของประเทศชาติระยะ 20 ปี ที่ต้องการให้ชุมชนสร้างมูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุน ทรัพยากร วัฒนธรรมในพื้นที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปี

จากเหตุผลและความสำคัญข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เพื่อส่งเสริมรายได้และคุณภาพชีวิตของชุมชน ตำบลศรีเทพให้เพิ่มมากขึ้น

โดยสรุปโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ประกอบด้วยคำถามหลักที่สำคัญ คือ

1. รูปแบบของการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชน ตำบลศรีเทพควรเป็นอย่างไร?
คำถามรอง คือ
1. ศักยภาพชุมชน ตำบลศรีเทพเป็นอย่างไร?
2. รูปแบบการบริหารจัดการชุมชน ตำบลศรีเทพ ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพ ของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาและการเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพสู่การเป็นมรดกโลก

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตเชิงพื้นที่

ชุมชนที่อยู่รอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ คือ ตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 หมู่บ้าน อันประกอบด้วย

- 1) บ้านศรีเทพน้อย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก มีอายุเก่าแก่กว่าหมู่บ้านอื่น ๆ เชื่อว่าประชาชนเป็นคนพื้นเพดั้งเดิมโดยกำเนิด 2) บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 3) บ้านหลักเมือง อยู่ทางทิศตะวันตก เป็นหมู่บ้านใหญ่ มีประชาชนหนาแน่น 4) บ้านสระปรีอ เป็นหมู่บ้านที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ 5) บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 1 6) บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 2 7) บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3 ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ปรากฏในศิลาจารึก 8) บ้านโคกสะแกลาด 9) บ้านท่าไม้ทอง 10) บ้านเกาะลำโพง 11) บ้านแควป่าสัก 12) บ้านท่าเลียง 13) บ้านรักไทย 14) บ้านคลองมะกอก 15) บ้านนาตะกรุดพัฒนา และ 16) บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 16

2. ขอบเขตเชิงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในชุมชน ตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ตัวแทนชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในชุมชน ตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน จำนวน 185 คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แผนชุมชน สภาพแวดล้อมของชุมชน เพื่อค้นหาศักยภาพของชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน

คณะกรรมการชุมชน หัวหน้ากลุ่มอาชีพต่าง ๆ ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนชาวบ้าน ตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจจะทำให้พัฒนาและทำให้ประจักษ์แจ้งขึ้นได้ โดยสามารถนำสิ่งที่แฝงอยู่นั้น มาพัฒนาให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งรวมถึงความสามารถที่ยังไม่พัฒนาหรือยังไม่ได้พัฒนาเต็มที่ ในงานวิจัยนี้คือ วัตถุดิบที่ชุมชนตำบลศรีเทพมีอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถ

ศักยภาพชุมชน หมายถึง การพัฒนาขีดความสามารถของชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยการพัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งหมายถึงภาวะผู้นำต่าง ๆ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน แหล่งธรรมชาติที่สามารถพัฒนามาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และองค์กรชุมชน ให้มีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ด้วยการนำทรัพยากรที่มีมาสร้างประโยชน์และนำกลับคืนสู่ชุมชน

ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสรรหน้าที่ความรับผิดชอบของชุมชนอย่างมีแนวทางการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนตามลำดับอย่างชัดเจนของชุมชน โดยผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน เริ่มจากการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) รวมถึงการลงมือปฏิบัติ ตรวจสอบประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา มาประยุกต์ใช้ภายในชุมชนให้เกิดความคุ้มค่า มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งชุมชนในการศึกษาวิจัยนี้ หมายถึง ชุมชนตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

การพัฒนาศักยภาพ คือ การนำเอาความสามารถที่ซ่อนเร้นภายใน นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการ ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึง สิ่งที่ชุมชนตำบลศรีเทพ มีอยู่และสามารถทำให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้

ชุมชน หมายถึง ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน ซึ่งขึ้นอยู่กับตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ หมายถึง สถานที่ประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ กำลังรอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ครึ่งนี้ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย คือ

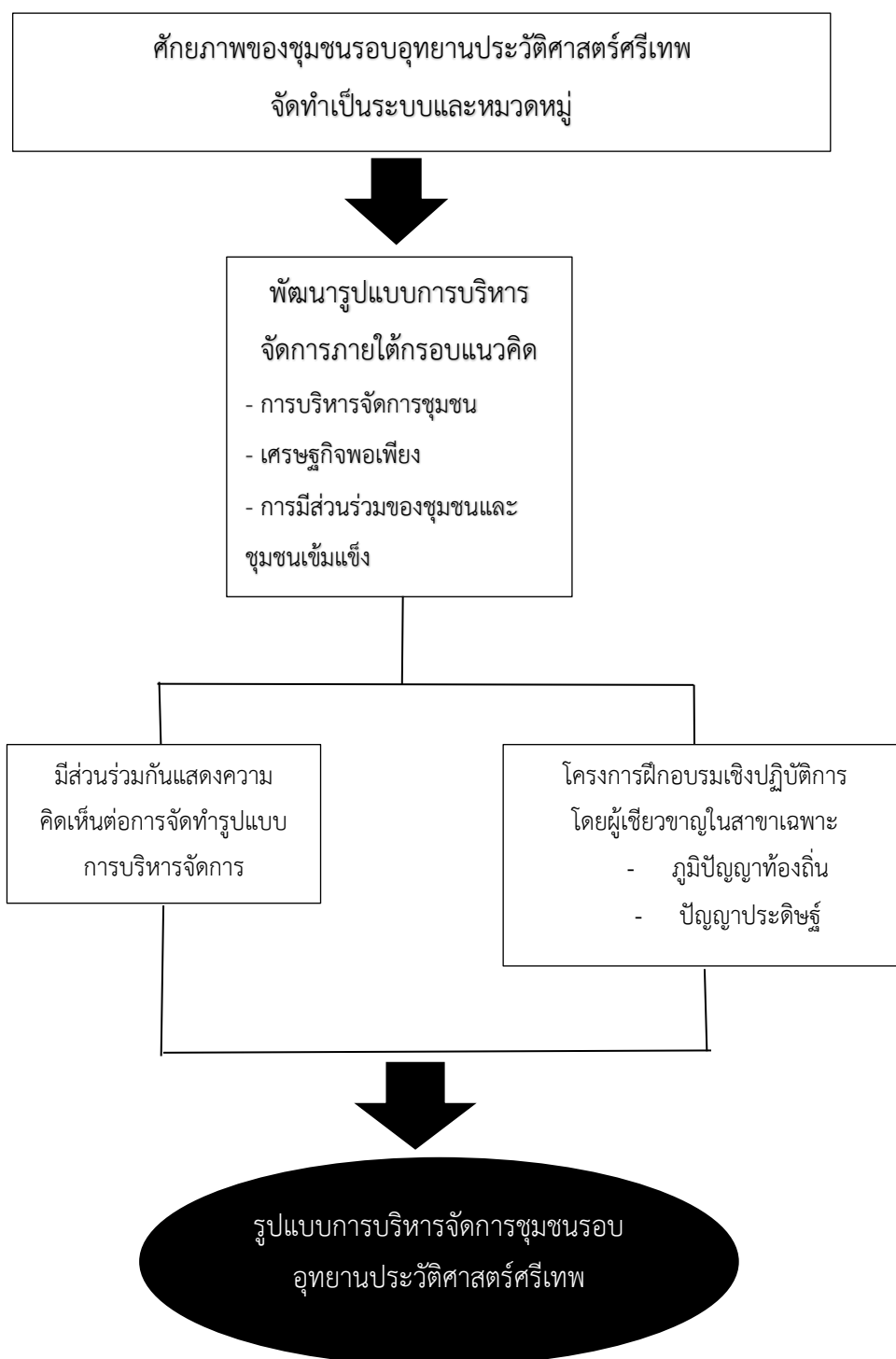
1. ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพทั้ง 16 ชุมชน ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ เพื่อเตรียมการต้อนรับนักท่องเที่ยวเมื่ออุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้ว

2. สมาชิกของชุมชนสามารถเสริมสร้างรายได้ พัฒนาความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี

3. ชุมชนสามารถบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. สามารถเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบของเอกสาร เพื่อประโยชน์ต่อองค์กรอื่น ๆ ต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอหัวข้อตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ
 - 1.1 ความหมายของศักยภาพ
 - 1.2 องค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพ
 - 1.3 ศักยภาพชุมชน
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการจัดการ
 - 2.1 ความหมายของการบริหารจัดการ
 - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร
 - 2.3 ทฤษฎีระบบ
3. แนวคิดการเกี่ยวกับชุมชน
 - 3.1 ความหมายของชุมชน
 - 3.2 องค์ประกอบของชุมชน
 - 3.3 โครงสร้างที่สำคัญของชุมชน
 - 3.4 หน้าที่ที่สำคัญของชุมชน
 - 3.5 ทุนในชุมชน
 - 3.6 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง
4. แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการจัดการชุมชน
 - 4.1 ความหมายของการจัดการ
 - 4.2 ขอบเขตของการปฏิบัติงานด้านการจัดการ
 - 4.3 แนวคิดการจัดการ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 5.3 ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 5.4 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน

6. ปัจจัยความสำเร็จของชุมชน
7. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
8. อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพเริ่มจากการนำเสนอบทความทางวิชาการของ เดวิด แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาวาร์ดเมื่อปี ค.ศ. 1960 ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล (excellent performer) ในองค์กร กับระดับทักษะความรู้ ความสามารถ โดยกล่าวว่าการวัด IQ และการทดสอบบุคลิกภาพ ยังไม่เหมาะสมในการทำนายความสามารถหรือสมรรถนะของบุคคลได้ เพราะไม่ได้สะท้อนความสามารถที่แท้จริงออกมาได้

ในปี ค.ศ. 1970 US State Department ได้ติดต่อบริษัท McBer ซึ่งแมคเคลแลนด์ เป็นผู้บริหารอยู่ เพื่อให้หาเครื่องมือชนิดใหม่ที่สามารถทำนายผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้อย่างแม่นยำ แทนแบบทดสอบเก่า ซึ่งไม่สัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงาน เนื่องจากคนได้คะแนนดีแต่ปฏิบัติงานไม่ประสบผลสำเร็จ จึงต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการใหม่ แมคเคลแลนด์ได้เขียนบทความ “Testing for competence rather than for intelligence” ในวารสาร American Psychologist เพื่อเผยแพร่แนวคิดและสร้างแบบประเมินแบบใหม่ที่เรียกว่า Behavioral Event Interview (BEI) เป็นเครื่องมือประเมินที่ค้นหาผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดี ซึ่งแมคเคลแลนด์ เรียกว่า สมรรถนะ (competency)

ในปี ค.ศ. 1982 ริชาร์ด โบยัตซิส (Richard Boyatzis) ได้เขียนหนังสือชื่อ The Competent Manager : A Model of Effective Performance และได้ นิยามคำว่า competencies เป็นความสามารถในงานหรือเป็นคุณลักษณะที่อยู่ภายในบุคคลที่นำไปสู่การปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ

ปี ค.ศ. 1994 แกรี แฮเมลและซีเค.พราฮาลาด (Gary Hamel และ C.K.Prahalad) ได้ เขียนหนังสือชื่อ Competing for The Future ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญ คือ Core Competencies เป็นความสามารถหลักของธุรกิจ ซึ่งถือว่าในการประกอบธุรกิจนั้นจะต้องมีเนื้อหาสาระหลัก เช่น พื้นฐานความรู้ ทักษะ และความสามารถในการทำงานอะไรได้บ้าง และอยู่ในระดับใด จึงทำงานได้มีประสิทธิภาพสูงสุดตรงตามความต้องการขององค์กร

ในปัจจุบันองค์กรของเอกชนชั้นนำได้นำแนวคิดสมรรถนะไปใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานมากขึ้น และยอมรับว่าเป็นเครื่องมือสมัยใหม่ที่องค์กรต้องได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับต้น ๆ มีการสำรวจพบว่า มี 708 บริษัททั่วโลก นำ Core Competency เป็น 1 ใน 25 เครื่องมือที่

ได้รับความนิยมนับเป็นอันดับ 3 รองจาก Corporate Code of Ethics และ Strategic Planning แสดงว่า Core competency จะมีบทบาทสำคัญที่จะเข้าไปช่วยให้งานบริหารประสบความสำเร็จ จึงมีผู้สนใจศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักการของสมรรถนะมาปรับให้เพิ่มมากขึ้น

ความหมายของศักยภาพ

ได้มีนักวิชาการหลายท่านในประเทศไทย ได้ให้คำจำกัดความของศักยภาพไว้หลายคำและมีคำที่เรียกแตกต่างกันออกไปหลายคำ บางท่านเรียกว่า “ขีดความสามารถ” บางท่านเรียกว่า “สมรรถนะ” บ้าง ถึงแม้ว่าจะเรียกแตกต่างกันออกไป แต่ก็ล้วนแล้วแต่มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Competency” ทั้งสิ้น ความหมาย Competency หมายถึง ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristic or attributes) ที่ทำให้บุคคลผู้นั้นทำงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น หรืออาจกล่าวได้ว่า Competency คือ คุณลักษณะทั้งในด้านทักษะ ความรู้ และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งหนึ่ง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ สรุปแล้ว ศักยภาพ คือ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการทำงานของบุคคล ให้ประสบผลสำเร็จสูงกว่ามาตรฐานทั่วไป

ส่วน David C. McClelland เจ้าของแนวคิดทางการบริหารศักยภาพ (competency) ให้ความหมายและองค์ประกอบศักยภาพ (competency) ไว้ว่า ศักยภาพ คือ บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดี หรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ ดังนั้น ศักยภาพ คือ กลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่ง ๆ โดยกลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะดังกล่าว สัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้น ๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้ โดยผ่านการฝึกอบรม การพัฒนา ศักยภาพ คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม เป็นกลุ่มพฤติกรรมที่องค์กรต้องการจากสมาชิกของชุมชน เพราะเชื่อว่าหากสมาชิกของชุมชน มีพฤติกรรมการทำงานในแบบที่องค์กรกำหนดแล้ว จะส่งผลให้สมาชิกชุมชนผู้นั้นมีผลการปฏิบัติงานดี และส่งผลให้องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการไว้ องค์ประกอบในการพัฒนาสมาชิกของชุมชน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. กลุ่มความรู้ (knowledge) คือ ความสามารถอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง และชัดเจน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ รู้ความหมาย รู้ขั้นตอน รู้ประยุกต์ใช้
2. กลุ่มทักษะ (skill) คือ ความสามารถในการลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์ อันพึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวัดทักษะมี 3 ระดับ คือระดับความซับซ้อนในการ ปฏิบัติ ระดับความหลากหลาย ระดับความสม่ำเสมอ
3. กลุ่มพฤติกรรมหรืออุปนิสัยในการทำงาน (attribute) คือ รูปแบบการแสดงออกหรือพฤติกรรมของบุคคลที่สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งการแสดงออกอันพึงประสงค์ได้นั้นขึ้นกับปัจจัย

3 ประการ คือ ค่านิยม แนวโน้มการแสดงออก และแรงจูงใจ ซึ่งส่งผลให้องค์กรมีความได้เปรียบคู่แข่ง เช่น ความกระตือรือร้น ความอดทน และขยันขันแข็งในการทำงาน ค่านิยมในการยอมรับฟังความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจจะทำให้พัฒนาและทำให้ประจักษ์แจ้งขึ้นได้ โดยสามารถนำสิ่งที่แฝงอยู่นั้นมาพัฒนาให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่” มีนักวิชาการ หลายคนได้ให้ความหมายของศักยภาพไว้ในหลากหลายทฤษฎี ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

สุกัลยา กรรณสมบัติ (2553 : 27) ได้ให้ ความหมายของศักยภาพว่าหมายถึง ความพร้อมของ สิ่งต่าง ๆ ที่จะแสดงพลังอำนาจหรือ ความสามารถในการกระทำการต่าง ๆ ในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ให้เกิดการพัฒนาและบรรลุผล ตามเป้าหมายที่ต้องการ

เสรี พงศ์พิศ (2547 : 150)) ได้ให้ความหมายของศักยภาพว่าหมายถึง ความสามารถที่ยังไม่ พัฒนาหรือยังไม่พัฒนาเต็มที่ ศักยภาพเป็นพลังภายใน พลังที่ซ่อนไว้หรือพลังแฝงที่ยังไม่ได้แสดง ออกมาให้ปรากฏหรือออกมาบ้างแต่ยังไม่ทั้งหมด ด้านความสามารถที่ซ่อนไว้

ดังนั้น ศักยภาพจึงหมายถึง ความสามารถหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจจะทำให้ พัฒนาและทำให้ประจักษ์แจ้งขึ้นได้ โดยสามารถนำสิ่งที่แฝงอยู่นั้นมาพัฒนาให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นกว่าที่ เป็นอยู่

องค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพ

David C.McClelland ได้อธิบายความหมายขององค์ประกอบทั้ง 5 ส่วนไว้ดังนี้

- Skills คือ สิ่งที่บุคคลกระทำได้ดีและฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ
- knowledge คือ ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล
- Self-concept คือ ทศนคติค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือ สิ่งที่ บุคคลเชื่อว่าตัวเองเป็น
- Trait คือ บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลผู้นั้น
- Motive คือ แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน

องค์ประกอบทั้ง 5 ส่วนข้างต้นได้กลายมาเป็นแนวทางในการกำหนด “นิยาม” หรือ “ความหมาย” ของตำรา Competency มากมาย ในปัจจุบันองค์กรในต่างประเทศได้นำ Competency มาใช้ในการบริหารงานอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านบริหาร ทรัพยากรมนุษย์เช่น การสรรหา การพัฒนา และ การรักษาบุคลากรในองค์กร Competency ช่วย ให้ผลงานของบุคลากรตรงตามความต้องการขององค์กรซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของ องค์กร รวมทั้งประเทศไทยก็กำลังสนใจในเรื่อง Competency นี้อย่างมาก

ศักยภาพชุมชน

สายพิน สันทัด และคณะ (2551 : 5) ได้ให้ความหมายของ ศักยภาพชุมชน หมายถึง การพัฒนาขีดความสามารถของชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยการพัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองจากการนำทรัพยากรที่มีของมนุษย์ มาสร้างประโยชน์คืนสู่ชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 115) ได้ให้ความหมายของศักยภาพของชุมชน คือ การที่ชุมชนมี “คน ความรู้ ทรัพยากร” ไม่ได้ “โง่ จน เจ็บ” แต่ขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ไม่มีความรู้ในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

คน คือ การค้นพบความรู้ความสามารถของคน ของผู้รู้ คนที่สั่งสมความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน จากการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมในด้านต่าง ๆ คนที่เป็นครู เป็นแรงงาน

ความรู้ คือ องค์ความรู้ และตัวความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในการดำรงชีวิตการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ทรัพยากร คือ ดิน น้ำ ป่า ไร่นา พืช สัตว์ ผลผลิต เป็นต้น

เกษราพร ทิราวงศ์ และอำนวยการ ใหญ่ยิ่ง (2554 : 15) ได้กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชน ถือเป็นความ จำเป็นอย่างยิ่งในประเทศไทย ที่มีรากฐานของเศรษฐกิจอยู่ที่ระดับชุมชนเป็นส่วน ใหญ่ แต่ที่ผ่านมาการพัฒนาจะไร้ทิศทางและเป็นไปตามความต้องการของนักวิชาการมากกว่าจากของ ชุมชน เพราะขาดข้อสนเทศของชุมชน หากนักวิชาการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมี ข้อสนเทศที่เป็นบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง แล้ว ย่อมสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของ ชุมชนให้สอดคล้องกับ บริบทของชุมชนได้อย่างแท้จริง และสามารถทำให้ชุมชนอยู่ได้ด้วยวิถีดั้งเดิมของบรรพชน ไม่เปลี่ยนไป ตามกระแสของ นักวิชาการหน่วยงานต่าง ๆ ที่ เข้ามาให้ข้อเสนอแนะที่ไม่มีพื้นฐานของความเป็นจริง หรือความเป็นไปได้ อันจะทำให้การพัฒนาศักยภาพชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก่อให้เกิด ความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนต่อไป

ลักษมี หุ่นหว่า, ธาราภรณ์ อภิราภรณ์ และภาวิน ชินะโชติ (2561 : 11) ได้สรุป การพัฒนา ศักยภาพของชุมชน จะเป็น การช่วยให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพของตนเอง (community empowerment) โดยการเชื่อมโยงระหว่าง “คน ความรู้ ทรัพยากร” จนเกิดความสัมพันธ์ซึ่งเรียกว่า “กระบวนการทัศน์ พัฒนาใหม่” ที่ประกอบไปด้วย “การเรียนรู้ การจัดการ และการพัฒนา” ซึ่งก็ถือว่า ชุมชน มีการจัดการตนเอง มีการจัดองค์กรชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพชุมชน คือ การเริ่มและเน้นที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ (คนสัมพันธ์กับความรู้) กระบวนการจัดการ ทรัพยากร อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยความรู้ (คนสัมพันธ์กับทรัพยากร) และกระบวนการพัฒนาทุนของชุมชน ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการสร้างทุนความรู้ทุนทางปัญญาทุนทาง สังคมซึ่งเป็น ประสิทธิภาพในการพัฒนา

สรุปได้ว่า ศักยภาพชุมชน หมายถึง การพัฒนาขีดความสามารถของชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยการพัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองจากการนำทรัพยากรที่มีของมนุษย์ มาสร้างประโยชน์คืนสู่ชุมชน ในงานวิจัยนี้ ศักยภาพชุมชน จึงหมายถึง ขีดความสามารถของชุมชนที่มี ไม่ว่าจะเป็นคน แหล่งท่องเที่ยว และสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น

การพัฒนาศักยภาพชุมชน จึงเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรม และช่วยดำเนินงาน โดยมีการเพิ่มขีดความสามารถหรือความพร้อม หมายถึง คนที่มีความรู้เหมาะสมกับหน้าที่นั้น ๆ ที่จะกระทำให้งานประสบผลสำเร็จของชุมชน โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการเรียนรู้และการจัดการร่วมกันเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ความหมายของการบริหารจัดการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545, หน้า 18 -19) ได้รวบรวม ความหมายของคำว่า “การบริหารจัดการ” ได้ดังนี้

การบริหาร (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบาย ที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูง เป็นคำนิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการและคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึงผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร (Schermerhorn, 1999, p. G -2)

การบริหาร คือกลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading/ Directing) หรืออำนวยการ และการควบคุม (Controlling) ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร (6M's) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญใน การบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วน

เทเลอร์ (Taylor อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, 2523) ให้ความหมายการบริหารไว้ว่า งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดย รอบคอบ ทั้งนี้เพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

คุนตซ (Koontz อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, 2523) ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เป็นอุปกรณ์การดำเนินการนั้น

ติน ปรัชญพฤทธิ (2535) มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการ โดยหมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวว่า “การบริหาร” (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administrare” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์ หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ ส่วน “การจัดการ” (management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์หรือเป็นผลพลอยได้ (by product)

สาคร สุขศรีวงศ์ (2551, น.44) ได้ให้แนวคิดทางด้านการจัดการไว้ว่า หมายถึงการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทางการจัดการ ซึ่งรวมถึงหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การชี้นำ และการควบคุม

Bartol & Martin (1997, p.6) ได้ชี้แนะว่า การจัดการเป็นกระบวนการในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยทำหน้าที่หลัก 4 ประการ คือ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์กร 3) การใช้ภาวะผู้นำ และ 4) การควบคุมองค์กร

Freeman (1992, p.3) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์กร ภาวะผู้นำและการควบคุมการทำงานของสมาชิกขององค์กร และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึง ของหน่วยงาน และ/หรือบุคคล) ที่เกี่ยวข้องกันคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การบริหารนโยบาย (policy) (2) การบริหารอำนาจหน้าที่ (authority) (3) การบริหาร คุณธรรม (morality) (4) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (society) (5) การวางแผน (planning) (6) การจัดองค์กร (organizing) (7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (staffing) (8) การอำนวยความสะดวก (directing) (9) การประสานงาน (coordinating) (10) การรายงาน (reporting) และ (11) การงบประมาณ (budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แฟ้มส - โพสคอร์บ (PAMS - POSDCORB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

สมพงษ์ เกษมสิน (2523) กล่าวว่า คำว่า การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือ การจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่ารัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) และ คำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่

กำหนดไว้ สมพงษ์ เกษมสิน ยังให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเด่น เป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้

1. การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
2. การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ
3. การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
4. การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
5. การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
6. การบริหารอาศัยความร่วมมือรวมใจของบุคคล กล่าวคือ ความรวมใจ (collective mind)

จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (group cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (group effort) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

7. การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
8. การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์
9. การบริหารไม่มีตัวตน (intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

วิช วิษณุภาวรรณ (2548) กล่าวว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจน มีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ

1. ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ
2. มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating)
3. มีจุดหมายปลายทาง คือการพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพ ชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชน เขามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยผลตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่อง การอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวถึง ลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

1. ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใด บุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ
2. ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำงานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบ ทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เขาดวยกัน
3. ในด้านของความรับผิดชอบงานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เขาดวยกัน

วิจิตร ศรีสะอาน (2536) ได้ให้ความเห็นระหว่างการบริหารและการจัดการ ไว้ว่า การบริหาร และการจัดการ ไม่ได้มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ administration มักนิยมแปลเป็นไทยว่าการบริหาร ส่วน management มักนิยมแปลว่าการจัดการ บางครั้งก็แปลว่าการบริหารเหมือนกัน ดังนั้นคำสองคำนี้มีความหมายเหมือนกัน แต่ administration มักนิยมใช้ในการบริหารราชการ หรืองานภาครัฐ ส่วน management นั้นนิยมใช้เกี่ยวกับงานด้านธุรกิจ แต่ความแตกต่างมักจะมองที่ระดับของการบริหาร

วิโรจน์ สารรัตนะ (2545, หน้า3 -5) ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย 4 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

การวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งนักวิชาการทั้งหลาย กำหนดขึ้น จะเริ่มต้นด้วยหน้าที่ทางการวางแผนเป็นอันดับแรก จึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการวางแผนเป็นอย่างดี โดยที่องค์ประกอบของกระบวนการวางแผนองค์การหนึ่ง ๆ ประกอบด้วย ภารกิจ จุดหมายและแผน โดยภารกิจเป็นข้อประกาศอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย หรือเหตุผลพื้นฐานในการดำรงอยู่ขององค์การและขอบข่ายงานเฉพาะขององค์การหรือที่ทำให้ องค์การแตกต่างจากองค์การอื่น สำหรับจุดหมายเป็นเป้าหมายแห่งอนาคต หรือผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์การต้องการให้บรรลุผล ขณะเดียวกันแผนงาน หมายถึงวิถีทางที่จะก่อให้เกิดการกระทำเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์สุดท้ายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์การ

การจัดองค์การ (Organizing) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่สืบเนื่องจากการวางแผน กล่าวคือ เมื่อองค์การจัดทำจุดหมายและแผนเชิงยุทธศาสตร์แล้ว ผู้บริหารควรต้องออกแบบ 13 โครงสร้างองค์การเพื่อให้การบริหารงานบรรลุจุดหมายแผนเชิงยุทธศาสตร์ขององค์การนั้น การออกแบบโครงสร้างองค์การเป็นกิจกรรมที่ควรได้รับการตรวจสอบอยู่เสมอเนื่องจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างองค์การเกิดขึ้นมากมาย

การนำ (Leading) เป็นสถานะที่ผู้นำใช้ความพยายามที่จะให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การที่ผู้นำจะเป็นผู้นำที่มีศักยภาพดังกล่าวได้พึงทำความเข้าใจทฤษฎีการจูงใจ (Motivation) ภาวะผู้นำ (Leadership) การติดต่อสื่อสาร (Communication) และการบริหารกลุ่ม (Group) เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม

การควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการวางระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์การบรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้มุ่งให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติ ปฏิบัติไปในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนดไว้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งขององค์การ การเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสมาชิกในองค์การ

จากคำนิยาม ความหมายที่มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายคำว่า การบริหารจัดการไว้ ผู้วิจัยจึงขอสรุปคำนิยามการบริหารจัดการไว้สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การดำเนินงานของชุมชนให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของชุมชน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทางการบริหารจัดการ โดยอาศัยหน้าที่หลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร

ในหลักการบริหารองค์การ กระบวนการบริหารเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จ มีผู้ที่ทำการศึกษาได้ให้ความเห็นไว้มากหลายแนวคิด พอสรุปได้ ดังนี้

กูลิค และ เออร์วิค (Gulick & Urwick, 1996 อ้างถึงใน วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2545) กล่าวถึงแนวคิดกระบวนการบริหารโพสคอรบ (POSDCoRB) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การบริหารงานบุคคล (staffing) การอำนวยการ (directing) การประสานงาน (coordinating) การรายงาน (reporting) และการงบประมาณ (budgeting) อธิบายได้ดังนี้

P – Planning : การวางแผน ตลอดจนการจัดวางโครงสร้างของการทำงาน รวมไปถึงการวางแผนการลงหน้าเพื่อเตรียมการ ไปจนถึงการวางแผนทำงานร่วมกันของฝ่ายต่างๆ

O – Organizing : การจัดองค์การ ตั้งแต่การกำหนดโครงสร้าง ตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ รับผิดชอบ ตลอดจนการกำหนดส่งงาน แบ่งงานทำอย่างเป็นระบบระเบียบ

S – Staffing : การจัดการเกี่ยวกับบุคลากรในองค์การ ตั้งแต่การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การจัดตำแหน่ง การพัฒนา เป็นต้น

D – Directing : การอำนวยการ ตั้งแต่หน้าที่ในการตัดสินใจ วินิจฉัย สั่งการ ออกคำสั่ง ไปจนถึงการมอบหมายภารกิจให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนภาวะการเป็นผู้นำ

Co – Co-ordinating : การประสานงานตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ให้การทำงานบรรลุเป้าหมายด้วยดี รวมไปถึงการประสานงานในแต่ละส่วนให้สอดคล้องกันด้วย เพื่อให้การทำงานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

R – Reporting : การรายงานการปฏิบัติงานตั้งแต่งานส่วนบุคคลไปจนถึงองค์กร เพื่อให้รู้ถึงการทำงานของฝ่ายต่างๆ และควบคุมให้ดำเนินไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ และสามารถตรวจสอบตลอดจนประเมินผลได้

B – Budgeting : การบริหารงบประมาณ ตั้งแต่การประเมินงบประมาณ การจัดทำบัญชี การตรวจสอบด้านการเงิน ไปจนถึงการนำงบประมาณมาใช้อย่างคุ้มค่าที่สุด

ฟายอล (Fayol, 1996 อ้างถึงใน วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2545) เห็นว่าแนวคิดกระบวนการบริหารประกอบด้วย 5 ประการ หรือรวมเรียกว่า พอคค (POCCC) ได้แก่ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การบังคับการ (commanding) การประสานงาน (coordinating) และการควบคุมงาน (controlling)

ในปัจจุบันได้มีผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารหลายท่านได้พยายามสรุปกระบวนการบริหารว่ามีทั้งหมด 8 ประการ ได้แก่ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2545)

1. การวางแผน (planning) เป็นหน้าที่แรกในการบริหารงาน เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารดำเนินงานสำหรับอนาคต ซึ่งแผนงานและวัตถุประสงค์จะบอกให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายและ ทิศทางขององค์การ หน่วยงานและผู้ปฏิบัติ

2. การตัดสินใจ (decision making) ผู้บริหารต้องตัดสินใจเลือกกลยุทธ์หรือวิธีการ ดำเนินงานจากทางเลือกหลาย ๆ วิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคโลกาภิวัตน์ด้วยแล้ว การตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและมีจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารทุกคน

3. การจัดระเบียบองค์การ (organization) ผู้บริหารต้องพิจารณาโครงสร้างต่าง ๆ ขององค์การ เช่น สายการบังคับบัญชา การแบ่งงาน และการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการบริหารองค์การ ดังนั้นการจัดระเบียบองค์การอย่างระมัดระวังและเหมาะสมจะช่วยให้การไหลเวียนของทรัพยากรมีประสิทธิภาพ

4. การบริหารงานบุคคล (staffing) การบริหารงานบุคคลประกอบด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับการสรรหา การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบ

5. การสื่อสาร (communication) ผู้บริหารในปัจจุบันต้องรับผิดชอบในการสื่อสารกับผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับความรู้ คำชี้แนะ กฎระเบียบ และข้อมูลที่จำเป็นต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของงาน โดยยึดกระบวนการสื่อสารสองทางเป็นหลักปฏิบัติ นอกจากนั้นการสื่อสารระหว่างองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหน่วยงานทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับผู้บริหารในสภาวะการณ์ปัจจุบันและอนาคต

6. การจูงใจ (motivating) สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารงานในปัจจุบันก็คือการจูงใจบุคคลให้มุ่งมั่นทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้ด้วยการสนองความต้องการของบุคคล มอบงานที่มีความหมายท้าทายความสามารถและให้รางวัลที่มีผลตอบแทนอย่างคุ้มค่าคู่ควรกับผลงาน

7. การเป็นผู้นำ (leading) ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำที่ดีโดยการทำตัวเป็นตัวอย่างสำหรับการบริหารงานในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

8. การควบคุมการทำงาน (controlling) การกระทำเพื่อการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดจากการเปรียบเทียบผลงานจริง กับผลงานที่ต้องการหรือคาดหวัง เป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการควบคุมของผู้บริหาร

วิจิตร ศรีสอาน (2536) กล่าวว่า ตามทฤษฎีองค์การ ในการบริหารจัดการนั้น ถือว่าองค์ประกอบสำคัญมีสองส่วน คือ “งาน” และ “คน” ในขณะที่ทรัพยากรการบริหารที่สำคัญมี 4 อย่าง หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า 4Ms ซึ่งได้แก่ บุคลากร (man) เงิน (money) วัสดุ อุปกรณ์ (material) และการจัดการ (management) หากมีการบริหารจัดการปัจจัยทั้ง 4 ด้านอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้ การดำเนินงานขององค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะถ้าหากมีการบริหารจัดการ “งาน” และ “คน” อย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีระบบ เป็นทฤษฎีการบริหารจัดการที่ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษา เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน สามารถสรุปได้ ดังนี้

ดำรง วัฒนา (2546) ได้สรุปทฤษฎีทางการบริหารองค์การ ออกเป็น 3 ยุคคือ ยุคคลาสสิก ยุคพฤติกรรม และยุคปัจจุบัน และในแต่ละยุคจะมีทฤษฎีต่าง ๆ มากมายตามสถานการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในยุคปัจจุบันทฤษฎีที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ มากที่สุดคือทฤษฎีระบบ (management science หรือ system theory)

ทฤษฎีระบบ (system theory) เกิดขึ้นช่วงราวปี ค.ศ. 1965 ได้เกิดการมององค์การ ในเชิงของความเป็นระบบมากขึ้น แนวความคิดเชิงระบบ (system approach) ให้ความหมายคำว่าระบบว่าเป็นภาพรวมของส่วนต่าง ๆ ทั้งที่จัดเตรียมขึ้นใหม่มีความเกี่ยวข้องและพึ่งพากันในอันที่จะสร้างผลงานอย่างใดอย่างหนึ่ง สังคมก็ถือเป็นระบบคือ มนุษย์ สังคม สิ่งก่อสร้าง รถยนต์ และอีกหลาย ๆ สิ่งอยู่ในนั้น นักวิเคราะห์กายภาพ (physiologist) ก็อธิบายการคงสถานะสมดุลของสัตว์หรือคนว่าเป็นไปโดยการนำปัจจัยนำเข้า (input) และสร้างให้เกิดเป็นผลลัพธ์ต่าง ๆ (output) มีระบบอยู่ 2 แบบหลัก ๆ คือ ระบบปิด (closed systems) และระบบเปิด (open systems) ระบบปิด (closed systems) ไม่ถูกอิทธิพลและไม่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของตัวระบบเอง อย่างแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ของ Taylor ก็มองคนและองค์การว่าอยู่ในระบบปิด ในทางตรงข้าม ระบบ

เปิด (open systems) นั้นเป็นแนวคิดที่ยอมรับปฏิสัมพันธ์ในเชิงพลวัตของระบบกับสภาพแวดล้อม อย่างเช่นที่ Barnard เสนอแนวคิดที่ว่าองค์การทุกองค์การเป็นระบบเปิด มาตั้งแต่ช่วงทศวรรษของปี ค.ศ. 1930 ซึ่งกว่าจะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางก็กินเวลามากกว่า 30 ปี ในปัจจุบันเมื่อกล่าวถึงระบบจะหมายถึงระบบเปิด นั่นคือ เรายอมรับในความรู้ที่ว่า องค์การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

องค์การเป็นระบบเปิดโดยมีการใช้ปัจจัยนำเข้า (inputs) เช่น วัตถุดิบ แรงงาน เงินทุน แล้วนำมาแปรสภาพเพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าเหล่านี้ให้สำเร็จเสร็จสิ้นออกมาเป็นสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ความสำเร็จของระบบ (ซึ่งก็คือองค์การ) ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสภาพสิ่งแวดล้อมอันใดแก่ กลุ่ม หรือสถาบันต่าง ๆ ที่ระบบเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย อันว่ากลุ่มหรือสถาบันที่กล่าวมานั้น ประกอบไปด้วย ผู้ป้อนปัจจัยการผลิต (suppliers) สถาบันการเงิน หน่วยงานราชการ ตลอดจนลูกค้าผู้รับบริการ ในกรณีที่ระบบที่ว่าเป็นธุรกิจเอกชน แต่ถ่าระบบนี้เป็นหน่วยงานราชการ สภาพแวดล้อมก็หมายถึงระบบการเมือง สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคมและประชากร ตลอดจนสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ธุรกิจที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อระบบที่เปิดออกสู่สภาพแวดล้อมโดยอาจจะ มีสินค้าหรือบริการที่ลูกค้าไม่ต้องการ อาจจะได้วัตถุดิบคุณภาพดีในราคาถูกหรืออาจจะ ละเลยไม่ปฏิบัติตามระเบียบของราชการ เช่น ปลอมปนผลภาวะ จากระบบผลิต หรือไม่จ่ายภาษีตาม กำหนด เช่นนี้แล้วธุรกิจก็จะอยู่ไม่ได้ แต่ในกรณีของราชการซึ่งเป็นระบบเปิดเหมือนกัน แผนหน่วยงาน จะมีปฏิสัมพันธ์ไม่ดีต่อสภาพแวดล้อมก็อาจจะยังอยู่รอด หรือลอยตัวอยู่ได้สักระยะหนึ่ง ชั่ว - เร็วคง ขึ้นอยู่กับระบบการตรวจสอบหรือกลไกการตรวจสอบ การปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐด้วย กันเอง ที่จะเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นหรือต้องถึงขั้นที่ต้องยุบเลิกหน่วยงานไป แนวความคิดที่ว่าองค์การ เป็นระบบเปิดนี้ นำไปสู่การบริหารที่คำนึงถึงปัจจัยภายนอกองค์การ ซึ่งในปัจจุบันพัฒนามาเป็นเทคนิคทางการบริหารที่รู้จักและเป็นที่นิยม คือการบริหารเชิงกลยุทธ์ (strategic management)

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

ความหมายของชุมชน

ประเวศ วะสี (2541: 35) กล่าวว่าชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการและมีการติดต่อ สื่อสารกัน ชุมชนในทัศนะของประเวศไม่ได้จำกัดอยู่ที่ชุมชนดั้งเดิมในสังคมชนบท แต่เน้นความเป็น ชุมชน ซึ่งสามารถมีขึ้นได้ในบริบทใหม่ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในเมืองหรือชุมชนตามความสนใจ ตาม สายอาชีพ ซึ่งมีหลายขนาดตั้งแต่ระดับเด็กไปจนถึงระดับโลก ชุมชนดังกล่าวอาจไม่จำเป็นต้องผูกโยง ด้วยการอยู่ในพื้นที่เดียวกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 317) ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่ รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

วิชิต นันทสุวรรณ และจำนง แรกพินิจ (2542: 3) ได้ให้นิยามความหมายของชุมชนว่า การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในพื้นที่ หรือขอบเขตที่แน่นอนมีความผูกพันซึ่งกันและกัน อันเป็นผลมาจากการมีกิจกรรมทางการผลิต หรือวิธีการผลิตที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน มีกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนภายในกลุ่ม และเกิดจากกลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณีพิธีกรรมเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน

ธีราพร ทวีธรรมเจริญ (2553 : 106) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า ชุมชน หมายถึง ชุมชนเป็นกลุ่มคนซึ่งอาจมีขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ได้ โดยอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่หนึ่ง ซึ่งสมาชิกของกลุ่มต่างมีความสัมพันธ์กัน มีการเรียนรู้และการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินชีวิต ภายใต้ระเบียบทางสังคมที่คอยควบคุมพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนอาจจะเป็นมิติของการแบ่งปัน ร่วมมือร่วมใจกัน หรือเป็นมิติของความขัดแย้งและไม่เท่าเทียมกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับสมาชิกในสังคม ซึ่งมีสิทธิในการกำหนดโครงสร้าง ระเบียบ กติกา และควบคุมทรัพยากรทั้งของตนเองและของส่วนรวมในชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายคำว่า ชุมชน แล้วนั้น สามารถกล่าวสรุปได้ว่า ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่รวมกลุ่มกัน มีกิจกรรมทำร่วมกัน ร่วมกันคิด วางแผน และดำเนินงานตามแผน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กลุ่มคนในชุมชนนั้นได้กำหนดขึ้นนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้ระหว่างกลุ่มคนหรือกลุ่มคนภายในชุมชนยังมีการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกลุ่มหรือระหว่างชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้เมื่อจำนวนคนภายในกลุ่มได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งในบางเรื่องที่มีความคิดเห็นไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นชุมชนจึงต้องมีกฎระเบียบในการให้ทุกคนได้ถือปฏิบัติร่วมกันเพื่อความสงบเป็นปึกติสุขของชุมชน

องค์ประกอบของชุมชน

นักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ได้วิเคราะห์และจำแนกองค์ประกอบของการรวมตัวของคนจนก่อให้เกิดชุมชนหรือสังคมได้นั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบ ดังนี้

อริญ จิตตะเสนและคณะ (2551) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลักของชุมชนมีทั้งเชิงรูปธรรมและเชิงนามธรรม ซึ่งประกอบด้วย

1. คน ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในชุมชนนั้น ๆ โดยวิถีชีวิตของคน มี 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิตในการทำมาหากิน ด้านการเมือง การปกครอง การบริหารบ้านเมืองและด้านสังคม เช่น การอยู่ร่วมกัน การศึกษา ศาสนา

2. เขตแดน พื้นที่ เครือข่ายต่าง ๆ เช่น หมู่บ้าน ตำบล เครือข่ายอาชีพต่าง ๆ เช่น การเกษตร งานหัตถกรรม

3. ทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่มีและไม่มีชีวิต ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ถนน สะพาน ไฟฟ้า และอื่น ๆ

4. องค์การต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และของประชาสังคมทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม

5. ทุนต่าง ๆ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาชุมชน

6. ปัจจัยแปรเปลี่ยนต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งเชิงบวกและเชิงลบทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน เช่น นโยบายของรัฐบาล ราคาน้ำมัน อัตราดอกเบี้ย ราคาสินค้า การเปลี่ยนแปลงของระบบ และโครงสร้างของบ้านเมือง เป็นต้น

ยศ บริสทุธิ์ (2558 : 7) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของชุมชน จำแนกได้ 3 ประการ คือ

1. คนหรือประชากรในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชน
2. สิ่งที่มีมนุษย์สร้างและประดิษฐ์คิดค้นขึ้น
3. สิ่งที่มีธรรมชาติสร้างขึ้น

องค์ประกอบของชุมชนทั้ง 3 ประการ มีความสัมพันธ์และมีการปฏิบัติต่อกัน โดยมีคนหรือประชากรในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชนมาอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งปลูกสร้างหรือประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่าง ๆ ขึ้นภายในชุมชนซึ่งใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เป็นพื้นฐานเพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากการศึกษาองค์ประกอบของชุมชนที่ก่อตัวขึ้นมาได้นั้น สามารถกล่าวสรุปได้ว่าเกิดจากการรวมตัวกัน โดยต้องอาศัยผู้คนที่มีความคิดเห็นที่เป็นไปในแนวทางเดียว มีการติดต่อสื่อสารประสานงานร่วมกัน มีการดำเนินงานหรือกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อทุกคน ซึ่งเมื่อคนร่วมตัวกันแล้วย่อมขาดไม่ได้กับอาณาเขตพื้นที่หรือสถานที่ในการประกอบกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นชุมชนเมือง หรือชุมชนนอกเมือง ย่อมมีการพัฒนาชุมชนของตนให้มีความเจริญก้าวหน้า รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้กิจกรรมที่คนภายในชุมชนร่วมกันดำเนินการนั้น จะประสบความสำเร็จมากน้อยขึ้นอยู่กับได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หรือหน่วยงานอิสระในการสนับสนุนงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญต่อไป ดังนั้นการก่อตัวของการจัดตั้งชุมชนที่ต้องอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างเพื่อให้เกิดเป็นชุมชนได้นั้น

โครงสร้างที่สำคัญของชุมชน

โครงสร้างของชุมชน ถือเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดเป็นชุมชนซึ่งโครงสร้างของชุมชนที่สำคัญ มีดังนี้

1. สมาชิก หมายถึง ผู้มีสิทธิและมีส่วนร่วมในสมาคมองค์กร (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา 2557) ซึ่งรวมถึงผู้มีสิทธิ และมีส่วนร่วมในชุมชนด้วย โดยสมาชิกชุมชน คือคนหรือประชากรจำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิและมีส่วนร่วมในการอาศัยอยู่ในชุมชน

2. กลุ่มสมาชิกและความสัมพันธ์ หมายถึง บุคคลจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันหรือมีปฏิสัมพันธ์หรือกระทำต่อกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงการมีความสัมพันธ์กันทั้งในเชิงเครือญาติหรือสายเลือด หรือมีความสัมพันธ์กันเชิงสังคมอื่น ๆ ด้วย

3. สถาบันทางสังคม เป็นจุดหลอมรวมและที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและกิจกรรมบางอย่างที่มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันนันทนาการ

4. สถานภาพและบทบาทของสมาชิก หมายถึง สมาชิกภาพ ตำแหน่ง และหน้าที่ของบุคคล โดยบุคคลแต่ละคน สามารถมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่าง เช่น พ่อ นอกจากทำหน้าที่เป็นพ่อของลูกแล้ว พ่อยังมีหน้าที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน เป็นแรงงานหลักของครัวเรือนในการประกอบอาชีพ หรืออาจเป็นผู้นำชุมชนด้วย เป็นต้น

5. บรรทัดฐาน ธรรมเนียม หรือกฎระเบียบแบบแผน หมายถึง แนวทาง หรือที่เป็นเครื่องมือที่กำหนดหรือเป็นกรอบ หรือแบบอย่างให้สมาชิกของสังคมยึดถือปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสงบสุขของสังคม

หน้าที่ที่สำคัญของชุมชน

หน้าที่ของชุมชนเป็นหน้าที่ที่สมาชิกในชุมชนพึงร่วมกันในการจัดให้มีขึ้นภายในชุมชน ซึ่งหน้าที่ที่สำคัญ มีดังนี้

1. สร้างคนและคุณภาพชีวิต การผลิตสมาชิกใหม่ของชุมชน เป็นการกำเนิดหรือสืบทอดทายาทของสมาชิกในชุมชนให้คงอยู่ ซึ่งเมื่อมีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในชุมชน ต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้การศึกษา การปลูกฝังคุณงามความดีและคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมอย่างมีความสุข โดยชุมชนจัดให้มีการบริการการศึกษา การปลูกฝังค่านิยม และความประพฤติให้กับสมาชิกในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ต้องมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนให้อยู่ดีกินดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตด้านการสาธารณสุข โดยชุมชนจัดให้มีการบริการสาธารณสุขมูลฐาน การนันทนาการในชุมชน การอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค เป็นต้น

2. สร้างบ้านแปลงเมือง การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการชุมชนและการปกครอง ซึ่งมีหน้าที่ที่สำคัญของชุมชนในการจัดการชุมชนและการปกครอง อาทิ การควบคุมทางสังคม การคุ้มครองสวัสดิภาพของสมาชิก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน เป็นต้น โดยการดำเนินการดังกล่าวต้องมีการปกครองระดับท้องถิ่นทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เข้ามาเกี่ยวข้อง

3. สร้างงานและฐานเศรษฐกิจ การสร้างงานหรือการผลิต และการสร้างฐานเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็นในการทำให้สมาชิกและชุมชนเกิดความมั่นคง โดยเฉพาะความมั่นคงทางอาหารและฐานเศรษฐกิจ ซึ่งการสร้างฐานทางเศรษฐกิจ มิใช่เพียงการผลิตเท่านั้น แต่รวมถึงมีการจำหน่ายผลผลิตด้วย อาทิ ในชุมชนชนบทหรือชุมชนเกษตร คนในชุมชนได้มีการประกอบอาชีพ หรือทำงานเพื่อทำ

การผลิตทางการเกษตรและอาหารโดยนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคไปจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ หรือสร้างฐานทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ทุนในชุมชน

ทุนในชุมชน อาจจำแนกได้ 5 ประเภท ประกอบด้วย

1. ทุนทางกายภาพ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิตที่สนับสนุนในการดำรงชีพของประชาชน เช่น ที่อยู่อาศัย การคมนาคม ประปา ไฟฟ้า เป็นต้น
2. ทุนมนุษย์ ได้แก่ คนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย รวมถึงสุขภาพอนามัย ระดับการศึกษา ความรู้ความสามารถ ของคนในชุมชน
3. ทุนธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่า ทะเล สัตว์ป่า รวมถึงคุณภาพอากาศ การกำจัดขยะ เป็นต้น
4. ทุนสังคม ได้แก่ ทรัพยากรทางสังคมที่ประชาชนใช้ เพื่อการดำรงชีพ เช่น กลุ่มองค์กร อาสาสมัคร ความสามัคคี ความไว้วางใจกัน ความเอื้ออาทร ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชน และท้องถิ่น เป็นต้น
5. ทุนเงิน ได้แก่ เงินสด เงินฝาก เงินออม รวมถึงทรัพย์สินที่มีมูลค่า เช่น สัตว์เลี้ยง ทอง อัญมณี เป็นต้น

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

อนันท์ กาญจนพันธุ์ (2544 : 90) ได้ อธิบายคำว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ ความสามารถในการปรับตัว และจัดการความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้นมา เพราะระบบนิเวศและ ความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับภายนอกและภายในไม่ได้คงที่ ดังนั้นประชาสังคม ที่เกิดจากการรวมกลุ่มของประชาชนในลักษณะของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ มีเสถียรภาพ มีการสั่งสมทุนทาง ปัญญาและทุนทางเศรษฐกิจ มีภูมิปัญญาภายใต้ระบบเครือข่ายความร่วมมืออย่างเกื้อกูลและเอื้ออาทรกัน

สุทธธีธรรม เลขวิวัฒน์ (2549 : 100) ได้ให้ความหมายของลักษณะชุมชนเข้มแข็ง คือ คนในชุมชนมีศีลธรรม คุณธรรม พึ่งพาตนเองได้ ผู้คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองอย่างสุจริต มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ได้รับความร่วมมือที่ดีจากคนในชุมชนที่ได้ร่วมแรงร่วมใจ พร้อมเพรียง มีความสามัคคีในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่มีการทุจริต รู้จักช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตลอดจนช่วยทำนุบำรุงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชุมชนให้มีความเจริญรุ่งเรือง

อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2551: 46) ได้อธิบายถึงชุมชนเข้มแข็งจะมีลักษณะสำคัญ ต่อไปนี้

1. ชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่น จำแนกได้เป็น 2 มิติ ได้แก่ ในทางกายภาพ หรือรูปธรรม สมาชิกของชุมชนทั้งบุคคล ครอบครัว มีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในการทำ

กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ฯลฯ ในทางนามธรรมหรือจิตวิญญาณ คือสมาชิกของชุมชนมีค่านิยมความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้ สึกผูกพันกับชุมชนและสมาชิกในชุมชน มีความรักใคร่สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน ไม่ทอดทิ้งกัน ฯลฯ

2. ชุมชนมีศักยภาพและความสามารถในการจัดการตนเอง (Self Organization) ได้ โดยมีทุนแรงงาน ทรัพยากร เพื่อการยังชีพพื้นฐานทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน แม้จะมีการพึ่งพิงภายนอกก็อยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรร การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมสูง ไม่ว่าในด้านอาชีพ การศึกษา การกินการอยู่ ประเพณี การรักษาพยาบาล ฯลฯ

3. ชุมชนสามารถควบคุมและจัดการกับปัญหา (Self Regulation) ที่เกิดขึ้นได้ ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยอำนาจ ความรู้ และกลไกภายในของชุมชน กำหนดแนวทางของการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือหรือความสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ

4. ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ฯลฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้ และความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง และถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง ลักษณะที่เข้มแข็งของชุมชน แสดงออกทางพฤติกรรมที่สะท้อนถึงระบบคุณค่าทางนามธรรมอย่างชัดเจน เช่น การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน พร้อมเพรียงและต่อเนื่องในการทำงานของส่วนร่วม การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ใส่ใจและช่วยเหลือกันและกันในยามทุกข์ยาก การแสดงความเคารพนับถือศรัทธาในอุดมคติหรือค่านิยมอันใดร่วมกัน และถ่ายทอดให้สืบเนื่องสู่คนรุ่นต่อไป รวมถึงการปฏิบัติตนยอมรับขนบธรรมเนียมประเพณี ข้อบังคับของชุมชนในการใช้ทรัพยากร การดำรงชีวิต การจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความเต็มใจ เป็นต้น จากการศึกษาลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง สรุปได้ว่าชุมชนที่มีความเข้มแข็งต้องสามารถพึ่งพาตนเองได้ สมาชิกในชุมชนมีการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการจัดการของ ชุมชน โดยชุมชนมีกระบวนการควบคุมและจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือภายในชุมชนเป็นหลัก

แนวคิดกระบวนการจัดการชุมชน

ความหมายของการจัดการ

การจัดการ (Management) จะสามารถช่วยให้เกิด ความเข้าใจเนื้อหาและขอบเขตของการศึกษาได้ชัดเจนขึ้น โดยมีผู้ให้คำนิยามที่แตกต่างกันไป ตามแต่กรอบของการมองและสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังนี้

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2545: 421) ได้กล่าวว่า กระบวนการจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควร มีลักษณะตายตัว ต้องมีความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย

วิรัช วิรัชนิการวรรณ (2551) ได้นิยาม การบริหารจัดการชุมชน หมายถึง แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของบุคลากรและหน่วยงานทุกภาค ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคที่ไม่สังกัดภาครัฐ และภาคประชาชน นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนา หรือสร้างความสุข ความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชนและ ประเทศชาติด้วย อาจมองในลักษณะที่เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนในการดำเนินงานหรือการ ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบก็ได้ โดยการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่บุคคลหรือ หน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนา หรือสร้างสุขอย่างยั่งยืนเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ส่งเสริมให้ประชาชนและ ชุมชนทุกระดับยึดถือในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงาน เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข แนวทางนี้มีขั้นตอนการดำเนินงานอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ คือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน

นอกจากนั้น ยังต้องอาศัยหลักการพึ่งตนเอง การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และ คุณธรรมควบคู่กัน การรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย ตลอดจนความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน จุดเด่นของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คือมีพื้นฐานมาจากหลักธรรมของ พระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมหรือชุมชนไทย ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ ตน การดำรงชีวิต และการปฏิบัติงานของประชาชนผลชุมชนในทิศทางที่ควรจะเป็น เพื่อให้ประชาชน และชุมชนมีความสุข พ้นจากปัญหาและวิกฤตต่าง ๆ อย่างมั่นคงและยั่งยืน มีแนวทางปฏิบัติที่เป็น ระบบ มีขั้นตอนและไม่ได้เจาะจงเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรหรือเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ ครอบคลุมถึงประชาชนและชุมชนทุกชุมชน ทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่เกี่ยวข้องกับด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกชุมชนตลอดเวลา ทั้งนี้การ บริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการชุมชน มีความเกี่ยวข้องอย่างแยก ออกจากกันไม่ได้ เพราะชุมชนทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน สังคม ประเทศ และระดับประชาคมโลก ได้มุ่งพัฒนาหรือส่งเสริมชุมชนหรือประชาชนในชุมชนให้เป็นจุด ศูนย์กลางของการพัฒนา เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง ของสมาชิกชุมชนอยู่ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นหรือชุมชนอื่น เน้นเศรษฐกิจที่มุ่งสร้างชุมชนให้

เข้มแข็ง เพื่อให้มีชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ อีกทั้งมีการดำเนินการในรูปของเครือข่ายชุมชนทุกระดับอย่างเป็นระบบ โดยประสานงานและร่วมมือกับภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาครัฐ ในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การบริหารจัดการ และข้อมูลข่าวสาร บูรณาการความเข้มแข็งของชุมชนพร้อม กันทุกด้าน คือด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรม

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2554 : 6) ได้ให้คำจำกัดความการบริหารจัดการชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีกระบวนการในการจัดการของชุมชนกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยชุมชนจะมีระบบข้อมูล มีแผนชุมชน มีการจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน มีการนำแผนไปใช้ประโยชน์ มีการจัดการความรู้ ของชุมชน เพื่อเป็นแหล่งถ่ายทอดเรียนรู้องค์ความรู้ของชุมชน นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาและมีผู้นำ กลุ่มองค์กร เครือข่ายองค์กร และชุมชนที่ผ่านมาตรฐานนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน จากการศึกษาความหมายของการจัดการ สรุปได้ว่า การจัดการชุมชน หมายถึง ชุมชนมีกระบวนการจัดการมีความสามารถในการพยายามจัดสรรทรัพยากรที่เป็นคน และสิ่งของให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบและประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชน และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทย ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จึงหมายถึง แนวทางการดำเนินงานของชุมชนที่เน้นกระบวนการตามขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา ทั้งนี้ ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง ชุมชนต้องอยู่ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น พัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อให้มีชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ อีกทั้งมีค่านึงถึงปัจจัยภายในและภายนอกที่ชุมชนที่อาจมีผลกระทบกับชุมชนไม่มากนักน้อย

ขอบเขตของการปฏิบัติงานด้านการจัดการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2539 : 25-27) ได้ให้ขอบเขตของการปฏิบัติงานด้านการจัดการ ขององค์การทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับงาน 2 ด้าน ดังนี้

1. การจัดการภายนอก คือ การปรับองค์กรให้มีการทำงานที่เหมาะสมกับสภาวะภายนอก เนื่องจากองค์กรทุกองค์กรต่างมีความสัมพันธ์กับกลุ่มภายนอกเสมอ องค์กรจะผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองกลุ่มลูกค้าที่อยู่ภายนอก และตลอดเวลาต้องดำเนินการอยู่ภายใต้ความเป็นไปของระบบสังคมเศรษฐกิจที่รัฐบาลควบคุม โดยจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นตลอดไป ต่างฝ่ายต่างแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน เพื่อให้ได้ผลประโยชน์สำหรับฝ่ายตนให้มากที่สุด องค์กรที่ประสบความสำเร็จ ต้องสามารถจัดการองค์กร ให้มีการปรับตัวให้เหมาะสมกับกลุ่มต่าง ๆ และเงื่อนไขต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด และได้ประโยชน์สูงสุดจากกลุ่มภายนอก และยังสามารถ

หลีกเลี่ยงข้อจำกัดต่าง ๆ ได้ ขณะเดียวกันก็สามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกลุ่มภายนอกทั้งหลาย ซึ่งรวมถึงระบบใหญ่ของรัฐบาล สังคม และสภาพวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ด้วย

2. การจัดการภายใน คือ การจัดให้มีความสมดุลเกิดขึ้นระหว่างกันและกันภายใน โดยจะต้องจัดสรรทรัพยากรภายในต่าง ๆ ทั้งที่เป็นคนและวัตถุดิบของ ให้สมดุลกับความจำเป็นของงานและจัดลำดับความสำคัญที่สอดคล้องกับสภาพภายนอก เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยดี มีการทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบและประสิทธิภาพ จากการศึกษาองค์ประกอบการจัดการและขอบเขตสรุปได้ว่า การจัดการชุมชน มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือการวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม ซึ่งการจัดการมีขอบเขตการจัดการภายใน โดยจะต้องจัดสรรทรัพยากรภายในชุมชนต่าง ๆ ทั้งที่เป็นคนและวัตถุดิบของ ให้สมดุลกับความจำเป็นของการดำเนินงาน และการจัดการภายนอก คือการปรับองค์กรให้มีการทำงานที่เหมาะสมกับสภาวะภายนอก โดยการจัดการชุมชนมีความหมายสอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เนื่องจากมีความหมายองค์ประกอบและลักษณะเดียวกัน

แนวคิดการจัดการ

แนวคิดของการจัดการได้มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดในช่วงแต่ละยุคอย่าง มากมายและแพร่หลาย ผู้วิจัยขอนำเสนอแนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัย ดังนี้

ศุภชัย อาชีวะระงับโรค (2547) ได้อธิบายถึงหลักเดมมิง (Deming in Mycoted) ของ W.Edwards Deming ปรมาจารย์ทางด้านการบริหารคุณภาพ หลายคนเรียกวงจรนี้ว่า วงจร Deming ตามแนวคิดของเดมมิง ปัจจุบันจัดเป็นกระบวนการสากลที่ทุกคนทราบกันดี และถือเป็นเครื่องมือการบริหารที่จัดเป็นแกนร่วมของการบริหารที่หลากหลายบนพื้นฐานเดียวกัน ทั้งนี้ PDCA คือ การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้น โดยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจรเดมมิง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) ดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผน (Plan) คือ กำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้าง เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้น โดยระบุวิธีการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน วิเคราะห์และกำหนดทางเลือกในการปรับปรุง การวางแผนยังช่วยให้เราสามารถคาดการณ์สิ่งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ช่วยลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นได้

2. ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do) คือ การลงมือปฏิบัติตามแผนหรือปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ในขั้นนี้เราต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่กำหนดไว้หรือไม่ พร้อมกับสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบด้วย

3. ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) คือ การประเมินผลที่ได้รับจากการที่เราลงมือปฏิบัติหรือจากการดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง สิ่งสำคัญของขั้นตอนนี้ คือต้องรู้ว่าจะตรวจสอบอะไรบ้าง และตรวจสอบบ่อยเพียงใด และข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบนั้นจะนำไปใช้ประโยชน์สำหรับขั้นตอนต่อไป

4. ขั้นตอนการดำเนินการให้เหมาะสม (Act) คือ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง หากบรรลุผลเป็นที่น่าพอใจให้นำกระบวนการหรือแนวทางนั้นไปกำหนดเป็นมาตรฐานใช้บังคับต่อไป แต่หากผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามแผน ให้ทำซ้ำวงจรโดยใช้การเรียนรู้จากการกระทำในวงจรที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว และควรขอความช่วยเหลือจากผู้รู้ มาให้คำแนะนำในการปรับปรุงต่อไป แม้ว่าวงจรคุณภาพจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องแต่สามารถเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาและขั้นตอนการทำงาน หรือจะเริ่มจากการตรวจสอบสภาพความต้องการเปรียบเทียบกับสภาพที่เป็นจริงจะทำให้ได้ข้อสรุปว่า จะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่วางไว้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ถือได้ว่าเป็นขั้นตอน และกระบวนการที่สำคัญที่พลังส่งผลให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐประสบผลสำเร็จอย่างเป็น รูปธรรมและได้รับการยอมรับจากประชาชน รวมถึงประชาชนมีความสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของ โครงการด้วย ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ เข้ามา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหา ร่วมกันพัฒนานั้น มีนักวิชาการ ได้ให้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก ดังนี้

ถวิลวดี บุรีกุล (2548 : 5) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงการนำความคิดเห็นไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและตัดสินใจของภาครัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสื่อสารสองทาง คืออย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบด้วย การแบ่งปันข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาเป็นการสร้างฉันทามติและทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่ร้ายแรงที่สุด ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและ ค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2549 : 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง มีโอกาสเข้าร่วมใน กระบวนการ หรือขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหาร ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงาน การร่วมแสดงทัศนะ แสดงความคิดเห็น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิด แนวทางแก้ไข ปัญหา การร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินการ และการร่วมติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2. กระบวนการสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อสร้างความความเข้าใจร่วม และเพื่อให้การพัฒนานโยบายและบริการสาธารณะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น โดยเน้นที่กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจของรัฐ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีโอกาสเรียนรู้ทำความเข้าใจประเด็นนโยบายสาธารณะร่วมกัน ปรีกษาหารือร่วมกันเพื่อแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุด ทุกฝ่ายยอมรับมากที่สุด และมีผลกระทบเชิงลบน้อยที่สุด

3. กระบวนการที่ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน ชุมชน ร่วมกันหาทางออกสำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติเป็นที่ยอมรับ หรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน มาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจ และกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะที่ภาครัฐจะดำเนินการ

อรรถัย กักพล (2553 : 17-19) กล่าวว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและการเมือง ในอดีตการมีส่วนร่วมของประชาชนมักหมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยทางตรง ส่งผลให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีขอบเขตกว้างขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหารและตัดสินใจของท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด โดยหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด ไม่ใช่เป็นการจัดเวทีการมีส่วนร่วมครั้งเดียว ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนอยู่

2. ร่วมกันคิดเรื่องสาเหตุปัญหาของชุมชน และลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดเป้าหมาย และควรลำดับความสำคัญกับปัญหาก่อนหลัง

3. ร่วมมือวางแผนการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ และแบ่งงานกันทำในเรื่องกำหนดงบประมาณ การจัดหางบประมาณ และมอบหมายให้มีผู้ดูแลรักษา

4. ให้ประชาชนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมด้วยความเต็มใจ ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง
 5. ร่วมติดตามและประเมินผล ในการตรวจสอบปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการ หาทางแก้ไข ปัญหา ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกันกับประชาชน เพื่อให้งานหรือภารกิจสามารถสำเร็จ ลุล่วงตาม เป้าหมาย
 6. ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้ว ย่อมที่จะได้รับ ผลประโยชน์ต่าง ๆ
 7. เริ่มตั้งแต่การมีจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ สังคมหรือชุมชนที่ตนอยู่
 8. ร่วมกันคิดถึงสาเหตุของปัญหาชุมชน ว่ามีสาเหตุเกิดจากอะไร และลำดับความสำคัญของ ปัญหา พร้อมกำหนดเป้าหมาย และดำเนินการแก้ไขกับปัญหาก่อนหลัง
 9. ร่วมวางแผนในการดำเนินกิจกรรม การแบ่งงานกันทำ กำหนดงบประมาณ จะจัดหาแหล่ง งบประมาณ และมอบหมายผู้ดูแลรักษา
 10. ประชาชนจะต้องเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมด้วยความเต็มใจ ด้วยกำลังความรู้ ความสามารถ ของประชาชนเอง
 11. ร่วมติดตามประเมินผล ในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการหาแนว ทางแก้ไขปัญหาลงมือเวลาที่ทำงานร่วมกันประชาชน เพื่อให้งานหรือภารกิจสามารถสำเร็จลุล่วงตาม เป้าหมาย
 12. ประชาชนที่ เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนสมควรที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่ง อาจไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในรูปของเงิน วัตถุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสบายใจ ความพึงพอใจ ในสภาพ ของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้
- ภิญโญ ภูศรี (2535 : 6) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึงเป็นกระบวนการที่รัฐ ส่งเสริมชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กร อาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใด เรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง
- บัณฑิต อ่อนคำ (2533 : 45) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึงการระดมชาวชนบทให้ เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดปัญหา ลำดับความสำคัญ การแก้ไขปัญหา และวางแผน แก้ปัญหาของตนเอง แนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ สมมติฐานว่า ถ้าหากประชาชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ แล้วประชาชนย่อมยินดีในความร่วมมือ หรือเกิดพันธะกรณีใน เรื่องนั้น
- สมนึก ปัญญาสิงห์ (2531 : 24) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ ประชาชนได้เข้ามามีโอกาสในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน เพื่อให้บรรลุ

วัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง

อมร นนทสุต (2543 : 12) ได้ให้ความหมายคำว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง งานหรือกิจกรรมใด ๆ ที่ประชาชนมีความเป็นเจ้าของและเป็นผู้บริหารจัดการด้วยตนเองเป็นสำคัญ และองค์ประกอบที่สำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน มีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ องค์การชุมชน กำลังคน และกองทุนต่าง ๆ

Cohen and Uphoff (1977) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทฤษฎีการพัฒนาชนบท หมายถึงการมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของประชาชน 4 ประการ ได้แก่ มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร และทำด้วยวิธีการอย่างไร มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและ การร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

จากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ตลอดทั้งกระบวนการพัฒนา ประชาชนได้เข้ามามีโอกาสในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาโครงการต่าง ๆ

การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขหรือหลักการสำคัญ 3 ประการ คือการมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ในการแก้ไขปัญหาตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ กระบวนการมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ อิสรภาพที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกหรือจัดให้มีการมีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญคือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับหรือขู่เข็ญจากผู้ใดเหนือกว่า เมื่อพิจารณาจากความหมายขององค์การระหว่างประเทศว่า บุคคลผู้มีความสามารถ ทางด้านการพัฒนาสังคมทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วม หรือได้ให้ความหมาย หรือได้ให้นิยามคำว่า การมีส่วนร่วมไว้หลากหลายข้างต้นแล้ว เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ขั้นแรกจะต้องเกิดขึ้นจากจิตสำนึกของประชาชนในชุมชน ที่จะร่วมมือร่วมใจกันอย่างเต็มใจเต็มกำลังตามความรู้ ความสามารถของตนเอง ในการเข้าแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน โดยร่วมกันวางแผน จัดรูปแบบ วางเป้าหมาย รวมถึงการจัดหางบประมาณในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเองตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์ที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน

โดยทั่วไปแล้วจะเห็นว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีความหมายกว้าง คือ การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจาย ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนปัจจัยที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม

ลักษณะส่วนบุคคลกับความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมของชุมชน ลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ระยะเวลา ที่อาศัยอยู่ในชุมชน และแหล่งชุมชน ที่อาศัยอยู่ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน (กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา, 2555) ประกอบด้วย ดังนี้

1. เพศ กับแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน ความแตกต่างของเพศนั้นส่งผลถึงการมีพฤติกรรมต่าง ๆ สุพัฒนา เดชาวงษ์ ณ อยู่ธยา (2543 : 44) กล่าวว่า ลักษณะของเพศชายมีการริเริ่มสร้างสรรค์วิเคราะห์แยกแยะมีความมั่นใจในตนเองมากกว่าเพศหญิง แต่เพศชายจะสมยอม หรือจำนนต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ น้อยกว่าเพศหญิง ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2535 : 121) กล่าวว่า เพศหญิงมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากกว่าเพศชาย นอกจากนี้ความแตกต่างทางเพศทำให้ความสนใจด้านงานแตกต่างกัน และเพศหญิงมีความอดทนที่จะทำงานที่ต้องใช้ฝีมือ และความละเอียดอ่อนมากกว่าเพศชาย

2. อายุ กับแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน อายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันทางด้านพฤติกรรม เนื่องจากคนในวัยเดียวกันย่อมมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับพัฒนาและวุฒิภาวะของบุคคล เพราะเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น ระดับวุฒิภาวะ ประสบการณ์จะมากขึ้น เช่น การศึกษาของประภาศ ศิลปรัตน์ (2534: 24) พบว่า อายุมีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 146) ได้กล่าวว่า อายุแม้จะมีผลต่อการทำงานไม่เด่นชัด แต่อายุเกี่ยวข้องกับระยะเวลาและประสบการณ์ในการทำงาน ผู้ที่มีอายุมากมักจะมีประสบการณ์ทำงานที่สูงด้วย

3. การศึกษา กับแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษาเป็นปัจจัยที่ช่วยให้คนมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ บุคคลที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมมีสติปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล มีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ได้ถูกต้องมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ วารินทร์ จันทร (2534 : 26)

4. สถานภาพสมรส กับแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน ศิริชัย ใจศิริ (2543 : 24) กล่าวว่า ปัจจัยด้านสถานภาพสมรสมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลที่มีสถานภาพสมรสคู่ คู่สมรสมีความสำคัญในอันที่จะเป็นกำลังใจ และคอยช่วยเหลือทำให้บุคคลนั้นมีความมั่นคงในอารมณ์ ส่วนบุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จในการครองชีวิตคู่ มีปัญหาเกี่ยวกับบุตร จะทำให้เป็นผู้มีอารมณ์หงุดหงิดง่าย และนำอารมณ์หงุดหงิดนั้นมาใช้ในที่ทำงาน

สอดคล้องกับผลการศึกษาของกองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข (2521 : 204 -205) พบว่าเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีพันธะทางครอบครัวจะสามารถปฏิบัติงานได้คล่องตัวกว่า

5. อาชีพ กับแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ผู้ประกอบอาชีพหลายอย่างนี้ อาจมีผลทำให้เวลาที่จะมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ น้อย ส่วนผู้ที่ประกอบอาชีพอย่างเดียวโดยไม่ประกอบอาชีพอย่างอื่นด้วย ก็อาจจะมีเวลามากพอจากการประกอบอาชีพ จึงสามารถมีเวลามากพอที่จะมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ผลการศึกษาของ พาลาก สิงห์เสนีย์ และคนอื่น ๆ (2545 : 2) พบว่า ระดับของการมีส่วนร่วมจะแตกต่างกันตามอาชีพ กล่าวคือ ผู้ที่มีอาชีพรับราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ กิจการส่วนตัว พนักงาน และเกษตรกร จะมีระดับคะแนนของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางเกินกว่าครึ่ง (ร้อยละ 69.3, 59.1, 58.8 และ 51.4 ตามลำดับ) ส่วนผู้มีอาชีพอื่นส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ

6. รายได้ กับแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วม เพราะรายได้มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน หากมีรายได้ดีจะไม่ตื่นตระหนกหาหากินมาก จึงมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ มากขึ้น ผลการศึกษาของ พาลาก สิงห์เสนีย์ (2545 : 27) พบว่าระดับการมีส่วนร่วมจะแตกต่างกันตามรายได้ กล่าวคือ ผู้มีรายได้มากกว่า 20,000 บาท และ 5,000-10,000 บาท จะมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.9 และ 50.7 ตามลำดับ) ส่วนผู้ที่มีรายได้กลุ่มอื่น ส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ

7. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กับแนวทางในการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนน่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วม เนื่องจากอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลานาน จะมีความผูกพัน และรักชุมชนตนเอง จากผลการศึกษาของ พาลาก สิงห์เสนีย์ (2545 : 27) พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลานานแตกต่างกัน ไม่ทำให้ระดับคะแนนของการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน กล่าวคือ ทุกกลุ่มมีระดับคะแนนของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ เป็นสัดส่วนใกล้เคียงกัน แม้ว่าที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 10-20 ปี จะมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมสูง

8. แหล่งชุมชนที่อาศัยอยู่ กับแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน ประเวศ วะสี (2541 : 15) ได้กล่าวว่า ความเป็นชุมชนไม่ใช่เพียงการนับรวมหลังคาบ้านจำนวนหนึ่ง แล้วรวมเป็นหนึ่งชุมชน ความเป็นชุมชนน่าจะมีอะไรมากกว่านั้น เช่น วิธีการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกัน มีวัฒนธรรม ความรัก ความผูกพัน ความรู้สึกร่วมกัน มีกติกากฎเกณฑ์และระเบียบการปฏิบัติ เป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการเกื้อกูล พึ่งพิงช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความร่วมมือในการทำงานและกิจกรรม ซึ่งลักษณะชุมชนอาจกระทำได้โดยใช้สิ่งหนึ่งเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง เช่น จำนวนประชากร อาชีพหลัก ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือปัจจัยอย่างอื่นที่เกี่ยวข้อง ลักษณะชุมชนเป็นแบบรวมกลุ่มกันเป็นก้อนของประชากร ได้สร้างจุดเริ่มต้นของการพัฒนาและขยายตัวเป็นเมืองขึ้นโดยความเป็นเมืองจะ

ค่อย ๆ พัฒนาจากชุมชนขนาดเล็กขยายขนาดขึ้น การเปลี่ยนแปลงจากชุมชนขนาดเล็กเป็นชุมชนเมืองแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจประกอบกันไปด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) ถึงแม้ว่าจะเป็นคำที่ใช้กันมานานแล้วตั้งแต่ความหมายของคำก็ยังเป็นที่เข้าใจตรงกัน (Buijs and Galijart, 1982 : 2-3) โดยความหมายของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับลักษณะทางบริบทของการมีส่วนร่วม ดังนั้นผู้ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมในบริบทที่ต่างกัน จึงให้ความหมายของการมีส่วนร่วมต่างกัน (Dougla 1970 : 89-90) ได้ให้ข้อสรุปจากการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในสาขาวิชาต่าง ๆ ว่า ลักษณะของการศึกษาการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ไม่พิจารณาการมีส่วนร่วมในเชิงทฤษฎี แต่เป็นการศึกษารายละเอียดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในลักษณะประยุกต์กับบริบทของการมีส่วนร่วมนั้น

Shadid and Others (1982 : 33) นักทฤษฎีการบริหาร ได้พยายามคิดค้นหาวิธีการบริหารที่จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วม จัดว่าเป็นแนวคิดทางการบริหารที่ยอมรับกันในยุคปัจจุบันว่า เป็นแนวคิดทางการบริหารที่เหมาะสมกับยุคสมัย สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะคำนึงความสำคัญของผู้ร่วมงานทุกระดับ การบริหารมีส่วนร่วมที่มาจากแนวคิดการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Approach) และการบริหารงานเชิงพฤติกรรม (Behavioral Approach) บุคคลสำคัญที่เป็นผู้เริ่มต้นแนวคิดนี้คือ Mary Parker Follett โดยได้เขียนหนังสือและบทความต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อบุคคลในการบริหารงานไว้เป็นจำนวนมาก (Hoy and Miske, 1977 : Citing. 1941) เน้นความสำคัญของกลุ่มมากกว่าบุคคล และมีความเชื่อในการทำงานกลุ่มย่อมมาก่อน และมีเหตุผลเหนือส่วนบุคคล การมีส่วนร่วม การร่วมมือ การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน และการแบ่งปันอำนาจ เป็นแนวคิดหลักในการเขียนของ Follett, Elton Mayo และ F.J. Roethlisberger เป็นผู้มีบทบาทและผลงานสำคัญที่ส่งเสริมแนวคิดนี้ จากการทดลองที่ ฮาวธอร์น (The Hawthorn Studies) ซึ่งดำเนินการระหว่างปี ค.ศ. 1922 – 1923 ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพึงพอใจและการให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน การยกย่องและการทำให้ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่าเขามีสถานะภาพสูงขึ้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการให้ความสำคัญต่อบุคคลมีความสำคัญยิ่งต่อการบริหาร

David Hapgood (1969 : 23-25) ได้เสนอแนวความคิดในการมีส่วนร่วมของคนในการทำงานหรือการบริหาร มีสาระดังนี้

1. เป็นการมีส่วนร่วมต่อการกำหนดวัตถุประสงค์และการวินิจฉัยสั่งการ
2. เป็นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เป็นขั้นการทำงานตามแผนรับผิดชอบร่วมกัน ขั้นการทำงานเป็นกลุ่ม

3. เป็นการมีส่วนร่วมในการจะรับผลที่เกิดขึ้น เมื่อมีผลงานเกิดขึ้น มีการประเมินผล และมีการวัดผล เมื่อเป็นผลดีมีประโยชน์ที่ได้รับ ทุกคนในองค์กรก็ชอบที่จะได้รับการพิจารณา และผลตอบแทนเท่าเทียมกัน

ในประเทศไทย แนวคิดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมกำลังได้รับความสนใจ และนำมาใช้ในส่วนราชการ หน่วยงาน และรัฐวิสาหกิจ เช่น การพัฒนาองค์กร การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์กลุ่มสร้างคุณภาพ การบริหารงานโดยคณะกรรมการ

ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ (พาลาภ สิงหเสนีย์, 2545 : 27) ประกอบด้วย ดังนี้

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการ รับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชน เป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ จากแนวคิดและทัศนคติได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจากเป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการโดยมี พื้นฐานของการมีส่วนร่วมดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล

2.2 การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม

2.3 การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี

2.4 การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความสนใจ

กรมการพัฒนาชุมชน (2549 : 22-23) ได้สรุปลักษณะต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาไว้ดังนี้ มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา มีส่วนร่วมในการคิดวิธีแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วม

ในการประชุม มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก

กัญญา ภูศรี (2555 : 12) ได้กล่าวถึง ลักษณะการร่วมของชุมชนในการพัฒนา คือ การร่วมกันศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน ร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรม ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ และร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการเราให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญให้ความหมายของขั้นตอนการมีส่วนร่วมเอาไว้หลายขั้นตอน ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2534 : 188) รูปแบบจำแนกได้ตามลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์การจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน กลุ่มต่าง ๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่ม กรรมการกลุ่มเลี้ยงไหม กรรมการกลุ่มบ้านโฮมสเตย์
3. การมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open – Participation) โดยผ่านผู้แทนที่ไม่ใช่องค์กรของประชาชน เช่น สถาบัน หน่วยงานที่เชิญชวนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม

ชาลววิทย์ โพธิ์เจริญ (2550) ได้อธิบายขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้น คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

แก้ว นิมะเริง (2540 : 14) กล่าวสรุปว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ
3. การร่วมปฏิบัติตามโครงการ คือ เข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ เช่น ร่วมออกแรงร่วมบริจาคทรัพย์
4. ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ คือ เมื่อโครงการเสร็จสิ้น ได้มีส่วนร่วมการตรวจ ดูแลรักษา และประเมินผลประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

Cohen and Uphoff (1977 : 55-56) ได้จำแนกรูปแบบหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ วางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติวางแผนเอาไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่องค์กรได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงาน และขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นในทางบวก และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญจะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชน

มีนักวิชาการได้อธิบายถึง ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ที่เป็นส่วนสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (นภาพร ณ เชียงใหม่, 2548: 50, อ้างถึงใน Blocheret al., 2005) ส่งผลให้ชุมชนมีการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานได้อย่างอย่างต่อเนื่อง คือ ภาวะแห่งความสำเร็จ เป็น

ส่วนที่มีความสำคัญของธุรกิจกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินการ และต้องพบเจอ เพื่อที่จะให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการแข่งขัน ซึ่งสิ่งนี้เองเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่ากิจกรรมเรานั้นอยู่เหนือกว่าคู่แข่ง สิ่งนี้เรียกว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จที่จะสร้างให้กิจกรรมนั้นสร้างความประทับใจหรือความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าในระยะยาว ปัจจัยแห่งความสำเร็จมีความสำคัญกับผู้นำเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้นำได้ว่ากลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นนั้นสอดคล้องกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ โดยปัจจัยแห่งความสำเร็จสามารถ จำแนกได้เป็น 2 ด้านหลัก ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน จำแนกได้ 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านบุคลากร การที่องค์กรจะกระทำการกิจหลักให้บรรลุวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพนั้น องค์กรจำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับงาน ดังนั้นการบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงจัดเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงาน เพราะบุคลากรเป็นผู้จัดหาและใช้ทรัพยากรบริหารอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงิน วัสดุอุปกรณ์และการจัดการซึ่ง ถ้าองค์กรเริ่มต้นด้วยการมีบุคลากรที่ดี มีความสามารถ ปัจจัยด้านอื่น ๆ ก็จะตามมา ทั้งนี้ทักษะของบุคลากรควรมี 6 ประการ คือ ภาวะผู้นำ ความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญเฉพาะ องค์กรความรู้ ความสัมพันธ์ และความเชื่อมโยง เป็นต้น

1.2 ปัจจัยด้านการงบประมาณ ใช้วัดความสำเร็จ ได้แก่ ผลผลิตที่เป็นไปตามเป้าหมายซึ่งผลผลิตต้องมีความสอดคล้องกับงบประมาณที่ได้ใช้ไปจริง นอกจากนี้ยังมีการวัดจากผลผลิตที่สำเร็จขึ้นนั้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการหรือกลุ่มเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดอีกด้วย

1.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ใช้วัดความสำเร็จของกิจกรรมหรือโครงการ เพราะกระบวนการจัดการภายในถือได้ว่าเป็นหนึ่งกลยุทธ์ที่ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ชัดเจน ซึ่งผลของการบริหารจัดการภายในชุมชนย่อมส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชน หรือองค์กร ทั้งนี้ผู้นำอาจจะใช้เครื่องมือการบริหารจัดการตามสถานการณ์ รูปแบบ หรือวิธีการได้ ตามช่วงเวลาเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความสำเร็จของชุมชนได้อย่างสูงสุด

1.4 ด้านทรัพยากร เป็นปัจจัยที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรมีความได้เปรียบทางทรัพยากรภายในองค์กรอื่น ทรัพยากรที่กล่าวนี้รวมไปถึงแหล่งความรู้ แหล่งที่สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่มีความแตกต่างและมีความได้เปรียบกับคู่แข่งแล้ว เมื่อผู้นำองค์กรรู้จักใช้จัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้ตอบสนองความต้องการและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันย่อมส่งผลดีกับองค์กร

1.5 ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ถือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง โดยปัจจุบันเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการดำเนินงานในหลาย ๆ เรื่อง ทั้งยังสามารถตอบสนองต่อการทำงานได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสังคม ต่างนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ต่อการทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ในส่วนของนวัตกรรมเป็นผลผลิตที่ต่อ

ยอดจากการดำเนินงาน เพราะนวัตกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่แล้วยังเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานในหลาย ๆ รูปแบบอีกด้วย ซึ่งนวัตกรรมนี้อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินงานของมนุษย์ที่ผ่านกระบวนการทางเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ จึงถือได้ว่าเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นปัจจัยที่ส่งผลทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้อีกชั้นหนึ่ง

2. ปัจจัยภายนอก จำแนกได้ 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านสังคม เป็นปัจจัยภายนอกองค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอาจจะมีผลกระทบไม่มากนักต่อบริษัท เป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารองค์กรต้องมีการควบคุม บริหารจัดการ หรือสร้างความได้เปรียบกับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

2.2 ด้านเทคโนโลยี ปัจจุบันเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลกระทบต่อการทำงานธุรกิจได้ไวมาก องค์กรใด ต้องการอยู่รอดและเพิ่ม ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันจะต้องพัฒนาและจัดหาเทคโนโลยีเข้ามา ประยุกต์ใช้กับองค์กร ทั้งนี้ต้องนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับองค์กรด้วย

2.3 ด้านเศรษฐกิจ ผู้บริหารในยุคปัจจุบันจะต้องตื่นตัวและรู้เท่าทันความเป็นไปของเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศและระดับโลก เพราะต้องอยู่ท่ามกลางการแข่งขันแย่งชิงลูกค้า ขณะที่ทรัพยากรต่าง ๆ ก็มีอยู่อย่างจำกัด

2.4 ด้านการเมืองและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญอีกประการที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร เนื่องจากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลแต่ละสมัยย่อมมีการเปลี่ยนแปลงของนโยบายตามแนวทางการบริหารงานภายในเพื่อขับเคลื่อนประเทศ ซึ่งนโยบายที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงนี้อาจส่งผลสู่การดำเนินงานทุกระดับ จากระดับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน รวมไปถึงประชาชน ในส่วนของการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ หมายถึง ส่วนราชการภาครัฐ และหน่วยงานเอกชน ที่มีส่วนสำคัญในการช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนมีการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การสนับสนุนอาจจะแบ่งเป็นสนับสนุนงบประมาณในการบริหารจัดการ การสนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงาน

กรมพัฒนาชุมชน (2548 : 26) กล่าวว่า ในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ในการพัฒนาและสามารถดำเนินการต่อเนื่องกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เกิดจากปัจจัย 2 อย่าง ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย

1.1 ผู้นำ ลักษณะผู้นำมีความเข้มแข็งได้รับการยอมรับ มีบารมี สร้างความสามัคคี ปฏิบัติตนดี มีความสามารถและคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งลักษณะการเป็นผู้นำจะเป็นการ ผสมผสานอยู่ในตัวบุคคลเดียวกัน เช่น ผู้นำทางความคิด ผู้นำทางด้านศีลธรรม ผู้นำด้านอาชีพ ผู้นำด้านการปฏิบัติ ผู้นำด้านการประสานงาน

1.2 คณะกรรมการมีความเข้มแข็ง ลักษณะขององค์กรจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ซึ่งมาจากการเลือกตั้งจากสมาชิก ได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่ม มีการกำหนดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

1.3 มีการกำหนดกติกา ระเบียบข้อบังคับ ด้วยการเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกเกิดการยอมรับและร่วมปฏิบัติตามข้อบังคับ

1.4 มีการระดมทุนของชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการประหยัดและการออม เป็นการสร้างให้เกิดทุนในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการผลิต

1.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ซึ่งกันและกัน ในการ ประชุม หรือการจัดเวทีประชาคม

1.6 การมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์

1.7 การนำทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมมาผสมผสาน เพื่อให้เกิดเป็นมืออาชีพ เป็นผลผลิต

1.8 ความสามัคคี ส่งเสริมให้เกิดคุณธรรมในการทำงานด้วยกัน ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

1.9 ผลประโยชน์ร่วมกัน กระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และทั่วถึง

2. ปัจจัยภายนอก มีดังนี้

2.1 การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และ ภาคเอกชน มีแหล่งทุนหนุนเสริมใน ด้านงบประมาณ ความรู้

2.2 การประสานความร่วมมือ ได้รับการประสานจากภายนอก ภาคีการพัฒนา

2.3 การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์จากปัจจัยภายนอก ทำให้ชุมชนเกิดความ ตระหนัก และการพัฒนาต่อชุมชน

2.4 มีการเชื่อมโยงการทำงานของท้องถิ่น กลุ่ม องค์กร หรือเครือข่ายต่าง ๆ

2.5 นโยบายของรัฐในการสร้างโอกาสให้กับชุมชนในการสร้างอาชีพ

2.6 การเพิ่มพูนความรู้และขีดความสามารถของคนในชุมชน ให้รู้จักการพึ่งตนเอง การส่งเสริมบุคลากรการผลิตให้มีคุณภาพ เพิ่มพูนทักษะ ส่งเสริมด้านการตลาด

2.7 การถอดบทเรียนผลของความสำเร็จ และความล้มเหลวจากการพัฒนาในชุมชนต่าง ๆ จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการและส่วนราชการในการอธิบายถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จ ผู้วิจัยเห็นว่าชุมชนจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเพื่อให้ชุมชนสามารถอยู่รอดพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

(มูลนิธิชัยพัฒนา <https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html>)

ผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

สำหรับผลของการพัฒนาในด้านบวกนั้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและการกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านลบก็ไม่น้อยส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบท หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตก สลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกกลืนเลือนและเริ่ม สูญหายไป

สิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองต่อความต้องการต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่ เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาพองสูกและปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี

พระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (18 กรกฎาคม 2517)

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระราชทาน เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้าง

ภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่มีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...” (4 ธันวาคม 2517)

พระบรมราโชวาทนี้ ทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึง แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน นั่นคือ ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอกินพอกินก่อน เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้น

เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ประเทศไทยกับเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้ผู้ผลิต หรือผู้บริโภค พยายามเริ่มต้นผลิต หรือบริโภคภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน ซึ่งก็คือ หลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง และลดภาวะการเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เศรษฐกิจพอเพียงมิใช่หมายความว่า การกระเปียดกระเสียนจนเกินสมควร หากแต่อาจฟุ่มเฟือยได้เป็นครั้งคราวตามอัตภาพ แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศ มักใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะที่หามาได้

เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ เช่น โดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เศรษฐกิจของประเทศจึงควรเน้นที่เศรษฐกิจการเกษตร เน้นความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดความเสี่ยง หรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้

เศรษฐกิจพอเพียง สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะแต่ภาคการเกษตร หรือภาคชนบท แม้แต่ภาคการเงิน ภาคอสังหาริมทรัพย์ และการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ

โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกันคือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม

การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเข้าใจถึงสภาพสังคมไทย ดังนั้นเมื่อได้พระราชทานแนวพระราชดำริ หรือพระบรมราโชวาทในด้านต่าง ๆ จะทรงคำนึงถึงวิถีชีวิต สภาพสังคมของประชาชนด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในทางปฏิบัติได้

แนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

ทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่ คือ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เด่นชัดที่สุด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระราชดำรินี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มีกปัญหาทั้งภัยธรรมชาติและปัจจัยภายใน นอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานเกษตรให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนนํ้าได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนัก ความเสี่ยงที่เกษตรกร มักพบเป็นประจำ ประกอบด้วย

1. ความเสี่ยงด้านราคาสินค้าเกษตร
2. ความเสี่ยงในราคาและการพึ่งพาปัจจัยการผลิตสมัยใหม่จากต่างประเทศ
3. ความเสี่ยงด้านน้ำ ฝนทิ้งช่วง ฝนแล้ง
4. ภัยธรรมชาติอื่น ๆ และโรคระบาด
5. ความเสี่ยงด้านแบบแผนการผลิต
 - ความเสี่ยงด้านโรคและศัตรูพืช
 - ความเสี่ยงด้านการขาดแคลนแรงงาน
 - ความเสี่ยงด้านหนี้สินและการสูญเสียที่ดิน

ทฤษฎีใหม่ จึงเป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ความสำคัญของทฤษฎีใหม่

1. มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน

2. มีการคำนวณโดยใช้หลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี

3. มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยมีถึง 3 ขั้นตอน

1) ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น ให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝน และใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และพืชน้ำต่าง ๆ พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับครอบครัวให้เพียงพอตลอด ปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ 10% เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรียนอื่น ๆ

2) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้าน

(1) การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ซบปรุพาน ฯลฯ)

- เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต โดยเริ่ม ตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การจัดหา น้ำ และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก

(2) การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต)

- เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหายุ้งรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

(3) การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ)

- ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง

(4) สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้)

- แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิภาพและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานอนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

(5) การศึกษา (โรงเรียน ทนการศึกษา)

- ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

(6) สังคมและศาสนา

- ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว โดยกิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสำคัญ

3) ทยุขใหม่อันที่สาม เมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกร หรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคาร หรือบริษัทเอกชนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

- เกษตรกรขายข้าวได้ราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
- ธนาคารหรือบริษัทเอกชนสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง)
- เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง)
- ธนาคารหรือบริษัทเอกชน จะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

หลักการและแนวทางสำคัญ

1. เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ ชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำนองเดียวกับการ “ลงแขก” แบบดั้งเดิมเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานด้วย
2. เนื่องจากข้าวเป็นปัจจัยหลักที่ทุกครัวเรือนจะต้องบริโภค ดังนั้น จึงประมาณว่าครอบครัวหนึ่งทำนาประมาณ 5 ไร่ จะทำให้มีข้าวพอกินตลอดปี โดยไม่ต้องซื้อหาในราคาแพง เพื่อยึดหลักพึ่งตนเองได้อย่างมีอสรภาพ
3. ต้องมีน้ำเพื่อการเพาะปลูกสำรองไว้ในฤดูแล้ง หรือระยะฝนทิ้งช่วงได้อย่างพอเพียง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกันที่ดินส่วนหนึ่งไว้ขุดสระน้ำ โดยมีหลักว่าต้องมีน้ำเพียงพอที่จะเพาะปลูกได้ตลอดปี ทั้งนี้ ได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตร ต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ โดยประมาณ ฉะนั้น เมื่อทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่ หรือไม้ผลอีก 5 ไร่ (รวมเป็น 10 ไร่) จะต้องต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี

ดังนั้น หากตั้งสมมติฐานว่า มีพื้นที่ 15 ไร่ ก็จะสามารถกำหนดสูตรคร่าวๆ ว่า แต่ละแปลง ประกอบด้วย

- นาข้าว 5 ไร่
- พืชไร่ พืชสวน 5 ไร่
- สระน้ำ 3 ไร่ ขุดลึก 4 เมตร จุน้ำได้ประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นปริมาณน้ำที่เพียงพอที่จะสำรองไว้ใช้ยามฤดูแล้ง

- ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ 2 ไร่

รวมทั้งหมด 15 ไร่

แต่ทั้งนี้ ขนาดของสระเก็บน้ำขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม ดังนี้

- ถ้าเป็นพื้นที่ทำการเกษตรอาศัยน้ำฝน สระน้ำควรมีลักษณะลึก เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำระเหยได้มากเกินไป ซึ่งจะทำให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี

- ถ้าเป็นพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทาน สระน้ำอาจมีลักษณะลึก หรือตื้น และแคบ หรือกว้างก็ได้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสม เพราะสามารถมีน้ำมาเติมอยู่เรื่อย ๆ

การมีสระเก็บน้ำก็เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างสม่ำเสมอทั้งปี (ทรงเรียกว่า Regulator หมายถึงการควบคุมให้ดี มีระบบน้ำหมุนเวียนใช้เพื่อการเกษตรได้โดยตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าแล้งและระยะฝนทิ้งช่วง แต่มิได้หมายความว่า เกษตรกรจะสามารถปลูกข้าวนาปรังได้ เพราะหากน้ำในสระเก็บน้ำไม่พอ ในกรณีมีเขื่อนอยู่บริเวณใกล้เคียงก็อาจจะต้องสูบน้ำมาจากเขื่อน ซึ่งจะทำให้น้ำในเขื่อนหมดได้ แต่เกษตรกรควรทำนาในหน้าฝน และเมื่อถึงฤดูแล้ง หรือฝนทิ้งช่วงให้เกษตรกรใช้น้ำที่เก็บตุนนั้น ให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตรอย่างสูงสุด โดยพิจารณาปลูกพืชให้เหมาะสมกับฤดูกาล เพื่อจะได้มีผลผลิตอื่น ๆ ไว้บริโภคและสามารถนำไปขายได้ตลอดทั้งปี

4. การจัดแบ่งแปลงที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวณและคำนึงจากอัตราการถือครองที่ดินถั่ว เฉลี่ยครัวเรือนละ 15 ไร่ อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่านี้ หรือมากกว่านี้ ก็สามารถใช้อัตราส่วน 30:30:30:10 เป็นเกณฑ์ปรับใช้ได้ กล่าวคือ

ร้อยละ 30 ส่วนแรก ขุดสระน้ำ (สามารถเลี้ยงปลา ปลูกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกะเฉด ฯลฯ ได้ด้วย) บนสระอาจสร้างเล้าไก่และบนขอบสระน้ำอาจปลูกไม้ยืนต้นที่ไม่ใช้น้ำมากโดยรอบ ได้

ร้อยละ 30 ส่วนที่สอง ทำนา

ร้อยละ 30 ส่วนที่สาม ปลูกพืชไร่ พืชสวน (ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ไม้เพื่อเป็นเชื้อฟืน ไม้สร้างบ้าน พืชไร่ พืชผัก สมุนไพร เป็นต้น)

ร้อยละ 10 สุดท้าย เป็นที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ (ทางเดิน คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชสวนครัวหลังบ้าน เป็นต้น)

อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนดังกล่าวเป็นสูตร หรือหลักการโดยประมาณเท่านั้น สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ดิน ปริมาณน้ำฝน และสภาพแวดล้อม เช่น ในกรณีภาคใต้ที่มีฝนตกชุก หรือพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำมาเติมสระได้ต่อเนื่อง ก็อาจลดขนาดของบ่อ หรือสระเก็บน้ำให้เล็กลง เพื่อเก็บพื้นที่ไว้ใช้ประโยชน์ต่อไปได้

5. การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่ มีปัจจัยประกอบหลายประการ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น เกษตรกรควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ด้วย และที่สำคัญ คือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขุดสระน้ำ เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากส่วนราชการ มูลนิธิ และเอกชน

6. ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินดี ควรนำไปกองไว้ต่างหากเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่าง ๆ ในภายหลัง โดยนำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี หรืออาจนำมาถมทำขอบสระน้ำ หรือยกร่องสำหรับปลูกไม้ผลก็ได้ประโยชน์อีกทางหนึ่ง

ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่

1. ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง”

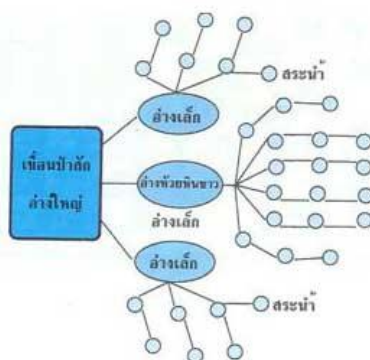
2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย ก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน

3. ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้โดยไม่เดือดร้อนในเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

4. ในกรณีที่เกิดอุทกภัย เกษตรกรสามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากนัก ซึ่งเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์

อ่างใหญ่ เติมาอ่างเล็ก อ่างเล็ก เติมสระน้ำ



ภาพที่ 2 ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์

จากภาพ วงกลมเล็กคือ สระน้ำที่เกษตรกรขุดขึ้นตามทฤษฎีใหม่ เมื่อเกิดช่วงขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เกษตรกรสามารถสูบน้ำมาใช้ประโยชน์ได้ และหากน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอ ก็ขอรับน้ำจากอ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ซึ่งได้ทำระบบส่งน้ำเชื่อมต่อทางท่อลงมายังสระน้ำที่ได้ขุดไว้ในแต่ละแปลง ซึ่งจะช่วยให้สามารถมีน้ำใช้ตลอดปี

กรณีที่เกษตรกรใช้น้ำกันมาก อ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ก็อาจมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ก็สามารถใช้วิธีการผันน้ำจากเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ (อ่างใหญ่) ต่ลงมายังอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ก็จะช่วยให้มีปริมาณน้ำมาเติมในสระของเกษตรกรพอตลอดทั้งปีโดยไม่ต้องเสี่ยง

ระบบการจัดการทรัพยากรน้ำตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สามารถทำให้การใช้น้ำมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด จากระบบส่งท่อเปิดผ่านไปตามแปลงไร่นาต่าง ๆ ถึง 3-5 เท่า เพราะยามหน้าฝน นอกจากจะมีน้ำในอ่างเก็บน้ำแล้ว ยังมีน้ำในสระของราษฎรเก็บไว้พร้อมกันด้วย ทำให้มีปริมาณน้ำเพิ่มอย่างมหาศาล น้ำในอ่างที่ต่อมาสู่สระจะทำหน้าที่เป็นแหล่งน้ำสำรอง คอยเติมเท่านั้นเอง

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

เมืองโบราณศรีเทพ ตั้งอยู่ที่ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จัดอยู่ในบริเวณเขตที่สูงภาคกลาง อันเป็นจุดเชื่อมโยงเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนสินค้าเส้นทางการค้าและวัฒนธรรมระหว่างพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายต่อเนื่องจนถึงวัฒนธรรมเขมรโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 8-18)

สำหรับที่มาของชื่อเมืองโบราณศรีเทพ ชาวบ้านในท้องถิ่นเรียกขานกันว่า เมืองอภัยสาธิต จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2447 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้เสด็จตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์ ทรงตั้งพระทัยจะสืบค้นหาเมืองศรีเทพนั้นที่ปรากฏในทำเนียบเก่าบอกรายชื่อหัวเมืองในสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ และได้พบเมืองโบราณขนาดใหญ่ทางทิศตะวันออกของภูเขาอมรัตนใกล้กับเมืองวิเชียรบุรี ซึ่งเมืองวิเชียรบุรีนั้นมีชื่อเดิมว่า เมืองท่าโรง และเมืองศรีเทพจึงทรงมีพระวินิจฉัยว่า ชื่อเมืองโบราณแห่งนี้จะเป็นต้นคำของการเรียกชื่อเดิมของเมืองวิเชียรบุรีว่า เมืองศรีเทพ กรมศิลปากรจึงได้ใช้ชื่อเรียกเมืองโบราณที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ สำนวณพบว่าเมืองศรีเทพ จนกว่าจะค้นพบหลักฐานเอกสารที่ยืนยันชื่อที่แท้จริงของเมืองโบราณแห่งนี้ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเมืองโบราณศรีเทพ หรือ ไพศาลี เป็นโบราณสถานของชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 หน้า 3693 ลงวันที่ 8 มีนาคม พุทธศักราช 2478 นับจากนั้นเป็นต้นมา การศึกษาเกี่ยวกับเมืองโบราณแห่งนี้ได้มีการดำเนินงานโดยกรมศิลปากรเป็นลำดับ รวมทั้งยังปรากฏในงานค้นคว้าทาง

วิชาการด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับเมืองโบราณแห่งนี้ โดยนักวิชาการชาวไทยและต่างประเทศ เช่น ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, ดร.ควอริทซ์ เวลส์ ศาสตราจารย์ของบวสเซอร์ลีเย่ เป็นต้น จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2527 เป็นต้นมา เมืองโบราณศรีเทพได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ ภายใต้การบริหารจัดการในรูปแบบอุทยานประวัติศาสตร์ โดยการกำกับดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี กรมศิลปากร

ลักษณะทางกายภาพของเมืองโบราณศรีเทพ เป็นเมืองที่มีคูเมืองกำแพงเมืองล้อมรอบ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย เมืองในและเมืองนอก มีพื้นที่ประมาณ 4.7 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,889 ไร่

เมืองใน ผังเมืองค่อนข้างกลม มีพื้นที่ประมาณ 1.87 ตารางกิโลเมตร (1,300 ไร่) ภายในตัวเมืองมีภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลอนลูกคลื่น มีโบราณสถานกระจายตัวอยู่ 48 แห่ง ที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู มีรูปแบบศิลปกรรมในวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16) และวัฒนธรรมเขมรโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 16-18) ซึ่งมีโบราณสถานที่สำคัญและมีขนาดใหญ่ ได้แก่ โบราณสถานเขาค้างใน โบราณสถานปราสาทศรีเทพ และโบราณสถานปราสาทสองพี่น้อง ตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางเมืองค่อนข้างทางทิศตะวันตก นอกจากนี้ยังมีสระน้ำโบราณทั้งขนาดใหญ่และเล็กอีกจำนวนกว่า 70 แห่ง

เมืองนอก ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเมืองใน มีพื้นที่ประมาณ 2.83 ตารางกิโลเมตร (1,589 ไร่) ผังเมืองค่อนข้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามุมมน ภายในตัวเมืองสำรวจพบโบราณสถานจำนวน 64 แห่ง มีสระน้ำโบราณจำนวนมาก

นอกคูเมืองกำแพงเมืองโบราณยังมีการสำรวจพบโบราณสถานอีกจำนวน 50 แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางทิศเหนือของเมืองที่สำคัญ ได้แก่ โบราณสถานเขาค้างนอก โบราณสถานปราสาทฤๅษี กลุ่มโบราณสถานเขาค้างสระแก้ว และสระแก้ว สระน้ำโบราณขนาดใหญ่ ส่วนทางด้านทิศตะวันตกนอกเมืองโบราณศรีเทพห่างออกไปประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของเขาลมอรัญญ์ ภูเขาหินปูนขนาดใหญ่ที่มีรูปลักษณะเฉพาะ ซึ่งใช้เป็นจุดสังเกตในการเดินทางที่สำคัญมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยบริเวณเชิงเขาเป็นแหล่งผลิตเครื่องมือและกำไลหินที่สำคัญ ต่อมาในสมัยทวารวดีได้มีการตัดแปลงถ้ำหินปูนที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของภูเขาให้เป็นศาสนสถานในพุทธศาสนาแบบมหายาน กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14

เมืองโบราณศรีเทพเป็นเมืองโบราณสำคัญในเส้นทางเครือข่ายทางการค้าและวัฒนธรรมสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาในการเลือกสรรชัยภูมิที่ตั้งอันเป็นจุดเชื่อมโยงผสมผสานการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนสินค้าภายในและระหว่างภูมิภาค ที่มีพัฒนามาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมทวารวดี และวัฒนธรรมเขมร

โบราณ ซึ่งก่อตัวขึ้นจากชุมชนหมู่บ้านเกษตรกรรมในยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักเมื่อ 2,500-1,500 ปีมาแล้ว อันเป็นความชาญฉลาดของมนุษย์ในการเลือกสรรชัยภูมิที่ตั้งของชุมชนขึ้นในพื้นที่ที่สามารถควบคุมเส้นทางธรรมชาติที่ใช้เป็นเส้นทางผ่านเทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งเปรียบเสมือนประตูเชื่อมต่อระหว่างดินแดนด้านตะวันออกของที่ราบลุ่มภาคกลางกับดินแดนที่ราบสูงทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอาจรวมถึงพื้นที่ทางด้านตะวันออกและตะวันตกของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยชุมชนก่อนประวัติศาสตร์แห่งนี้เป็นจุดเชื่อมโยงสำคัญในเส้นทางการแลกเปลี่ยนทรัพยากรด้านโลหะกรรมที่สำคัญของประเทศไทยในยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายและพัฒนาขึ้นเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการค้าและวัฒนธรรมที่เข้มแข็งในเขตพื้นที่ศูนย์กลางของภูมิภาคตอนในที่ที่สามารถเชื่อมโยงกับสถานีและเส้นทางการค้าทางทะเล ทำให้มีบทบาทสำคัญในการรับและส่งผ่านวัฒนธรรมไปยังเมืองโบราณร่วมสมัยเดียวกันในสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น เมืองโบราณแห่งนี้ยังเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีความสำคัญโดดเด่น ในพื้นที่ศูนย์กลางภูมิภาคตอนในของประเทศไทย แสดงถึงภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์และผสมผสานงานศิลปกรรมทางพุทธศาสนาเถรวาท มหายาน และศาสนาฮินดู จนมีเอกลักษณ์รูปแบบเฉพาะสกุลช่างของตนเอง ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มเทวรูปปูนเก๋ากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 ซึ่งเทวรูปปูนเก๋าก่อนที่พบจากเมืองโบราณศรีเทพ ได้แก่ พระนารายณ์หรือพระวิฆณุสวามหวกทรงกระบอกร พระกฤษณะโควรรรณะ เป็นประติมากรรมลอยตัวที่มีลักษณะกายวิภาคชัดเจนประทับยืนด้วยอาการตรึงคัมภ์ หรือเอียงสะโพกเล็กน้อย แสดงอาการเคลื่อนไหว จากลักษณะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถขั้นสูงของช่างฝีมือ มีเอกลักษณ์ความงามและความลงตัว ซึ่งรู้จักกันในนามสกุลช่างศรีเทพ งานประติมากรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองโบราณศรีเทพทั้งในช่วงวัฒนธรรมทวารวดีและช่วงวัฒนธรรมเขมรโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 11-18) ส่งผ่านคติความเชื่อทางศาสนาและรูปแบบศิลปกรรมไปสู่การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในสมัยต่อมา

เมืองโบราณศรีเทพเจริญรุ่งเรืองอยู่ราว 700 ปี จึงค่อย ๆ ลดความสำคัญลงไปเมื่อประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ในห้วงเวลาเดียวกันกับการล่มสลายของอาณาจักรเขมร พร้อมกับการเกิดศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองใหม่ขึ้นทางตอนเหนือของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่สุโขทัย และในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่พระนครศรีอยุธยา ซึ่งอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เมืองโบราณศรีเทพลดบทบาทความสำคัญลงจนกระทั่งถูกทิ้งร้างในที่สุด

ด้วยคุณค่าความโดดเด่นของเมืองโบราณศรีเทพที่มีการพัฒนาขึ้นมาจากชุมชนโบราณในยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก เมื่อประมาณ 1,700-1,500 ปีมาแล้ว (พุทธศตวรรษที่ 8-10) เมื่อได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกโดยเฉพาะวัฒนธรรมอินเดีย และวัฒนธรรมเขมรโบราณจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเข้าสู่สังคมเมืองในวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16) และวัฒนธรรมเขมรโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 16-18) ลำดับพัฒนาการในแต่ละช่วงสมัยของเมืองโบราณศรีเทพแสดงออกถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของมนุษย์ใน

เขตพื้นที่ศูนย์กลางของภูมิภาคตอนในของประเทศไทย ซึ่งเป็นชุมชนหรือเมืองโบราณภายใน (Hinterland) ที่มีความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม มีการเลือกสรรพื้นที่ตั้งของชุมชนหรือเมืองที่สามารถควบคุมหรือเชื่อมโยงเครือข่ายการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม หรือเส้นทางการค้าสมัยโบราณระหว่างพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางและที่ราบสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้อาจรวมถึงพื้นที่ทางด้านตะวันออกและตะวันตกของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วยจึงกล่าวได้ว่าชัยภูมิที่ตั้งของเมืองเป็นจุดสำคัญในเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและการค้าของชุมชนบริเวณใกล้เคียงและภายนอกภูมิภาคมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ส่งผลให้เกิดพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนและดำรงสถานะเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้าและศูนย์กลางทางศาสนาที่สำคัญแห่งหนึ่งในช่วงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นของประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมศิลปากรตระหนักถึงคุณค่าที่สำคัญดังกล่าว จึงได้ดำเนินการและเตรียมนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เมืองโบราณศรีเทพ เข้าสู่บัญชีรายชื่อเบื้องต้นมรดกโลก (Tentative List) ในปีพุทธศักราช 2562

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผกามาศ บุตรสาลี และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการสร้างเอกลักษณ์สินค้าเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง อย่างยั่งยืนกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านโพนก่อ ตำบลท่าก้อน อำเภอบ้านไผ่ อานวย จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านโพนก่อศักยภาพ ด้านการสร้างเอกลักษณ์สินค้าและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าเพื่อสร้างความ เข้มแข็งอย่างยั่งยืน รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 20 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ใช้การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่า บริบทของกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านโพนก่อ เป็นกลุ่มองค์กรในชุมชนที่มีจำนวน 15 กลุ่ม อาทิ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์วัดส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มเกษตรพอเพียงลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ เป็นแหล่งเรียนรู้การทำเกษตรแบบพอเพียงของชุมชน มีจัดการตนเองด้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เช่น กลุ่มการจัดการขยะในชุมชน กลุ่มการจัดการเรื่องปัญหายาเสพติดภายในหมู่บ้าน และกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน และการสร้างและพัฒนานวัตกรรมของชุมชน อาทิ กลุ่มผลิตปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มทอ ผ้าย้อมคราม สำหรับศักยภาพด้านการสร้างเอกลักษณ์สินค้า พบว่าการพัฒนาเอกลักษณ์สินค้ามีความต้องการในการสร้างเอกลักษณ์สินค้าที่เป็นของกลุ่มเอง ในการสร้างเอกลักษณ์ต้องได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติและต้องเป็นเอกลักษณ์ที่ได้มาจากระวัติของหมู่บ้าน ในกระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์ สมาชิกทุกคนได้ร่วมกันคิดและเล่าถึงเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน “บ้านโพนก่อ” เพื่อหาเอกลักษณ์ที่นำมาทอเป็นลายผ้าต้องมีความสำคัญและสอดคล้องกับชื่อหมู่บ้าน สมาชิกมีการร่วมกันเสนอชื่อลายผ้าที่จะนำมา

ทอเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม สรุปรื้อลายผ้าใหม่ เรียกว่า “ลายหมากก่อ” ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอชุมชนได้

อศวิน หนูจ้อย และคณะ (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้เป็นผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหา กระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้เป็นผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2) พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3) ประเมินผลการเป็นผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้วิธีดำเนินการ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประเมินผลการวัดความรู้ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้เป็นผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่าความรู้ความเข้าใจหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 แสดงว่าหลักสูตรการพัฒนาผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทำให้ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น 2) ประเมินผลด้านทักษะการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้เป็นผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยการประเมินหลังการฝึกอบรมตามหลักสูตร พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.90 – 4.80 แสดงว่าหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทำให้ผู้นำชุมชนมีทักษะมากขึ้น 3) ประเมินผลด้านเจตคติการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้เป็นผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่า ผลเปรียบเทียบการพัฒนาด้านเจตคติหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 แสดงว่าหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทำให้ผู้นำชุมชนมีเจตคติที่ดีขึ้น

สุภาพร ภูไพบูลย์ (2558) ได้ทำการศึกษาการจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลักการจัดการชุมชน และปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ประสบความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมมาจาก รุ่นบรรพบุรุษ เน้นการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเรือนมีความสะอาดเรียบร้อย ทุกคนมีความรัก ความสามัคคี เสียสละซึ่งกันและกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ชอบเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การประกอบอาชีพเน้นการเกษตรกรรม ทำนา ปลูกผักสวนครัว เน้นการพึ่งพาตนเอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และยังมีกลุ่มแม่บ้านได้รวมตัวกันในการประกอบอาชีพงานจักสาน หวาย-ไม้ไผ่ มีผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มากมายสามารถสร้างอาชีพ มีรายได้มาหาเลี้ยงครอบครัว ในส่วนของการจัดการชุมชน ผู้ใหญ่บ้านเน้นให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ส่งเสริมให้ทุกคนมีการพัฒนาทักษะความรู้ ประสบการณ์ เน้นการทำงานเป็นทีม แบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัด อีกทั้ง ผู้ใหญ่บ้านยังได้มีการบริหารจัดการชุมชนที่ยึดตามแบบวงจรคุณภาพที่เริ่มจากการวางแผนงาน ลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ โดยให้มีการตรวจสอบและประเมินตามช่วงระยะเวลาอยู่ตลอด และเน้นการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ให้สามารถต่อยอดสร้างรายได้ให้กับชุมชน และในส่วนของปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จนั้น มาจากปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร

ด้านงบประมาณ ด้านกระบวนการบริหารจัดการ ด้านทรัพยากร และด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม และปัจจัยภายนอกเข้ามามีผลกระทบกับชุมชน ทั้งนี้ ชุมชนใช้หลักการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีกับชาวบ้านเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจตามมา ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำมาเป็นต้นแบบให้กับชุมชนที่ต้องการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนกับชุมชนตลอดไป

รัชฎาพร เลิศโกศานนท์ (2557) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านเหมืองกุง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านเหมืองกุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ศักยภาพของชุมชนบ้านเหมืองกุง (2) การมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาชุมชน (3) ศักยภาพในด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน (4) ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาชุมชน และ (5) แนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนบ้านเหมืองกุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า (1) ศักยภาพของชุมชนบ้านเหมืองกุง ในความเห็นของผู้บริหารและผู้นำชุมชนเห็นว่าด้านการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมยังไม่มีความพร้อม ส่วนด้านผู้ประกอบการมีความเห็นว่าช่างฝีมือที่มีอยู่ในปัจจุบันในท้องถิ่นมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่ แต่คนรุ่นใหม่ในชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการรับการถ่ายทอด ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวมีความเห็นเกี่ยวกับความพร้อมและความสามารถของชุมชนบ้านเหมืองกุงว่า มีในระดับมากทั้งในด้านฝีมือการปั้นลักษณะการปั้น การออกแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน และรูปแบบผลิตภัณฑ์ (2) การมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนยอมรับในด้านประโยชน์โดยรวมจากการท่องเที่ยวในระดับมาก แต่การให้ความร่วมมือยังอยู่ในระดับปานกลาง เพราะมีความคิดเห็นที่แตกแยกกัน ความคิดด้านการพัฒนามีความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชน ส่วนผู้บริหาร ผู้นำชุมชนมีความเห็นว่า ควรมีการรณรงค์ให้คนในชุมชนมีความร่วมมือกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น (3) ศักยภาพในด้านสภาพแวดล้อมในการพัฒนา พบว่า มีความเห็นแยกออกเป็น 2 แนวทาง โดยผู้บริหาร ผู้นำชุมชน เห็นว่ามีความเหมาะสมและมีความสะดวกในระดับมาก ในขณะที่นักท่องเที่ยวมีความเห็นแตกต่างโดย เห็นว่ายังต้องพัฒนาในอีกหลาย ๆ ด้าน (4) ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาชุมชน ด้านผู้บริหาร ผู้นำชุมชนมีความเห็นว่า เนื่องจากความร่วมมือของคนในชุมชนยังมีน้อย ไม่มีการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และขาดคนรุ่นใหม่ที่จะมาสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงต้องมีการจัดทำแผนงานที่ชัดเจนโดยให้หน่วยงานที่มีความรู้ทางวิชาการเข้ามาร่วมพัฒนาหรือให้ความรู้ที่ถูกต้องและภาครัฐจัดสรรเงินงบประมาณสนับสนุน ส่วนทางด้านผู้ผลิต ผู้ประกอบการ มีความเห็นว่าปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ตรงกับความต้องการ มีปัญหาด้านการผลิตและคุณภาพของวัตถุดิบ รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์และการจัดกิจกรรม ส่วนในด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเห็นว่าชุมชนบ้านเหมืองกุงยังต้องมีการ

พัฒนาในระดับมาก ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ทรัพยากรธรรมชาติ กิจกรรม เศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐาน (5) แนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยว ผู้มีส่วนได้เสีย เห็นว่าควรจัดทำแผนงานการท่องเที่ยวที่ชัดเจน สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยดึงเยาวชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งควรพัฒนาปรับปรุง โครงสร้างพื้นฐาน และสภาพแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติ

เบญจวรรณ กิตติจารุกร (2556) ได้ทำการศึกษาศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา ชุมชนสมุทรเจดีย์ ตำบลปากน้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษา ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และศึกษาแนวทางในการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า 1) ศักยภาพด้านพื้นที่ที่มีความพร้อมสูงอันเนื่องมาจากความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ป่าชายเลน นกน้ำ ฯลฯ 2) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ มีการแบ่งภารกิจความรับผิดชอบโดยชาวบ้าน กลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำระยอง และป่าชายเลนและเทศบาลนครระยอง 3) ศักยภาพด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกยังขาดความพร้อมด้านที่พัก ร้านอาหาร-เครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และการคมนาคมขนส่งในพื้นที่ 4) ศักยภาพด้านกิจกรรม มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลาย เช่น ดูนก ปลูกป่า ล่องเรือศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น 5) ศักยภาพด้านองค์กร การมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำระยองและป่าชายเลน และเทศบาลนครระยอง รวมถึงหน่วยงานราชการและเอกชน สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนสมุทรเจดีย์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า มี 3 ประการ คือ ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่ง ทั้งนี้แนวทางในการพัฒนาชุมชนสมุทรเจดีย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเน้นการพัฒนาด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะเรื่องที่พัก ร้านอาหาร-เครื่องดื่ม และร้านขายสินค้าที่ระลึก ยังไม่มีสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการคมนาคมขนส่งภายในพื้นที่และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ผ่านช่องทางต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

นวลน้อย ธนะชัยศรี (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและเพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพชุมชน เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเขตชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กลุ่มผู้รู้มี 3 ประเภท คือ กลุ่มแรก กลุ่มผู้รู้ภาครัฐ กลุ่มผู้รู้ภาคเอกชน และกลุ่มผู้รู้ภาคชุมชน จำนวน 9 คน กลุ่มที่สองผู้ปฏิบัติการระดับหัวหน้าและระดับปฏิบัติโดยตรง จำนวน 8 คน และกลุ่มที่สามผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 40 คน ผลการศึกษา พบว่า ตลาดน้ำดำเนินสะดวกมีวิถีชีวิตของชุมชนที่เรียบง่าย

สะดวกสบายในคลองดำเนินสะดวก เป็นที่นัดของเรือพายน้อยใหญ่มาชุมนุมซื้อขายสินค้าการเกษตร และหัตถกรรมการเกษตร แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้รับความนับถือศรัทธาจากชาวบ้าน ศักยภาพชุมชนคือ สามารถนำเอกลักษณ์ของชุมชนซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นำพาความเจริญสู่ชุมชน โดยใช้การมีส่วนร่วม การประชาสัมพันธ์ และการบริหารจัดการ โดยอาศัย การมีส่วนร่วมจากภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน โดยจัดให้มีแผนแม่บทในการอนุรักษ์วัดไทย มีความอำนวยความสะดวก มีการสนับสนุนกิจกรรมตลาดน้ำ การประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวให้ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงการจัดสรร ผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ซึ่งผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้ประกอบการ และประชาชน ในชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกได้รู้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนร่วม พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

ศิริภา คุณพระเนตร (2553) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา หมู่บ้านแสมชาย ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์คือ ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือปัจจัย ด้านความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านทัศนคติในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ ด้านการมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ครั้วเรือนและสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับต่ำ โดยปัจจัยด้านความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปาน กลาง ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคือ ขาดการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ทั้งในเรื่องงบประมาณและการอบรมให้ความรู้ ตลอดจนขาดการมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชน ซึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านแสมชายนั่น ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีให้เข้ามามีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ มากขึ้น และ หน่วยงานรัฐควรมีนโยบายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจนและให้การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ชุมชนแสมชายให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

สุนทอน ไชสงคาม (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาบ้านเกียดโจ้ เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกียดโจ้ และเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รวมถึง เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรของชุมชนบ้านเกียดโจ้ ประกอบด้วยผู้รู้ในชุมชน ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ชาวบ้านทั่วไป เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบ พรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดย

ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ มีผลสำเร็จและดำรงอยู่ได้ เนื่องจากส่วนใหญ่เห็นถึงคุณค่าความสำคัญประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์และได้รับการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดรายได้ เพิ่มขึ้นจากการทำเกษตรและการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยประชาชนเริ่มต้นตัวในการอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อการท่องเที่ยว นับตั้งแต่มีการประกาศใช้กฎหมายป่าไม้ เจ้าหน้าที่ได้มีการอบรมให้ความรู้กับผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนได้เผยแพร่ความรู้ต่อประชาชนให้มีจิตสำนึกและเกิดความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อการท่องเที่ยวและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากร จึงได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งขึ้นภูอาสาคมป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ขาดแคลนเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินการจัดกิจกรรมและการดูแลช้าง ขาดการประชาสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมของบ้านเกิดจั้ง ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐอย่างต่อเนื่องในการวางแผน และการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีหลักเกณฑ์และเหมาะสม

ดวงพร โปสรักษ์กะ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของการบริหารส่วนตำบล ในการศึกษาปัญหาอุปสรรคและให้ข้อเสนอแนะแก่องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในการจัดการพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน โดยทำการศึกษาจากประชากรในพื้นที่ที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้แทนตำบล ในอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 111 ราย ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจและส่วนใหญ่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนแต่เคยใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เพื่อประโยชน์ในการยังชีพ สำหรับปัญหาป่าชายเลน พบว่า ประสบปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งแนวทางการแก้ไขภาครัฐควรออกกฎหมายคุ้มครองป่าชายเลน และบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เนื่องจากการจัดการป่าชายเลนขาดการวางแผน ขาดความร่วมมือจากคนในชุมชน ส่วนใหญ่แผนที่ออกมาจากภาครัฐไม่สอดคล้องกับพื้นที่ ทั้งนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบ ท้องถิ่น คนในชุมชน ควรมีการปรึกษาหารือหาแนวทางการแก้ไขจัดทำประชาคมร่วมกันเพื่อวางแผนความร่วมมือในการจัดการป่าชายเลน โดยประชาสัมพันธ์ให้คนในท้องถิ่นสามัคคี เสียสละ มีความจริงจังในการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชายเลน พร้อมทั้งมีการติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

ธนธรณ์ ศรีสวัสดิ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว และศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมแล้ว นักท่องเที่ยวพึงพอใจในการมาเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยมในระดับมาก แต่มีความต้องการให้ตลาดน้ำขยายพื้นที่

สำหรับที่จอดรถเพิ่มขึ้น ส่วนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยม 4 แนวทาง คือ แนวทางการพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยมีการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชุมชน ข้อมูลของพื้นที่ที่ศึกษา และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) โดยมีหัวข้อการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในชุมชน ตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 16 คน คณะกรรมการชุมชน จำนวน 80 คน ตัวแทนชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในแต่ละชุมชนของตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน จำนวน 80 คน หน่วยราชการ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ พัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน หน่วยงานเอกชน ได้แก่ ร้านค้า ร้านอาหาร จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 185 คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบสำรวจ (Survey) และแบบสังเกต (Observation) เพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ พฤติกรรม ลักษณะการปฏิบัติ บรรยากาศและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน ทั้ง 16 ชุมชน

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และตัวแทนชาวบ้าน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความจริง ความคิดเห็น ปัญหา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และตัวแทนชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในชุมชนทั้ง 16 ชุมชน ในรูปแบบของการจัดอบรม โครงการเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน เพื่อนำไปสู่รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาบริบทของตำบลศรีเทพและศักยภาพของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลในส่วนของสภาพทั่วไปของชุมชน โครงสร้างชุมชน กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน ทั้งจากหน่วยงานของท้องถิ่นและเอกชน ข้อมูลในส่วนของจำนวนครัวเรือน ประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์ของชาวบ้านในชุมชน นำข้อมูลของงานที่ชุมชนพัฒนาบางส่วน มาใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิจัยพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชน และทำการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม โดย

1.1 การสำรวจ (Field Survey) เพื่อค้นหาศักยภาพทางกายภาพของชุมชนและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน ทั้ง 16 ชุมชน เช่น การประชุมชาวบ้านประจำเดือน การประชุมกลุ่มอาชีพในชุมชน การเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน

1.2 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการเข้าพบกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และตัวแทนชาวบ้าน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2563 หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จึงได้นำข้อมูลมาจัดระบบและหมวดหมู่ต่อไป

2. นำศักยภาพของชุมชนที่ได้รับ มาทำการพัฒนาและเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและชาวบ้านผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน โดยการจัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ และทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้มีการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการ

1. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ทั้งที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม มารวบรวม โดยจัดทำเป็นระบบและหมวดหมู่ จำแนกตามประเด็นและหัวข้อต่าง ๆ
2. นำข้อมูลที่ได้ทำการจัดระบบและหมวดหมู่แล้ว มาทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อมโยงความสอดคล้องแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้มีการอ้างอิงไว้
3. นำข้อมูลที่ได้จากการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง มาสรุป และเขียนเป็นรูปแบบการบริหารจัดการชุมชน ที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบของการบริหารจัดการ ด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนของตำบลศรีเทพ เพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยวหลังจากที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้ว

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ผู้วิจัยร่วมกับชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลในระดับชุมชนของตำบลศรีเทพ มีทั้งหมด 16 ชุมชน ประกอบด้วย สภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจสภาพทั่วไปของชุมชน ตลอดจนวิธีการบริหารจัดการตนเองของชุมชนที่ผ่านมา

โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การเดินสำรวจ และการจัดเวทีร่วมกับชุมชน พร้อมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ในการเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตำบลศรีเทพ มีการนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ผลการวิจัย ศักยภาพของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ตำบลศรีเทพ อ.ศรีเทพ

จ.เพชรบูรณ์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1.

ผลการวิจัย ศักยภาพของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ภายใต้แผนงาน การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างขีดความสามารถบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพสู่เส้นทางการเป็นมรดกโลก พื้นที่การวิจัยตั้งอยู่ที่ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ อันประกอบด้วยชุมชน 16 ชุมชน ซึ่งการแสดงผลการวิจัย เป็นไปตามลำดับดังนี้

ข้อมูลเบื้องต้นของ ตำบลศรีเทพ

ตำบลศรีเทพเดิมเป็นท้องที่ขึ้นอยู่กับอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมาขึ้นอยู่กับกิ่งอำเภอศรีเทพ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2513 และได้ยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2519 องค์การบริหารส่วนตำบลตำบลศรีเทพ ได้เปลี่ยนแปลงฐานะจากสภาตำบล เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตำบล ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ในราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่ม 113 ตอนที่ 9 ง. ลงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2539 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง

ตำบลศรีเทพเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอศรีเทพ ที่ตั้ง และอาณาเขตที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้อำเภอศรีเทพ ตั้งอยู่เลขที่ 199 หมู่ที่ 15 ตำบลศรีเทพ

อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณเส้นรุ้งที่ (ละติจูด) 15.46 เส้นแวงที่ (ลองจิจูด) 101.19 มีเนื้อที่ประมาณ 155 ตารางกิโลเมตร หรือ 105,000 ไร่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลนาสนุ่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลคลองกระจิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองย่างทอย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลสระกรวด และตำบลโคกสะอาด



ภาพที่ 3 แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อของตำบลศรีเทพ

ตำบลศรีเทพเดิมเป็นท้องที่ขึ้นอยู่กับอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมาขึ้นอยู่กับกิ่งอำเภอศรีเทพ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2513 และโดยกฤษฎาเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2519 องค์การบริหารส่วนตำบลตำบลศรีเทพ ได้เปลี่ยนแปลงฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลในราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่ม 113 ตอนที่ 9 ง. ลงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2539 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 ชุมชน ดังนี้

ตำบลศรีเทพ เป็นตำบลที่ตั้งอยู่เขตการปกครองของอำเภอศรีเทพ ประกอบไปด้วย 16 ชุมชน ได้แก่ บ้านนาตะกวดหมู่ที่ 1 บ้านนาตะกวดหมู่ที่ 2 บ้านนาตะกวดหมู่ที่ 3 บ้านโคกสะแกลาดหมู่ที่ 4 บ้านศรีเทพน้อยหมู่ที่ 5 บ้านบึงนาจานหมู่ที่ 6 บ้านท่าไม้ทองหมู่ที่ 7 บ้านเกาะลำโพงหมู่ที่ 8 บ้านแม่น้ำแควป่าสักหมู่ที่ 9 บ้านท่าเลียงหมู่ที่ 10 บ้านสระปรือหมู่ที่ 11 บ้านรักไทยหมู่ที่ 12 บ้านหลัก

เมืองหมู่ที่ 13 บ้านคลองมะกอกหมู่ที่ 14 บ้านนาตะกุดพัฒนาหมู่ที่ 15 และบ้านบึงนาจานหมู่ที่ 16 ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละหมู่บ้านในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 1 รายชื่อชุมชน ตำบลศรีเทพและรายชื่อผู้นำชุมชน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ผู้นำหมู่บ้าน
1	นาตะกุด	นางสาวนภัสสร เชื้อนอก
2	นาตะกุด	นายทิวา ศรีไพร
3	นาตะกุด	นายประเวศน์ ตะกุดจันทร์
4	โคกสะแกลาด	นายสากล บุญศรี
5	ศรีเทพน้อย	นางสิริวรรณ พันธุ์ทอง
6	บึงนาจาน	นางแก้ว ลุนวงศ์
7	ท่าไม้ทอง	นางสาวสุนิสา ปิ่นแดง
8	เกาะลำโพง	นายอ็อต โตมานิตย์
9	แควป่าสัก	นายอำนาจ โพธิ์ทอง
10	ท่าเลียง	นายประสิทธิ์ กลิ่นเทศ
11	สระปรือ	นายสุระพล ชันหล่อ
12	รักไทย	นายสถิต ปานสีทอง
13	หลักเมือง	นางสาวกัญจน์ณัฐ ภารฤทธิ์
14	คลองมะกอก	นายวีระ หมีเงิน
15	นาตะกุดพัฒนา	นายไพบูลย์ ตะกุดโถม
16	บึงนาจาน	นายพิทักษ์ จันทรดิษฐ์

ที่มา: แผนชุมชน ปี 2561-2565



ภาพที่ 4 แผนที่แบ่งเขตชุมชนตำบลศรีเทพ

ตารางที่ 2 ข้อมูลประชากรของชุมชน ตำบลศรีเทพ

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	นาตะกรุด	209	235	444	198
2	นาตะกรุด	479	504	983	405
3	นาตะกรุด	328	317	645	262
4	โคกสะแกลาด	483	460	943	252
5	ศรีเทพน้อย	454	454	908	316
6	ปึงนาจาน	415	425	840	270
7	ท่าไม้ทอง	228	246	474	162
8	เกาะลำโพ	348	353	701	254
9	แควป่าสัก	287	291	578	397
10	ท่าเลียง	194	183	377	104
11	สระปรือ	203	203	406	126
12	รักไทย	289	307	596	205
13	หลักเมือง	575	580	1,155	376
14	คลองมะกอก	288	327	615	162
15	นาตะกรุดพัฒนา	261	288	549	204
16	ปึงนาจาน	259	270	529	169
รวม		5,300	5,443	10,743	3,682

ที่มา: ข้อมูล ณ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ระบบทางทะเบียน : <http://stat.bora.dopa.go.th>

ข้อมูลด้านศักยภาพของชุมชน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 1

สภาพทั่วไป

บ้านนาตะกรุด ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากเอกสารเรื่อง “เที่ยวที่ต่างๆ ภาค 3 เล่าเรื่องเมืองเพชรบูรณ์” บันทึกโดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพกล่าวว่า

“.....เที่ยวเมืองเพชรที่พิมพ์ในเล่มนี้ ข้าพเจ้าแต่งไว้ครั้งไปตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์เมื่อรัตนโกสินทร์ศก 123 ตรงกับปีมะโรง พ.ศ.2447 มีเมืองโบราณอีกเมืองหนึ่งอยู่ใต้เมืองวิเชียรบุรีลงมาข้างฝั่งตะวันออกเหมือนกัน เมืองนี้เรียกว่าเมืองศรีเทพชื่อหนึ่ง อีกชื่อหนึ่งเรียกคำธุดงค์ว่า “เมืองภัยสาลี” อยู่ห่างลำน้ำสักขึ้นไปประมาณ 150 เส้น แลอยู่ที่ป่าแดง จะไปดูได้ไม่ยากนัก เมื่อจะล่องจากเมืองเพชรบูรณ์ ข้าพเจ้าจึงได้สั่งให้เอามาลงคอยรับที่ท่านาตะกรุดอันเป็นที่จะขึ้นไปสู่เมืองศรีเทพ...” จากเอกสารดังกล่าวทำให้ทราบว่า บ้านนาตะกรุดเริ่มมีมาก่อน พ.ศ. 2447 นับถึงปัจจุบัน พ.ศ.2563 อายุหมู่บ้านมากกว่า 116 ปี

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบสลับที่เนิน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านศรีเทพน้อย ตำบลนาสนุ่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลคลองกระจิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านโคกสะแกลาด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านท่าไม้ทอง

ประชากร

บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 1 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 198 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากร รวม 444 คน ประกอบด้วย ชาย จำนวน 209 คน และหญิง จำนวน 235 คน

การประกอบอาชีพ

ประชากรประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ และรับจ้าง แม่น้ำที่ไหลผ่านคือ แม่น้ำป่าสัก

ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

ชาวบ้านนาตะกรุด นับถือศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านมีวัด 3 วัด เป็นธรรมสถานแห่งชาวบ้านนาตะกรุด ภาษาที่ใช้ คือ ภาษาไทยภาคกลาง ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพดั้งเดิม จะมีอพยพมาบ้างจากนครราชสีมา ลพบุรี ชัยบาดาล และสระโบสถ์ ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกันมีความรักใคร่สามัคคีกันดี จะช่วยเหลือเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะมียานสมรส งานอุปสมบท โดยเฉพาะงานศพ จะมีญาติพี่น้องมาร่วมงานและช่วยเหลือกันมากมาย อย่างที่ไม่มีที่ใดเสมอเหมือน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 1 มีสมาชิกชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ประกอบด้วยผู้มีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1. นางปฐศรี กลิ่นเทศ ครูโรงเรียนบ้านนาตะกุด มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นอย่างดี เช่น ประเพณีแห่เจ้าพ่อศรีเทพ ประเพณีแห่นางควาย การรำรำ และการละเล่นพื้นบ้าน

ด้านปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วยผู้มีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1. นางทัศนีย์ เต็มเปี่ยม ผู้ปกครองนักเรียน มีความรู้ความสามารถเป็นครูสอนประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของใช้จากเศษผ้า กระดาษ และของเหลือใช้อื่น ๆ

2. นางลำพวน มีเดช และนางชวย บุญแจ้ง การทอผ้าด้วยกี่กระตุกและชาวบ้านเป็นจำนวนมาก มีอาชีพเย็บเศษผ้า ทำเป็นผ้าห่ม ปลอกหมอน หมวก ฯลฯ แล้วนำไปขายทั้งปลีกและส่ง

การบริหารจัดการชุมชน

บ้านนาตะกุด หมู่ที่ 1 มีรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้านเป็นไปตามโครงสร้างของกระทรวงมหาดไทย อยู่ในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. นางนภสรณ์ เซ็นนอก ผู้ใหญ่บ้าน
2. นางสาวเรณู ตะกุดแก้ว
3. นางสาวสมหมาย ตะกุดแก้ว
4. นางมะณี อุ่นดี
5. นางสาวยุย ตะกุดราช
6. นางสาวพิชชาภรณ์ ตะกุดแก้ว
7. นางสาวกาญจนา ตะกุดแก้ว
8. นางละเมาะ ตะกุดแจ่ม

บ้านนาตะกุด หมู่ที่ 2

สภาพทั่วไป

บ้านนาตะกุด ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากเอกสารเรื่อง “เที่ยวที่ต่าง ๆ ภาค 3 เล่าเรื่องเมืองเพชรบูรณ์” บันทึกโดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกล่าวว่า

“...เที่ยวเมืองเพชรที่พิมพ์ในเล่มนี้ ข้าพเจ้าแต่งไว้ครั้งไปตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์เมื่อรัตนโกสินทร์ศก 123 ตรงกับปีมะโรง พ.ศ.2447...มีเมืองโบราณอีกเมืองหนึ่งอยู่ใต้เมืองวิเชียรบุรีลงมาข้างฝั่งตะวันออกเหมือนกัน เมืองนี้เรียกว่าเมืองศรีเทพชื่อหนึ่ง อีกชื่อหนึ่งเรียกคำธุดงค์ว่า “เมืองภัยสาธิต” อยู่ห่างลำน้ำสักขึ้นไปประมาณ 150 เส้น แลอยู่ที่ป่าแดง จะไปได้ไม่ยากนัก เมื่อจะล่องจาก

เมืองเพชรบูรณ์ ข้าพเจ้าจึงได้สั่งให้เอามาลงคอยรับที่ท่านาตะกรุดอันเป็นที่จะขึ้นไปสู่เมืองศรีเทพ...”

จากเอกสารดังกล่าวทำให้ทราบว่า บ้านนาตะกรุดเริ่มมีมาก่อน พ.ศ. 2447 นับถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของบ้านนาตะกรุด เป็นที่ราบสลับที่เนิน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

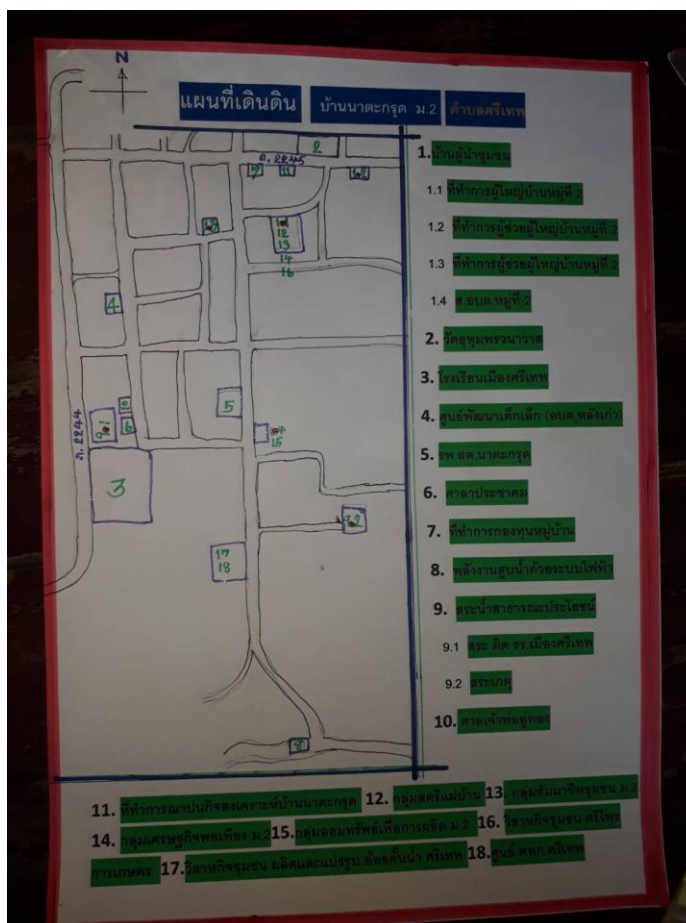
ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 1 และหมู่ 15 บ้านศรีเทพน้อย ตำบลนาสนุ่น

ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 และ บ้านม่วงชุม ตำบลคลองกระจิง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 12

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 10

สามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาล สะดวกทุกเส้นทางเข้าหมู่บ้านการใช้นยานพาหนะจะเป็นรถยนต์
รถจักรยานยนต์ ระยะทางห่างจากอำเภอศรีเทพ 19 กิโลเมตร



ภาพที่ 5 แผนที่เดินดิน บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 2

ประชากร

บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 2 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 405 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากร รวม
983 คน ประกอบด้วย ชาย จำนวน 479 คน และหญิง จำนวน 504 คน

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านนาตะกุด หมู่ที่ 2 มีการประกอบอาชีพ โดยแยกออกเป็น

1. อาชีพหลัก
 - 1.1 อาชีพเกษตรกรรม
 - 1.2 รับราชการ
 - 1.3 ธุรกิจครอบครัว
 - 1.4 ค้าขาย
2. อาชีพเสริม
 - 2.1 รับจ้างทั่วไป
 - 2.2 เย็บผ้า
 - 2.3 จักสาน

ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

ชาวบ้านบ้านนาตะกุด นับถือศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านมีวัด 3 วัด เป็นธรรมสถานแห่งชาวบ้านนาตะกุด ภาษาที่ใช้คือภาษาไทยภาคกลาง ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพดั้งเดิม จะมีอพยพมาบ้างจาก นครราชสีมา ลพบุรี ชัยบาดาล และสระโบสถ์ ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกันมีความรักใคร่สามัคคีกันดี จะช่วยเหลือเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะมียานสมรส งานอุปสมบท โดยเฉพาะงานศพ จะมีญาติพี่น้องมาร่วมงานและช่วยเหลือกันมากมาย อย่างที่ไม่มีที่ใดเสมอเหมือน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บ้านนาตะกุด หมู่ที่ 2 มีสมาชิกชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ประกอบด้วยผู้มีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1. นางปรุงศรี กลิ่นเทศ ครูโรงเรียนบ้านนาตะกุด มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นอย่างดี เช่น ประเพณีแห่เจ้าพ่อศรีเทพ ประเพณีแห่นางควาย การร่ายรำ และการละเล่นพื้นบ้าน

ด้านปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วยผู้มีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1. นางทัศนีย์ เต็มเปี่ยม ผู้ปกครองนักเรียน มีความรู้ความสามารถเป็นครูสอนประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของใช้จากเศษผ้า กระดาษ และของเหลือใช้อื่น ๆ

2. นางลำพวน มีเดช และนางชวย บุญแจ้ง การทอผ้าด้วยกี่กระตุกและชาวบ้านเป็นจำนวนมาก มีอาชีพเย็บเศษผ้า ทำเป็นผ้าห่ม ปลอกหมอน หมวก ฯลฯ แล้วนำไปขายทั้งปลีกและส่ง

กลุ่มอาชีพ

กลุ่มอาชีพ ในบ้านนาตะกุด หมู่ที่ 2 ประกอบด้วย

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศรีไพรการเกษตร
2. กลุ่มสตรีแม่บ้าน

3. กลุ่มศิลปะประดิษฐ์

4. กลุ่มปู่แม่บ้าน

การบริหารจัดการชุมชน

บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 2 มีรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้านเป็นไปตามโครงสร้างของกระทรวงมหาดไทย อยู่ในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 12 คน ประกอบด้วย

1. นายทิวา ศรีไพร ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายสมชาติ ตะกรุดทอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายสมยศ นิยมพงษ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. นายเฉลียว ช่วยด้บโรค
5. นางอรณิชา ศรีไพร
6. นางยุพิน เพชรนำชม
7. นางประทุม ลาดธา
8. นางทัศนีย์ ปานเงิน
9. นางสาวมะลิวรรณ ชื่นทันตา
10. นายกษิ์เดช ศรีไพร
11. นายธรรมบุญ เนียมหอม
12. นายประยูร คุรุเจริญ

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่ที่ 2 บ้านนาตะกรุด

จุดแข็ง คือ

1. มีศูนย์การเรียนรู้ระดับอำเภอ (ศูนย์ 882) และศูนย์เรียนรู้วิสาหกิจชุมชนศรีไพรการเกษตร
2. มีฝายและเครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า อำนวยความสะดวกการเกษตร
3. มีปราชญ์ชาวบ้านหลายแขนง
4. ประชาชนมีความสามัคคีในการสืบสานประเพณีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

จุดอ่อน คือ

1. ไม่มีงบประมาณในการฝึกฝนอาชีพ
2. เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่เกินโครงสร้างพื้นฐาน
3. หมู่บ้านไม่เข้าใจในการบริหารจัดการกลุ่มต่าง ๆ

โอกาส คือ

1. รัฐส่งเสริมความเข้มแข็ง
2. ผู้นำชุมชนประสานจัดหางบประมาณภายนอกได้ดี
3. สามารถสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และเชิงนิเวศน์

อุปสรรค คือ

1. ปัญหาจากภัยธรรมชาติ ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ
2. ขาดการส่งเสริมองค์ความรู้ต่าง ๆ

บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3

สภาพทั่วไป

บ้านนาตะกรุด ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น เล่าต่อกันมาว่า บรรพบุรุษอพยพมาจากอำเภอวิเชียรบุรีส่วนหนึ่ง และมาจากอำเภอสระโบสถ์ มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเล็ก ๆ และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านนาตะกรุด โดยชื่อหมู่บ้านมาจากลักษณะทางธรรมชาติที่มีห้วยหนอง ที่มีอยู่จำนวนมากมาย ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า ตะกรุด ซึ่งมีอยู่ 5 ตะกรุดด้วยกันคือ 1. ตะกรุดจิก 2. ตะกรุดแพบ 3. ตะกรุดยอ 4. ตะกรุดข้าง 5. ตะกรุดเข้ ทั้ง 5 ตะกรุดนี้เป็นแอ่งน้ำไหลมารวมกัน คล้ายกระทะและกุดสุดแค่นั้น เลยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านนาตะกรุด

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบสลับที่เนิน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านศรีเทพน้อย ตำบลนาสนุ่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลคลองกระจิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านโคกสะแกลาด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านท่าไม้ทอง

สามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาล สะดวกทุกเส้นทางเข้าหมู่บ้านการใช้นายพนาชนะจะเป็นรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ระยะทางห่างจากอำเภอศรีเทพ 19 กิโลเมตร

ประชากร

บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 262 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากร รวม 645 คน ประกอบด้วย ชาย จำนวน 328 คน และหญิง จำนวน 317 คน

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3 มีการประกอบอาชีพ โดยแยกออกเป็น

1. อาชีพหลัก
 - 1.1 อาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์
 - 1.2 รับราชการ
 - 1.3 ค้าขาย
 - 1.4 จักสาน

ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

ชาวบ้านบ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3 นับถือศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านมีวัด 3 วัด เป็นธรรมสถานแห่ง ชาวบ้านนาตะกรุด ภาษาที่ใช้คือภาษาไทยภาคกลาง ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพดั้งเดิม จะมีอพยพมาบ้างจาก นครราชสีมา ลพบุรี ชัยบาดาล และสระโบสถ์ ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกันมีความรักใคร่สามัคคีกันดี จะช่วยเหลือเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะมียานสมรส งานอุปสมบท โดยเฉพาะงานศพ จะมีญาติพี่น้องมาร่วมงานและช่วยเหลือกันมากมาย อย่างที่ไม่มีที่ใดเสมอเหมือน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3 ประกอบด้วยผู้มีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1. นางปรุงศรี กลิ่นเทศ ครูโรงเรียนบ้านนาตะกรุด มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นอย่างดี เช่น ประเพณีแห่เจ้าพ่อศรีเทพ ประเพณีแห่นางควาย การรำรำ และการละเล่นพื้นบ้าน
2. นางทัศนีย์ เต็มเปี่ยม ผู้ปกครองนักเรียน มีความรู้ความสามารถเป็นครูสอนประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของใช้จากเศษผ้า กระดาษ และของเหลือใช้อื่น ๆ
3. นางลำพวน มีเดช และนางชวย บุญแจ้ง การทอผ้าด้วยกี่กระตุกและชาวบ้านเป็นจำนวนมาก มีอาชีพเย็บเศษผ้า ทำเป็นผ้าห่ม ปลอกหมอน หมวก ฯลฯ แล้วนำไปขายทั้งปลีกและส่ง

การบริหารจัดการชุมชน

บ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 3 มีรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้านเป็นไปตามโครงสร้างของกระทรวงมหาดไทย อยู่ในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1. นายประเวศ ตะกรุดจันทร์ ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายอุทัย ทองเอี่ยม
3. นายเอกลักษณ์ บุญแจ้ง
4. นางสาวโฉมฉิม ตะกรุดเงิน
5. นางสาวสุกัญญา เพ็งแย้ม

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่ที่ 3 บ้านนาตะกรุด

จุดแข็ง คือ

1. ชาวบ้านให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดงานส่วนรวมของชุมชน
2. มีกลุ่มกองทุนทางการเงินที่เข้มแข็ง
3. มีผู้นำชุมชนและคณะกรรมการที่เข้มแข็ง

จุดอ่อน คือ

1. ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง

โอกาส คือ

1. มีการประสานงานระหว่างชุมชน

2. ผู้นำชุมชนได้เข้าพบปะชาวบ้านได้มากขึ้น เกิดความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ
3. มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และสมาชิกรู้จักการออมมากขึ้น

อุปสรรค คือ

1. ปัญหาแหล่งเงินทุนไม่เพียงพอ
2. ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำและไม่แน่นอน

บ้านโคกสะแกลาด หมู่ที่ 4

สภาพทั่วไป

บ้านโคกสะแกลาด ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เดิมชื่อว่า บ้านสะแกลาด สาเหตุที่มีชื่อว่าบ้านสะแกลาด เพราะว่ามีป่าแกมมาก เป็นดงและเป็นโคก เมื่อสมัยปี พ.ศ. 2456 สมัยนั้นมีนายมน ตะกรุดจันทร์ เป็นผู้นำ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำคนใหม่ คือ นายขุน ต้วงจันทร์ เป็นผู้นำคนที่ 2 และได้แยกหมู่บ้านสะแกลาดออกเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งคือ บ้านรักไทย หมู่ที่ 12 และผู้นำได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็นโคกสะแกลาด ในสมัยนั้น

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำป่าสัก มีอาณาเขตติดต่อ

ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	คลองอีโน้
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ 14
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	คลองตาตำ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ 12

เส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยาง มีรถโดยสารประจำจากเพชรบูรณ์ - ลำน้ำราชมัย
แล่นผ่านสะดวกทุกฤดูกาล ระยะทางถึงอำเภอศรีเทพ 23 กิโลเมตร

ประชากร

บ้านโคกสะแกลาด หมู่ที่ 4 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 252 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากรรวม 943 คน ประกอบด้วย ชาย จำนวน 483 คน และหญิง จำนวน 460 คน

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านโคกสะแกลาด หมู่ที่ 4 มีการประกอบอาชีพ โดยแยกออกเป็น

1. อาชีพหลัก
 - 1.1 อาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์
 - 1.2 รับจ้างทั่วไป
 - 1.3 ค้าขาย
 - 1.4 รับราชการ

2. อาชีพเสริม

2.1 อาชีพเสริมสวย

2.2 รับจ้างดูดส้วม

2.3 งานจักสาน ทอผ้า

ศาสนาและวัฒนธรรมและประเพณี

นับถือศาสนาพุทธ มีวัดอยู่ที่หมู่ที่ 4 การรักษาวัฒนธรรมประเพณี การลงแขกเกี่ยวข้าว สีข้าว ขนข้าวขึ้นยุ้งและการช่วยแรงงานบุญต่าง ๆ ประเพณีเล่นสงกรานต์ รดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ และประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของไทย วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น พุฒภาษาไทยอีสาน เนื่องจากเป็นคนที่ยอพยพมาจากทางภาคอีสานทั้งสิ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปัญญาชาวบ้าน

บ้านโคกสะแกลาด หมู่ที่ 4 มีผู้มีความรู้ ความสามารถ ด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านศิลปะการแสดงดนตรี

1. นายยศ หงส์ดี มีความสามารถด้านดนตรีไทยอีสาน
 2. นายสงบ หงส์ดี และนายสุพันธ์ ปะวะเน มีความสามารถด้านดนตรีสากล
- ด้านงานทอ

1. นางสมหวัง มูลลี มีความสามารถด้านงานทอ ทอเสื่อ ทอผ้า
- ด้านงานสานอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ

1. นางทุมมา เกตุขุนทด

ด้านการจักสาน

1. นายวาน ศรีหมั่นจันทร์ สานเครื่องใช้ เช่น ตะกร้า ตะแกรง
- กลุ่มอาชีพ

บ้านโคกสะแกลาด หมู่ที่ 4 มีกลุ่มอาชีพที่ตั้งขึ้น ประกอบด้วย

1. กลุ่มหัตถกรรมฝีมือ
2. กลุ่มเบญจรงค์ศรีเทพ
3. กลุ่มทอเสื่อ แปรรูป

การบริหารจัดการชุมชน

บ้านโคกสะแกลาด หมู่ที่ 4 มีรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้านเป็นไปตามโครงสร้างของกระทรวงมหาดไทย อยู่ในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 6 คน ประกอบด้วย

1. นายสากล บุญศรี ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายทองล้วน ปัจสา
3. นายเฉลา กองขุนทด

4. นางพรปัญญา บุญศรี

5. นางสมอน วงษ์ท่า

6. นางบัวบาน บุญหลักดำ

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่ที่ 4 บ้านโคกสะแกลาด

จุดแข็ง คือ

1. เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้
2. ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง
3. ชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กลุ่มต่าง ๆ มีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น
4. ผู้นำชุมชนมีศักยภาพในด้านการบริหารจัดการดีขึ้น

จุดอ่อน คือ

1. การดำรงชีวิตของประชาชน มีหนี้สินนอกระบบ
2. ประชาชนไม่ค่อยมีการศึกษาต่อในระดับสูง
3. ปัญหารายได้ไม่พอกับรายจ่าย
4. ปัญหาหนี้สินนอกระบบ ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว และสังคม

โอกาส คือ

1. มีกลุ่มทอเสื่อกก แปรรูปกระเป๋
2. มีกลุ่มเบญจรงค์
3. มีกลุ่มหัตถกรรมฝีมือ สานตะกร้าจากเชือกมัดฟาง

อุปสรรค คือ

1. ขาดแหล่งน้ำในการทำเกษตร
2. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ

บ้านศรีเทพน้อย หมู่ที่ 5

สภาพทั่วไป

บ้านศรีเทพน้อย ตั้งอยู่ หมู่ที่ 5 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากคำบอกเล่าของราษฎรในพื้นที่เชื่อว่าบ้านศรีเทพน้อยเป็นคนพื้นเพดั้งเดิมโดยกำเนิด สืบเชื้อสายมากบรรพบุรุษของเมืองศรีเทพ เพราะตั้งบ้านเรือนติดอยู่กับบริเวณกำแพงเมืองเก่าศรีเทพ โดยมีวัฒนธรรมประเพณีอิงถึงเรื่องประวัติเจ้าเมืองศรีเทพ หรือเจ้าพ่อศรีเทพ

บ้านศรีเทพน้อยตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีอายุเก่าแก่กว่าหมู่บ้านอื่น เป็นที่อยู่อาศัยของผู้ใช้ภาษาถิ่น “ไทยเดิง” หรือ “ไทยเบ็ง” บ้านศรีเทพน้อย เดิมเรียกว่า “บ้านใหญ่” จากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาของคนเฒ่าคนแก่ว่า ในอดีตเคยเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ซึ่ง

อพยพออกมาจากเมืองเก่าศรีเทพ และเป็นชุมชนแรกเริ่มดั้งเดิมของหมู่บ้านขนาดต่าง ๆ รอบเมืองศรีเทพ ก่อนที่จะย้ายอพยพไปตั้งบ้านเรือนใหม่ เช่น บ้านนาตะกวด บ้านนาสนุ่น บ้านน่าน้ำโครม บ้านบ่อรัง (อำเภอวิเชียรบุรี) ตำบลบัวชุม (อำเภอชัยบาดาล) และอำเภอสระโบสถ์ (จังหวัดลพบุรี) เป็นต้น ซึ่งพื้นเพเดิมของชาวบ้านในชุมชนเหล่านี้นั้นก็มาจากรอบเมืองศรีเทพน้อยหรือบ้านใหญ่ในอดีต

บ้านศรีเทพน้อย หมู่ที่ 5 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็น 1 ใน 16 หมู่บ้านของตำบลศรีเทพ ที่ตั้งของบ้านศรีเทพน้อย หมู่ที่ 5 อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอศรีเทพ ประมาณ 11 กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยใช้เส้นทางหลวง หมายเลข 2211 (ศรีเทพ-วิเชียรบุรี) บ้านศรีเทพน้อย มีพื้นที่ประมาณ 4,268 ไร่ หรือประมาณ 6.83 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มและดอน มีอาณาเขตติดต่อกันดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลนาสนุ่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 8, 15 ตำบลศรีเทพ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองย่างทอย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 11, 13 และ 16 ตำบลศรีเทพ

ประชากร

บ้านศรีเทพน้อย หมู่ที่ 5 มีจำนวนหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่จริง จำนวน 319 ครัวเรือน ประชากรรวมจำนวน 908 คน แบ่งเป็นชาย 448 คน หญิง 460 คน

การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพการประกอบอาชีพของประชากรบ้านศรีเทพน้อย หมู่ที่ 5 สามารถแยกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกรรวมชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น

- ทำไร่
- ทำนาข้าว

2. อาชีพรับจ้างทั่วไป ถือเป็นอาชีพรองลงมาจากอาชีพเกษตรกร ผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป แต่สำหรับเกษตรกรที่ว่างจากการทำการเกษตรของตนเองก็ออกรับจ้างทั่วไป

2.1 อาชีพเสริม

- แพทย์แผนไทย
- จักสาน/งานฝีมือ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บ้านศรีเทพน้อย หมู่ที่ 5 ประกอบด้วยบุคคลผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ปราชญ์ชาวบ้าน) มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านดังนี้

ด้านแพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอฟันบ้าน ได้แก่

1. นายดั่ง คล้ายใจตรง มีความสามารถด้านการวางแผนไทย

ด้านผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ได้แก่

1. นางม่อย ตะกรุดวัด มีความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรม (เพลงเรือ รำซ่าง รำม้า)

2. นางจวย คล้ายใจตรง (เพลงเรือ) มีความสามารถด้านประเพณีท้องถิ่น

3. นางทองใบ แก้วกลสิกิจ มีความสามารถด้านประเพณีท้องถิ่น

4. นางสมหมาย ศรีไพร มีความสามารถด้านประเพณีท้องถิ่น

5. นางรำพึง เวดสันเทียะ มีความสามารถด้านประเพณีท้องถิ่น

ด้านงานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม จักสาน ทอผ้า เป็นต้น ได้แก่

1. นายวินัย ยิ้มพึงเทียม มีความสามารถด้านการทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ (โต๊ะ, เก้าอี้)

2. นางวิรัช ดาวทอง มีความสามารถด้านการทอเสื่อ

3. นางอารีรัตน์ แมขุนทด มีความสามารถด้านการทำพวงกุญแจไหมพรม

ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี ได้แก่

1. นายนศพล แสงเงิน มีความสามารถด้านการทำการเกษตรอินทรีย์

ด้านถนอมอาหารแปรรูปอาหาร ได้แก่

1. นายเจิม ศรีไพร มีความสามารถด้านการทำอาหาร

2. นางสาววรรณ พันธุ์ทอง มีความสามารถด้านการแปรรูปอาหาร

3. นางสมคิด อุ่มชะอุ่ม มีความสามารถด้านการทำอาหาร (ขนมทองม้วนและขนมจอก)

4. นายสมหมาย เหนือเก่ง มีความสามารถด้านการทำอาหาร

กลุ่มอาชีพ

บ้านศรีเทพน้อย หมู่ 5 มีการจัดตั้งกลุ่มและกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในหมู่บ้าน ดังนี้

1. กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน

2. กลุ่มอาสาพัฒนาสตรี

การบริหารจัดการหมู่บ้าน

บ้านศรีเทพน้อย หมู่ที่ 5 มีการจัดรูปแบบของการบริหารจัดการหมู่บ้าน โดยการจัดแบ่ง

ออกเป็นคุ้ม จำนวน 8 คุ้ม มีประธานคุ้มเป็นผู้ควบคุมดูแล มีจำนวนครัวเรือนลดหลั่นกันไปตามการแบ่งพื้นที่ และมีคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน อันประกอบด้วย

1. นางสาววรรณ พันธุ์ทอง ผู้ใหญ่บ้านศรีเทพน้อย

2. นายหมอง อิมโพชน์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

3. นางสาวจุนฉิย์ ศรีไพร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

4. นายประสงค์ เกื้อนชำนาญ

5. นายเสนอ คล้ายใจตรง

6. นายธงชัย ศรีชนะ
 7. นายชโยดม ภารฤทธิ์
 8. นายเสงี่ยม ศรีไพร
 9. นายเจิม ศรีไพร
 10. นายยงยุทธ ศรีชุมพร
 11. นายคชธร คล้ายใจตรง
 12. นางอารีรัตน์ แมขุนทด
 13. นางสมใจ เยสุวรรณ์
 14. นางวรรณิกา ชมถนอม
 15. นางโฉมณภา แสงเงิน
 16. นางเบญจวรรณ พุกมาก
 17. นางเครือวัลย์ ศรีชนะ
- การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่ที่ 5 บ้านศรีเทพน้อย

จุดแข็ง คือ

1. มีความสามัคคี ร่วมมือกันในหมู่บ้าน มีความเข้มแข็งในการพัฒนาหมู่บ้าน
2. มีความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

จุดอ่อน คือ

1. ขาดองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพ
2. ขาดงบประมาณในการลงทุน ต้องใช้การกู้ยืม
3. ปัญหายาเสพติดในชุมชน

โอกาส คือ

1. มีพื้นที่เหมาะสมในการทำการเกษตร

อุปสรรค คือ

1. เกิดภัยธรรมชาติ น้ำท่วมบ่อยครั้ง
2. ขาดแหล่งน้ำสำหรับทำการเกษตร
3. ขาดปัจจัยทางการผลิต ขาดองค์ความรู้ทางการเกษตร

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6

สภาพทั่วไป

บ้านบึงนาจาน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2470 โดยการนำของนายไพร เหล็กดี พร้อมด้วยนายแป้น เหล็กดี นายเพ็ง ภารฤทธิ์ นายมี บุญสมสู่ ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางด้านทิศใต้ของริมบึงเป็น

ครั้งแรก ซึ่งมีบึงล้อมรอบ จึงได้ตั้งชื่อว่า หมู่บ้านบึงนาจาน สาเหตุที่ได้ตั้งชื่อว่าบึงนาจานก็เพราะว่า โดยใช้นามบึงที่มีอยู่รอบเมืองมากมายและตามทุ่งนามีต้นจานเป็นจำนวนมาก

บ้านบึงนาจาน ตั้งอยู่ หมู่ที่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่ จำนวน 250ไร่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอศรีเทพประมาณ 16 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านนาตะกรุด หมู่ที่ 16 ตำบลศรีเทพ
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13 ตำบลศรีเทพ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13 ตำบลศรีเทพ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับแม่น้ำแควป่าสัก



ภาพที่ 6 แผนที่หมู่บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6

ประชากร

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 มีจำนวนหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่จริง จำนวน 270 ครัวเรือน
ประชากร รวมจำนวน 840 คน แบ่งเป็นชาย 415 คน หญิง 425 คน

การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพการประกอบอาชีพของประชากรบ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 สามารถ
แยกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกรรมชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น
 - ทำนาข้าว
 - ทำไร่
2. อาชีพรับจ้างทั่วไป

อาชีพรับจ้างถือเป็นอาชีพรองลงมาจากอาชีพเกษตรกรรม ผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป แต่
สำหรับเกษตรกรที่ว่างจากการทำการเกษตรของตนเองก็ออกรับจ้างทั่วไป จำนวน 46 ครัวเรือน

2.1 อาชีพเสริม

- แพทย์แผนไทย
- จักสาน /งานฝีมือ

บ้านบึงนาจาน มีวัดประจำหมู่บ้าน คือวัดบึงศรีเทพรัตนาราม ซึ่งเป็นวัดที่มีทัศนียภาพที่
สวยงาม ต้นไม้ร่มรื่นเย็นสบายเพราะคนบึงนาจานและพระภิกษุได้ช่วยกันปลูกและดูแลรักษาป่า เป็น
อย่างดีคนในหมู่บ้านจะไปทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่าง ๆ และมีสถานที่ปฏิบัติธรรม ที่ให้ผู้มีศรัทธาได้
วิปัสสนากรรมฐานสร้างความสงบทางจิตใจ

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 มีศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน จำนวน 1 แห่งเป็นสถานที่ประชุมพบปะ
พูดคุย เป็นที่ทำการกองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการ
ผลิต การประชุมประจำเดือน ตลอดจนเป็นศูนย์ข้อมูลสำคัญๆ ของหมู่บ้าน ศึกษาค้นคว้าข้อมูลของ
แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านบึงนาจาน มีข้อมูลที่ส่งเสริมด้านการเรียนรู้
หลากหลาย ประชาชนสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง เกิดความรักและห่วงใยในสิ่งที่
ชาวบ้านได้ร่วมลงมือทำ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและความสามัคคีจะเห็นได้จากการเข้ามาร่วมประชุม
ทุกเดือน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ปราชญ์ชาวบ้าน)

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 มีผู้มีความรู้ ความสามารถในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านแพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอยาพื้นบ้าน ได้แก่

1. นายสังคม น้อยอาษา ที่อยู่ 102 หมู่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านหมอ
พื้นบ้าน

2. นางรัตติยา แสนรัตน์ ที่อยู่ 32 หมู่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านนวดแผนโบราณ

ด้านผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ได้แก่

1. นางทองฤทธิ์ ลุณวงศ์ ที่อยู่ 333 หมู่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านทอเสื่อ

2. นางจำปี หวางค์ ที่อยู่ 309 หมู่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านทำบายศรีในงานต่าง ๆ

ด้านงานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม จักสาน ทอผ้า เป็นต้น ได้แก่

1. นางทองฤทธิ์ ลุณวงศ์ ที่อยู่ 333 หมู่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านจักสาน

2. นางจำปา น้อยเจริญ ที่อยู่ 138 หมู่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์

ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี ได้แก่

1. นายเพชร ศรีมันตะ ที่อยู่ 68 หมู่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านการเพาะปลูก ขยายพันธุ์พืช

2. นายสมพงษ์ สืบสุนทร ที่อยู่ 66 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านขยายพันธุ์พืช

ด้านถนอมอาหารแปรรูปอาหาร ได้แก่

1. นางลพ รัตนโสภา ที่อยู่ 139 หมู่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านหมักดองผลไม้ มะม่วงแผ่น

2. นางจำปา น้อยเจริญ ที่อยู่ 138 หมู่ 6 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ มีความสามารถด้านการทำปลาร้า ปลาร้าสับ

กลุ่มอาชีพ

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 มีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น ดังนี้

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

2. กลุ่มปุ๋ยแม่บ้าน

3. กองทุนหมู่บ้าน

4. กลุ่มอาชีพเพาะเห็ด

5. กลุ่มโรงสีชุมชน

6. กลุ่มดอกไม้จันทน์

7. กองทุน กขคจ.

8. กองทุนป๋วยอินทรีย์อัดเม็ด

การบริหารจัดการหมู่บ้าน

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 มีการจัดรูปแบบของการบริหารจัดการหมู่บ้าน โดยการจัดแบ่งออกเป็นคุ้ม จำนวน 8 คุ้ม มีประธานคุ้มเป็นผู้ควบคุมดูแล มีจำนวนครัวเรือนลั่นกันไปตามการแบ่งพื้นที่ และมีคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน อันประกอบด้วย

1. นางแต้ว ลุณวงศ์ ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายอนุชิต ศรีวัฒนทรัพย์
3. นายประสิทธิ์ ญูบุญศรี
4. นายเพชร ศรีมันตะ
5. นายสมพงศ์ สืบสุนทร
6. นางจำปา น้อยเจริญ

โดยใช้วิธีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และสามารถเรียกประชุมเร่งด่วนตามความจำเป็น

เมื่อได้จัดระบบการบริหารงานหมู่บ้านผ่านระบบการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านแล้ว ยังได้กำหนดให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนาหมู่บ้าน โดยใช้แผนชุมชนผ่านกระบวนการประชาคมหมู่บ้านเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรม แก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชน มีแผนการขับเคลื่อนแผนชุมชน มีผู้รับผิดชอบการขับเคลื่อนแผนชุมชนด้านต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามผล และร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ง่ายในการดูแลบริหารจัดการ มีการแบ่งคุ้มออกเป็น 8 คุ้ม ประกอบด้วย

1. คุ้มป่าสักกรักษ์พอเพียง
2. คุ้มร่วมใจพัฒนา
3. คุ้มหนองต่อพัฒนา
4. คุ้มพอเพียงพระราชทาน
5. คุ้มเศรษฐกิจพอเพียง
6. คุ้มบึงนาจานร่วมใจ
7. คุ้มร่วมใจสามัคคี
8. คุ้มมั่งมีศรีสุข

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 6 ยึดหลักบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้

1. หลักนิติธรรม โดยการปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองและกำหนดกฎระเบียบของหมู่บ้านเพื่อการบริหารจัดการหมู่บ้าน ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปเพื่อประชาชนในหมู่บ้านอย่างแท้จริง กฎระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมของหมู่บ้านบึงนาจาน

2. หลักคุณธรรม โดยหมู่บ้านได้กำหนดให้ประชาชนนำไปเป็นข้อคิดในการอยู่ร่วมกันในสังคมและชุมชน

- 1) มีความซื่อสัตย์ต่อกัน
- 2) มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 3) มีความรับผิดชอบร่วมกัน
- 4) มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน
- 5) มีความไว้วางใจกันการจัดบริการอาหารในงานสำคัญต่าง ๆ

3. หลักความโปร่งใส ยึดหลักความโปร่งใสในการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น การบริหารการจัดการเงินกองทุนต่าง ๆ มีหลักฐานสามารถตรวจสอบได้ หากมีข้อสงสัยให้นำเข้าที่ประชุมประชาคม

4. หลักความรับผิดชอบ ยึดหลักความรับผิดชอบโดยมีคณะกรรมการกิจกรรม/กองทุนต่าง ๆ ทำงานและรับผิดชอบร่วมกัน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ยึดหลักประชาธิปไตย ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

5. หลักการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับประโยชน์

6. หลักความคุ้มค่า ยึดหลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการชุมชน ผลกระทบที่อาจเกิดกับชุมชนในระยะยาว รวมทั้งมีการประเมินผลการทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนด้วย

บ้านท่าไม้ทอง หมู่ที่ 7

สภาพทั่วไป

บ้านท่าไม้ทอง ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ หมู่บ้านนี้แยกมาจากบ้านนาตะกวด โดยมีราษฎรจากหลายจังหวัด มารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ๆ 2 กลุ่ม ตั้งบ้านเรือนอยู่เลยบริเวณแม่น้ำป่าสัก กลุ่มแรกมาจากสิงบุรี นครสวรรค์ ชัยนาท และจังหวัดอ่างทอง อีกกลุ่มหนึ่งมาจากกาฬสินธุ์ ชัยภูมิ และจังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีต้นทองกวาว ขึ้นอยู่มากมายจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านท่าไม้ทอง”

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านแควป่าสัก และบ้านบึงนาจาน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านเขาค้าง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านท่าเสียด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านโคกสว่าง

การคมนาคมติดต่อกับหมู่บ้านอื่น ๆ มีถนนลูกรังตลอดสาย จากหมู่บ้านต่าง ๆ รวม 4 สายด้วยกัน คือ จากบ้านกลางระยะทาง 6 กิโลเมตร จากบ้านเกาะแก้วระยะทาง 9 กิโลเมตร จากบ้านนาตะกุดระยะทาง 6 กิโลเมตร และจากถนนสายโรงงานน้ำตาลไทยรุ่งเรืองระยะทาง 6 กิโลเมตร

ประชากร

บ้านท่าไม้ทอง หมู่ที่ 7 มีจำนวนหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่จริง จำนวน 162 ครัวเรือน ประชากร รวม จำนวน 474 คน แบ่งเป็นชาย 228 คน หญิง 246 คน

การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพการประกอบอาชีพของประชากรบ้านท่าไม้ทอง หมู่ที่ 7 สามารถแยกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. อาชีพหลัก

- 1) อาชีพเกษตรกรรมชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น
 - ทำนาข้าว
 - ทำไร่
 - ทำสวน

2) รับราชการ

2. อาชีพเสริม ประกอบด้วย

- 1) อาชีพรับจ้างถือเป็นอาชีพรองลงมาจากอาชีพเกษตรกรรม ผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป แต่สำหรับเกษตรกรที่ว่างจากการทำการเกษตรของตนเองก็ออกมารับจ้างทั่วไป
- 2) แพทย์แผนไทย
- 3) จักสาน /งานฝีมือ

ศาสนาและวัฒนธรรมและประเพณี

บ้านท่าไม้ทอง หมู่ที่ 7 นับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ก็แตกต่างกันออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มภาคกลางกับภาคอีสาน พูดภาษาไทยภาคกลางและภาคอีสาน

กลุ่มอาชีพ

บ้านท่าไม้ทอง หมู่ที่ 7 จัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น ดังนี้

1. กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน อสม.
2. กลุ่มพัฒนาสตรี

การบริหารจัดการหมู่บ้าน

บ้านท่าไม้ทอง หมู่ที่ 7 มีรูปแบบของการบริหารจัดการ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย

1. นางสาวสุนิสา ปั่นแตง ผู้ใหญ่บ้าน

2. นางสาวลัดดา ศรีเสนา
3. นางเฉลีย ขาวลำไย
4. นางไกรแก้ว ศรีเสนา
5. นางสาวสุนิษา จันสำอาง
6. นางสมบัติ ประพทธิธรรม
7. นางอำพร แสงศาลาศรี
8. นางวัฒนา ไชยหงษา

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่ที่ 7 บ้านท่าไม้ทอง

จุดแข็ง คือ

1. มีความสามัคคี ร่วมมือกันในหมู่บ้าน มีความเข้มแข็งในการพัฒนาหมู่บ้าน
2. มีความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

จุดอ่อน คือ

1. ขาดองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพ
2. ขาดงบประมาณในการลงทุน ต้องใช้การกู้ยืม
3. ปัญหายาเสพติดในชุมชน

โอกาส คือ

1. มีผักปลอดสารพิษทุกครัวเรือน
2. มีสวนพุทธรานม (พุจี)

อุปสรรค คือ

1. เกิดภัยธรรมชาติ น้ำท่วมบ่อยครั้ง
2. การคมนาคมไม่สะดวก

บ้านเกาะลำโพง หมู่ที่ 8

สภาพทั่วไป

บ้านเกาะลำโพง ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เดิมเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติ ไม่เบญจพรรณแยกออกจากบ้านนาตะกวด เมื่อปี พ.ศ.2521 มีผู้อพยพมาจากจังหวัดนครราชสีมา และชัยภูมิ มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านนี้ โดยการนำของนายแท่น เปียนสันเทียะ และหลวงปู่โห้ แต่ก่อนนั้นเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านวัดโบสถ์” เพราะมีโบสถ์เก่าแก่อยู่หลังหนึ่งและในบริเวณแห่งนี้มีต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกต้น “ลำโพง” ขึ้นอยู่มากมาย เมื่อแยกหมู่บ้านจึงเปลี่ยนเป็นชื่อ “บ้านเกาะลำโพง” จนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านโคกตะขบ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกรุด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านโคกสะแกลาด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกรุด

บ้านเกาะลำโพง หมู่ที่ 8 ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอสรีเทพ 18 กิโลเมตร

ประชากร

บ้านเกาะลำโพง หมู่ที่ 8 มีจำนวนหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่จริง จำนวน 254 ครัวเรือน ประชากรรวม จำนวน 701 คน แบ่งเป็นชาย 348 คน หญิง 353 คน

การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพการประกอบอาชีพของประชากรบ้านเกาะลำโพง หมู่ที่ 8 สามารถแยกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกรรมชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น

- ทำไร่
- ทำนาข้าว

2. อาชีพรับจ้างทั่วไป ถือเป็นอาชีพรองลงมาจากอาชีพเกษตรกร ผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป แต่สำหรับเกษตรกรที่ว่างจากการทำการเกษตรของตนเองก็ออกรับจ้างทั่วไป

2.1 อาชีพเสริม

- ค้าขาย
- รับซื้อของเก่า

ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณี

บ้านเกาะลำโพง หมู่ที่ 8 นับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ จะเหมือนกับภาคกลาง และภาคอีสาน ซึ่งเป็นประเพณีผูกพันกับศาสนาพุทธที่ประชาชนนับถือ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บ้านเกาะลำโพง หมู่ที่ 8 มีผู้มีความรู้ ความสามารถ ดังนี้

1. นายแล กองสูงเนิน มีความสามารถในการจักสาน
2. นายคุณ ขอแลกลาง และนายเทียน พุ่งสันเทียะ มีความสามารถในเรื่องจักสาน ข้าวของเครื่องใช้หลายอย่างเช่น กระบุง ตะกร้า ตะแกรง

กลุ่มอาชีพ

1. กลุ่มปุ๋ยแม่บ้าน
2. กลุ่ม อสม.

การบริหารจัดการหมู่บ้าน

บ้านเกาะลำโพง หมู่ที่ 8 มีรูปแบบของการบริหารจัดการ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย

1. นายอ็อต โตมนิตย์ ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายบุญมี จันทรล
3. นางเรณู เอี่ยมสำอาง
4. นางทวย อยู่คำ
5. นายทองล้วน ปัจสา

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่ที่ 8 บ้านเกาะลำโพง

จุดแข็ง คือ

1. เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามัคคีในหมู่คณะ
2. กองทุนเข้มแข็ง สามารถต่อยอดได้
3. ผู้นำมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการดีขึ้น

จุดอ่อน คือ

1. ปัญหาการพนันและสิ่งแวดล้อม
2. ปัญหายาเสพติดในชุมชน

โอกาส คือ

1. มีหมอบุราณอยู่ในหมู่บ้าน
2. มีแหล่งทุนจากภาครัฐ/เอกชน

อุปสรรค คือ

1. เกิดภัยธรรมชาติ น้ำท่วมบ่อยครั้ง
2. ราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ

บ้านแควป่าสัก หมู่ที่ 9

สภาพทั่วไป

บ้านแควป่าสัก หมู่ที่ 9 มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

- | | |
|-------------|---------------------------------|
| ทิศเหนือ | ติดต่อกับหมู่ที่ 7 ตำบลนาสนุ่น |
| ทิศใต้ | ติดต่อกับหมู่ที่ 7 ตำบลนาสนุ่น |
| ทิศตะวันออก | ติดต่อกับหมู่ที่ 6 ตำบลศรีเทพ |
| ทิศตะวันตก | ติดต่อกับหมู่ที่ 7 ตำบลโคกสะอาด |

ประชากร

บ้านแควป่าสัก หมู่ที่ 9 มีจำนวนหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่จริง จำนวน 397 ครัวเรือน ประชากรรวมจำนวน 578 คน แบ่งเป็นชาย 287 คน หญิง 291 คน

การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพการประกอบอาชีพของประชากรบ้านแควป่าสัก หมู่ที่ 9 สามารถแยกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. อาชีพหลัก คือ

- ทำนาข้าว
- รับจ้าง
- ค้าขาย
- ธุรกิจส่วนตัว

2. อาชีพเสริม คือ

- ทำไร่ ทำสวน

การบริหารจัดการหมู่บ้าน

บ้านแควป่าสัก หมู่ที่ 9 มีรูปแบบของการบริหารจัดการ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย

1. นายอำนาจ โพธิ์ทอง ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายอุดม แววสันเทียะ
3. นางอาริสชา แก่นสงสัย
4. นายบุญช่วย ขาวฉลาด
5. นายสรวิศ บุษุนทด
6. นายบุญสม ขาวฉลาด
7. นายวิพาก จินสุกแสง
8. นายสวัสดิ์ ทองบุญเกิด
9. นายสกนธ์ ดีปานแก้ว
10. นายสมโภชน์ เจือสารมัย
11. นายวันชัย สุกสว่าง
12. นายพนม ศรีทอง

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่ที่ 9 บ้านแควป่าสัก

จุดแข็ง คือ

1. มีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในชุมชน

2. เกษตรกรมีคุณภาพ ชยัน อดทน

3. มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความรักสามัคคีในชุมชน

จุดอ่อน คือ

1. ขาดแหล่งเรียนรู้ด้านการตลาด และขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ

2. ขาดแหล่งน้ำในการทำเกษตร

3. ขาดแหล่งกำจัดขยะ

4. สุขภาพในชุมชนไม่แข็งแรง

โอกาส คือ

1. มีโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน ทำให้ประชาชนมีงานทำและมีรายได้

2. มีหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ เช่น พัฒนาชุมชนอำเภอ

อุปสรรค คือ

1. แหล่งทุนในชุมชนไม่เพียงพอ

2. ราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ

3. การคมนาคมไม่สะดวก

4. ประชาชนส่วนมากเป็นหนี้สิน

บ้านท่าเลียง หมู่ที่ 10

สภาพทั่วไป

บ้านท่าเลียง ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ บ้านท่าเลียงมีนายแก้ว วันแก้ว เป็นผู้นำราษฎรกลุ่มแรกเข้ามาอาศัย ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่นครสวรรค์ และชัยภูมิ มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำป่าสัก เพราะเห็นว่าเป็นที่ที่เหมาะสมกับอาชีพเกษตรกรรม มีแหล่งน้ำ และแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านบึงนาจาน

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านม่วงชุม และบ้านเขาค้าง ตำบลคลองกระดัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านนาตะกรุด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านท่าไม้ทอง

การคมนาคมมีถนนลูกรังตลอดสาย ระยะทางห่างจากบ้านนาตะกรุด 4 กิโลเมตร และระยะทางห่างจากบ้านกลาง 8 กิโลเมตร

ประชากร

บ้านท่าเลียง หมู่ที่ 10 มีจำนวนหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่จริง จำนวน 104 ครัวเรือน ประชากรรวมจำนวน 377 คน แบ่งเป็นชาย 194 คน หญิง 183 คน

การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพการประกอบอาชีพของประชากรบ้านท่าเลียง หมู่ที่ 10 สามารถแยกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. อาชีพหลัก คือ

- ทำเกษตรกรรม
- รับจ้าง
- ค้าขาย
- ธุรกิจส่วนตัว

2. อาชีพเสริม คือ

- รับจ้าง
- การกรองแฝก และปลูกผัก

ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณี

นับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรมประเพณีส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะคล้ายกับทางภาคอีสาน เช่น การแต่งงาน การทำบายศรีสู่ขวัญ โยพ่อหมกของหมู่บ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บ้านท่าเลียง หมู่ที่ 10 มีการเรียกขวัญเป็นภาษาอีสาน ผู้มีความรู้ความสามารถมีดังนี้

ด้านงานฝีมือ ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรมจักสาน ทอผ้า ได้แก่

1. นายบุญจันทร์ สืบทิพย์ มีความสามารถด้านช่างไม้ เฟอร์นิเจอร์
2. นายประสิทธิ์ กลิ่นเทศ นายธนพร สารี มีความรู้ด้านช่างเชื่อม
3. นางเล็ก เพ็ญเกตุการ นางสม ชัยเสน มีความรู้ด้านการจักสาน
4. นางวิลาวรรณ สารี มีความรู้ด้านการเกษตร
5. นางเรณู เอี่ยมสำอาง นางเพียว รอดงาม มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

กลุ่มอาชีพ

บ้านท่าเลียง หมู่ที่ 10 มีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มสานตะกร้า ถักกระเป๋
2. กลุ่มเลี้ยงสัตว์
3. กลุ่มยาสีฟัน
4. กลุ่มเกษตรปลอดภัย

การบริหารจัดการหมู่บ้าน

บ้านท่าเลียง หมู่ที่ 10 มีรูปแบบของการบริหารจัดการ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย

1. นายประสิทธิ์ กลิ่นเทศ ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายสง่า จันทมาลา
3. นางวิลาวรรณ สารี
4. นายบุญมี จันทมาลา
5. นายธนพร สารี
6. นายเฉลิม เพ็ญเหตุการณ์
7. นางสาวพยม เอี่ยมสำอาง
8. นางสุภาพร ดวงโสภา
9. นางเล็ก เพ็ญเหตุการณ์
- 10.นางพุดธ โทโมลา
- 11.นายสำภาส ตะกรุดแก้ว
- 12.นายไสว ย้ำสันเทียะ
- 13.นางสังวาล ประจิมนอก

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่ที่ 10 บ้านท่าเลียง

จุดแข็ง คือ

1. มีศาลาเอนกประสงค์ มีลานกีฬา
2. มีผู้นำเข้มแข็ง
3. มีพื้นที่ทำการเกษตรที่ดี

จุดอ่อน คือ

1. ลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ลุ่ม หน้าฝนน้ำท่วม
2. ขาดแหล่งน้ำในการทำเกษตร
3. แสงสว่างไม่เพียงพอ
4. สุขภาพในชุมชนไม่แข็งแรง

โอกาส คือ

1. มีกลุ่ม OTOP
2. มีความสามัคคี ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน
3. มีการเก็บออม
4. มีกองทุนต่าง ๆ ให้กู้ยืม

อุปสรรค คือ

1. ไม่มีแหล่งท่องเที่ยว
2. ภัยธรรมชาติ น้ำท่วม
3. นำทำการเกษตรไม่เพียงพอ

บ้านสระปรือ หมู่ที่ 11

สภาพทั่วไป

บ้านสระปรือ ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ บ้านสระปรือตั้งขึ้นประมาณ พ.ศ.2510 โดยมีนายหนู พูนพิพัฒน์ นายลี ปัสสะติ และนายสุด ภูพานชื่น เป็นผู้นำชุมชนมาตั้งหมู่บ้านรวมกันอยู่ประมาณ 150 ครัวเรือน ส่วนมากเป็นคนอพยพมาจากบุรีรัมย์ ภาคอีสาน หนีความแห้งแล้งมาแสวงหาที่ทำกินอันอุดมสมบูรณ์ เมื่อปี พ.ศ.2505 มีการปล้นวัว ปล้นควาย และทรัพย์สินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านบางส่วนเกิดความกลัวแล้วอพยพหนี กลับภูมิลำเนาเดิม และมีส่วนหลบเขามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านบึงนาจาน จนกลายเป็นหมู่บ้านร้างอยู่เกือบปี จนกระทั่งถึงต้นปี พ.ศ.2506 นายหนู พูนพิพัฒน์ นายหาญ บานชื่น นายลี ปัสสะติ และนายเฮา ภูวงศ์เดื่อน อพยพกลับมาตั้งถิ่นฐานอยู่อีกครั้งสืบมาจนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านน่าน้ำโคม ตำบลนาสนุ่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านบึงนาจาน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านศรีเทพน้อย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านบึงนาจาน และบ้านน่าน้ำโคม

การคมนาคมเดินทางติดต่อกันได้ โดยทางบกใช้รถยนต์เป็นพาหนะ เส้นทางติดต่อมีหลายเส้นทางได้แก่ จากบ้านบึงนาจาน บ้านน่าน้ำโคม และจากบ้านศรีเทพน้อย

ประชากร

บ้านสระปรือ หมู่ที่ 11 มีจำนวนหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่จริง จำนวน 126 ครัวเรือน ประชากรรวม จำนวน 406 คน แบ่งเป็นชาย 203 คน หญิง 203 คน

การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพการประกอบอาชีพของประชากรบ้านสระปรือ หมู่ที่ 11 สามารถแยกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. อาชีพหลัก คือ
 - ทำเกษตรกรรม
 - รับจ้าง

- ค้าขาย

2. อาชีพเสริม คือ

- การเลี้ยงไหม

การบริหารจัดการหมู่บ้าน

บ้านสระปรือ หมู่ที่ 11 มีรูปแบบของการบริหารจัดการ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย

1. นายสุรพล ชันหล่อ ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายสมคิด ปัดสะติ
3. นางสาวเรียง จันทร์เหลือง
4. นายสมาน ศรีศักนอก
5. นายธงชัย ชัยภูมิ
6. นายสุเทพ ช่อกลาง

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่ที่ 11 บ้านสระปรือ

จุดแข็ง คือ

1. มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จุดอ่อน คือ

1. ขาดการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ

โอกาส คือ

1. มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว แนะนำหมู่บ้านและสินค้าท้องถิ่น

อุปสรรค คือ

1. ขาดงบประมาณในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

บ้านรักไทย หมู่ที่ 12

สภาพทั่วไป

บ้านรักไทย ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2480 โดยมีผู้อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกประมาณ 10 หลังคาเรือน ขณะนั้นขึ้นอยู่กับอำเภอวิเชียรบุรี ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2490 มีประชากรมากขึ้นจึงได้จัดตั้งหมู่บ้าน เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงตั้งหมู่บ้านรักไทย เมื่อปี พ.ศ. 2520 และหมู่บ้านคลองมะกอก เมื่อปี พ.ศ. 2527

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบมีฝิ่งแม่น้ำป่าสัก มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 8

ทิศใต้ ติดต่อกับ แม่น้ำป่าสัก
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 และ 14
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 บ้านนาตะกรุด

เส้นทางการคมนาคมเป็นถนนลาดยาง มีรถโดยสารประจำจากเพชรบูรณ์ - ลำน้ำรายณ์ผ่าน
 สะดวกทุกฤดูกาล ระยะทางถึงอำเภอศรีเทพ 23 กิโลเมตร

ประชากร

บ้านรักไทย หมู่ที่ 12 มีจำนวนหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่จริง จำนวน 205 ครัวเรือน ประชากร
 รวม จำนวน 596 คน แบ่งเป็นชาย 289 คน หญิง 307 คน

การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพการประกอบอาชีพของประชากรบ้านรักไทย หมู่ที่ 12 สามารถแยก
 รายละเอียดได้ ดังนี้

1. อาชีพหลัก คือ

ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกร เลี้ยงวัว ปลูกข้าว ข้าวโพด ปลูกยาง ค้าขาย ทำขนม

2. อาชีพเสริม คือ

ดนตรีพื้นบ้านประยุกต์ งานทอเสื่อ งานทอผ้า งานสาน สุ่มไก่ สานตะกร้า กระบุง และ
 รับจ้างทั่วไป เป็นต้น

ศาสนาและวัฒนธรรมและประเพณี

บ้านรักไทย หมู่ที่ 12 นับถือศาสนาพุทธ มีวัดอยู่ที่หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 12 การรักษาวัฒนธรรม
 ประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าว สีข้าว ขนข้าวขึ้นยุ้งและการช่วยแรงงานบุญต่าง ๆ ประเพณีเล่น
 สงกรานต์ รดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ และประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของไทย วันขึ้นปี
 ใหม่ เป็นต้น พุทธศาสนาไทยอีสานเนื่องจากเป็นคนที่อยู่พรมแดนทางภาคอีสานทั้งสิ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปัญญาชาวบ้าน

บ้านรักไทย หมู่ที่ 12 มีผู้มีความรู้ ความสามารถด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านศิลปการแสดงดนตรีคือ

1. ดนตรีไทยอีสาน ได้แก่ นายยศ หงส์ดี
2. ดนตรีสากล ได้แก่ นายสงบ หงส์ดี และนายสุพจน์ ปะวะเน
3. ด้านงานทอคือ ทอเสื่อ ทอผ้า ได้แก่ นางสมหวัง มูลลี
4. ด้านงานสานอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ ได้แก่ นางทุมมา เกตุขุนทด
5. ด้านงานเครื่องใช้ เช่น ตะกร้า ตะแกรง ได้แก่ นายวาน ศรีหมั่นจันทร์

บ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13

สภาพทั่วไป

สืบเนื่องมาจากชุมชนเป็นสถานที่ตั้งของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพหรือ “ เมืองศรีเทพ ” ได้ทำการสำรวจพบโบราณสถานต่าง ๆ มากมาย และจากคำบอกเล่ากันมาหลักจากที่ประชาชนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณรอบคูเมืองศรีเทพ ดังนั้นจึงได้เกิดเป็นชุมชนหมู่บ้านบึงนาจาน แต่ต่อมาชุมชนเกิดการขยายตัวมีประชาชนจำนวนมากได้อพยพอาศัยกันหนาแน่นจึงได้มีการแยกหมู่บ้านออกเป็นหมู่บ้าน “ หลักเมือง ” โดยสันนิษฐานว่าหลักเมืองน่าจะหมายถึงคำว่า “ หลัก ” มาจากคำว่า การตั้งหลักตั้งถิ่นฐาน, หลักอาณาเขต ส่วนคำว่า “ เมือง ” มาจากคำว่าเมืองศรีเทพ จึงได้มีการเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “ บ้านหลักเมือง ” มาจนถึงปัจจุบัน

บ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็น 1 ใน 16 หมู่บ้านของของตำบลศรีเทพ ที่ตั้งของบ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13 อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอศรีเทพ ประมาณ 9 กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยใช้เส้นทางหลวง หมายเลข 2211(ศรีเทพ-วิเชียรบุรี) บ้านหลักเมือง มีพื้นที่ประมาณ 2,500 ไร่ หรือประมาณ 11.96 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก มีอาณาเขตติดต่อกันดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านบึงนาจาน ม.๑๖ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านศรีเทพน้อย ม.๕ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านนาตะกวดพัฒนา ม.๑๕ ตำบลศรีเทพ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านบึงนาจาน ม.๖ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ

ประชากร

บ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13 มีจำนวนหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่จริง จำนวน 376 ครัวเรือน ประชากรรวม จำนวน 1,155 คน แบ่งเป็น ชาย จำนวน 575 คน หญิง จำนวน 580 คน

การประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพการประกอบอาชีพของประชากรบ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13 สามารถแยกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกรรมชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น

- ทำไร่ (อ้อย)
- ทำสวน (แตงโม)
- ทำนาข้าว

2. อาชีพรับจ้างทั่วไป

- อาชีพรับจ้างถือเป็นอาชีพรองลงมาจากอาชีพเกษตรกร ผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้าง

ทั่วไป แต่สำหรับเกษตรกรที่ว่างจากการทำการเกษตรของตนเองก็ออกรับจ้างทั่วไป

อาชีพเสริม

- แพทย์แผนไทย
- จักสาน/งานฝีมือ

ศาสนา/วัฒนธรรม

บ้านหลักเมือง มีวัดประจำหมู่บ้าน คือวัดบึงศรีเทพรัตนาราม ซึ่งเป็นวัดที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม ต้นไม้ร่มรื่นเย็นสบายเพราะคนบึงนาจานและพระภิกษุได้ช่วยกันปลูกและดูแลรักษาป่า เป็นอย่างดีคนในหมู่บ้านจะไปทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่าง ๆ และมีสถานที่ปฏิบัติธรรม ที่ให้ผู้มีศรัทธาได้วิปัสสนากรรมฐานสร้างความสงบทางจิตใจ

คนในชุมชนมีน้ำใจไมตรีต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง เอื้อเฟื้อแบ่งปันในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ตามกำลังสมควร ให้แก่ผู้อื่นและชุมชน ทุมเทแรงกายแรงใจ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกันทั้งหมู่บ้าน

ในชุมชนมีการร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เช่น จัดงานประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ทำบุญกลางบ้าน การปฏิบัติธรรม ร่วมงานบุญในพิธีการต่าง ๆ และพิธีสำคัญทางศาสนา นอกจากนั้นยังไปร่วมกิจกรรมกับคนนอกชุมชน เช่น พิธีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13 มีผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ปราชญ์ชาวบ้าน) ในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านแพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน ได้แก่

1. นางสมควร บุญวงศ์ มีความสามารถด้านการนวดแผนไทย

2. นางจันทา หาวงค์ มีความสามารถด้านการจับเส้น

ด้านผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ได้แก่

1. นางชั้น อยู่สวัสดิ์ มีความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรม

2. นางทองมา ซาคำจันทร์ มีความสามารถด้านประเพณีท้องถิ่น

ด้านงานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม จักสาน ทอผ้า เป็นต้น ได้แก่

1. นางเอื้อ เหล็กดี มีความสามารถด้านการจักสาน

2. นายกอง ทองนาค มีความสามารถด้านการจักสาน

3. นางสมจิตร บุญมี มีความสามารถด้านการทอเสื่อ

4. นายสี แสงธรรม มีความสามารถด้านงานช่างไม้

ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี ได้แก่

1. นายวัชรชัย ศรีมันตะ มีความสามารถด้านการทำการเกษตรอินทรีย์

2. นายสนั่น เหล็กดี มีความสามารถด้านการเพาะปลูก

ด้านถนอมอาหาร แปรรูปอาหาร ได้แก่

1. นางมูล ทังโคตร์ มีความสามารถด้านการทำอาหาร
2. นางพวงบุบผา บุญวงศ์ มีความสามารถด้านการแปรรูปอาหาร

การบริหารจัดการชุมชน

บ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13 มีระบบการบริหารจัดการชุมชน ในรูปแบบคณะกรรมการ ประกอบด้วย

1. นางสาวกัญจน์ณัฐ ภารฤทธิ กำนัน
2. นางสมพร ตะกุดสงฆ์ สารวัตรกำนัน
3. นายวัชรชัย ศรีมันตะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. นายสีเมือง กลมเกลียว
5. นางดัชนี คุณพรม

การจัดการสภาพสิ่งแวดล้อม

การจัดการขยะมูลฝอย บ้านหลักเมือง มีการกำจัดขยะมูลฝอย โดยการจัดตั้งธนาคารขยะให้แต่ละครัวเรือนคัดแยกขยะ แล้วนำมาขายเพื่อเพิ่มรายได้อีกช่องทางหนึ่ง ทำให้สภาพบ้านเรือนอยู่ในเกณฑ์ดี ครัวเรือนมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับและปลูกพืชผักสวนครัวเป็นไม้ประดับที่กินได้อีกทางหนึ่ง

การพัฒนาของหมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง ในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาหมู่บ้าน จะผ่านการจัดเวทีประชาคม โดยการนำข้อมูล จปฐ และ กชช. 2ค. และข้อมูลที่ได้จากการเสนอในที่ประชุม มาวิเคราะห์ หาสาเหตุ แนวทางแก้ไข และเขียนเป็นโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

บ้านหลักเมือง หมู่ที่ 13 ตำบลศรีเทพ ได้ใช้กระบวนการพัฒนาหมู่บ้าน ตามกระบวนการ มีส่วนร่วมใน ชุมชน ยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการพัฒนาชุมชน เพื่อนำไปสู่ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้อย่าง มั่นคงและยั่งยืน ซึ่งหมู่ที่ 13 จะมีการประชุมประจำเดือนทุกเดือน ชาวบ้านได้ช่วยกันวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่บ้าน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ยึดหลักการมีส่วนร่วม “ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา เพื่อชุมชน” เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนชุมชน

บ้านคลองมะกอก หมู่ที่ 14

สภาพทั่วไป

บ้านคลองมะกอก ตั้งอยู่หมู่ที่ 14 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2480 โดยมีผู้อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกประมาณ 10 หลังคาเรือน ขณะนั้นขึ้นอยู่กับอำเภอบึงสามพัน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2490 มี

ประชากรมากขึ้น จึงได้จัดตั้งหมู่บ้าน เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงตั้งหมู่บ้านคลองมะกอก เมื่อปี พ.ศ. 2527

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำป่าสัก มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ถนนทางหลวงแผ่นดินสายเพชรบูรณ์ – ลำน้ำรายณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	แม่น้ำป่าสัก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านโคกรงน้อย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านนาตะกรุด

เส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยาง มีรถโดยสารประจำจากเพชรบูรณ์ - ลำน้ำรายณ์
แล่นผ่านสะดวกทุกฤดูกาล ระยะทางถึงอำเภอศรีเทพ 23 กิโลเมตร

ประชากร

บ้านคลองมะกอก หมู่ที่ 14 มีจำนวนประชากร 162 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร รวม 615 คน แบ่งออกเป็น ชาย 288 คน หญิง 327 คน พื้นเพเดิมเป็นคนอพยพมาจากบ้านนาตะกรุด ตำบลศรีเทพ

การประกอบอาชีพ

บ้านคลองมะกอก หมู่ที่ 14 ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกร เลี้ยงวัว ปลูกข้าว ข้าวโพด ปลูกยาง ค้าขาย ทำขนม อาชีพรองคือ ดนตรีพื้นบ้านประยุกต์ งานทอเสื่อ งานทอผ้า งานสาน สุ่ม ไร่ สวนตะกร้า กระบุง และรับจ้างทั่วไป เป็นต้น

ศาสนาและวัฒนธรรมและประเพณี

บ้านคลองมะกอก หมู่ที่ 14 นับถือศาสนาพุทธ มีวัดอยู่ที่หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 12 การรักษาวัฒนธรรมประเพณี การลงแขกเกี่ยวข้าว สีข้าว ขนข้าวขึ้นยุ้งและการช่วยแรงงานบุญต่าง ๆ ประเพณีเล่นสงกรานต์ รดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ และประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของไทย วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น พุทธศาสนาไทยอีสานเนื่องจากเป็นคนที่ย้ายมาจากทางภาคอีสานทั้งสิ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปัญญาชาวบ้าน

บ้านคลองมะกอก หมู่ที่ 14 ประกอบไปด้วยผู้มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ดังนี้
ด้านศิลปการแสดงดนตรีคือ

1. นายยศ หงส์ดี มีความสามารถด้านดนตรีไทยอีสาน
2. นายสงบ หงส์ดี และนายสุพันธ์ ปะวะเน มีความสามารถด้านดนตรีสากล
3. นางสมหวัง มูลลี มีความสามารถด้านงานทอคือ ทอเสื่อ ทอผ้า
4. นางหุ้มนมา เกตุขุนทด มีความสามารถด้านงานสานอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ
5. นายวาน ศรีหมั่นจันทร์ มีความสามารถด้านงานเครื่องใช้ เช่น ตะกร้า ตะแกรง

บ้านนาตะกุดพัฒนา หมู่ที่ 15

สภาพทั่วไป

บ้านนาตะกุดพัฒนา ตั้งอยู่หมู่ที่ 15 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากเอกสารเรื่อง “เที่ยวที่ต่าง ๆ ภาค 3 เล่าเรื่องเมืองเพชรบูรณ์” บันทึกโดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกล่าวว่า

“...เที่ยวเมืองเพชรที่พิมพ์ในเล่มนี้ ข้าพเจ้าแต่งไว้ครั้งไปตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์เมื่อรัตนโกสินทร์ศก 123 ตรงกับปีมะโรง พ.ศ.2447...มีเมืองโบราณอีกเมืองหนึ่งอยู่ใต้เมืองวิเชียรบุรีลงมาข้างฝั่งตะวันออกเหมือนกัน เมืองนี้เรียกว่าเมืองศรีเทพชื่อหนึ่ง อีกชื่อหนึ่งเรียกคำธุดงค์ว่า “เมืองภัยสาลี” อยู่ห่างลำน้ำสักขึ้นไปประมาณ 150 เส้น แลอยู่ที่ป่าแดง จะไปดูได้ไม่ยากนัก เมื่อจะล่องจากเมืองเพชรบูรณ์ ข้าพเจ้าจึงได้สั่งให้เอามาลงคอยรับที่ท่านาตะกุดอันเป็นที่จะขึ้นไปสู่เมืองศรีเทพ...”

จากเอกสารดังกล่าวทำให้ทราบว่า บ้านนาตะกุดเริ่มมีมาก่อน พ.ศ. 2447 นับถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบสลับที่เนิน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านศรีเทพน้อย ตำบลนาสนุ่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลคลองกระจิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านโคกสะแกลาด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านท่าไม้ทอง

สามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาล สะดวกทุกเส้นทางเข้าหมู่บ้านการใช้นยานพาหนะจะเป็นรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ระยะทางห่างจากอำเภอศรีเทพ 19 กิโลเมตร

ประชากร

บ้านนาตะกุดพัฒนา หมู่ที่ 15 มีจำนวนประชากร 204 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร รวม 549 คน แบ่งออกเป็น ชาย 261 คน หญิง 288 คน

การประกอบอาชีพ

บ้านนาตะกุดพัฒนา หมู่ที่ 15 ประชากรประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ และรับจ้าง แม่น้ำที่ไหลผ่านคือ แม่น้ำป่าสัก

ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

นับถือศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านมีวัด 3 วัด เป็นธรรมสถานแห่งชาบบ้านนาตะกุด ภาษาที่ใช้คือภาษาไทยภาคกลาง ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพดั้งเดิม จะมีอพยพมาบ้างจาก นครราชสีมา ลพบุรี ชัยบาดาล และสระโบสถ์ ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกันมีความรักใคร่สามัคคีกันดี จะช่วยเหลือเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะมียานสมรส งานอุปสมบท โดยเฉพาะงานศพ จะมีญาติพี่น้องมาร่วมงานและช่วยเหลือกันมากมาย อย่างที่ไม่มีที่ใดเสมอเหมือน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บ้านนาตะกุดพัฒนา หมู่ที่ 15 ประกอบด้วยผู้มีความรู้ ความสามารถ ดังนี้

1. นางปรุงศรี กลิ่นเทศ ครูโรงเรียนบ้านนาตะกุด มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นอย่างดี เช่น ประเพณีแห่เจ้าพ่อศรีเทพ ประเพณีแห่นางควาย การรำยรำ และการละเล่นพื้นบ้าน
2. นางทัศนีย์ เต็มเปี่ยม ผู้ปกครองนักเรียน มีความรู้ความสามารถเป็นครูสอนประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของใช้จากเศษผ้า กระดาษ และของเหลือใช้อื่น ๆ
3. นางลำพวน มีเดช และนางชวย บุญแจ้ง การทอผ้าด้วยกี่กระตุกและชาวบ้านเป็นจำนวนมาก มีอาชีพเย็บเศษผ้า ทำเป็นผ้าห่ม ปลอกหมอน หมวก ฯลฯ แล้วนำไปขายทั้งปลีกและส่ง

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 16

สภาพทั่วไป

บ้านบึงนาจาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 16 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2497 มีชาวบ้านจากอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี อพยพมาตั้งบ้านเรือนโดยการเดินทางด้วยเท้ามาและเห็นว่าบ้านบึงนาจาน มีทำเลและที่ทำมาหากินอุดมสมบูรณ์ มีบึงน้ำล้อมรอบอันเป็นเมืองเก่า มีปลาชุกชุม ในทุ่งนามีต้นจาน (ทองกวาว) ขึ้นอยู่หนาแน่นจึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่และให้ชื่อหมู่บ้านว่า “บึงนาจาน” ต่อมาประชากรของหมู่บ้านได้มีผู้อพยพจากภาคอีสานมาอยู่มากขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2525 จึงได้แยกหมู่บ้านออกเป็น 2 หมู่ โดยหมู่ที่ 6 เดิมนั้นคือ บ้านบึงนาจาน อยู่ทางทิศตะวันตกของถนนกลางหมู่บ้าน และหมู่ที่ 13 บ้านหลักเมือง อยู่ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบ มีบึงน้ำเป็นแนวยาวทางทิศตะวันออกยาวตลอดหมู่บ้าน บ้านบึงนาจาน อยู่ทางทิศตะวันออกของทางหลวงหมายเลข 21 (สระบุรี-หล่มสัก) เมื่อถึงตัวอำเภอศรีเทพจะมีสี่แยกและแยกทางทิศตะวันออกเข้าสู่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ระยะทาง 9 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกทางรถยนต์

ประชากร

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 16 มีจำนวนประชากร 169 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร รวม 529 คน แบ่งออกเป็น ชาย 259 คน หญิง 270 คน

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักคือ การทำนา

อาชีพรองอื่น ๆ เช่นการทำไร่ข้าวโพด ไร่ยาง และการปลูกพืชผักตามฤดูกาล

ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณี

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 16 นับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรมประเพณีส่วนมากเป็นวัฒนธรรมแบบภาคอีสานและภาคกลาง เช่น ประเพณีทำบุญในวันสำคัญต่าง ๆ และความเชื่อถือ เช่น การบรวงสรวง

ดวงวิญญาณเจ้าพ่อศรีเทพ ในวันขึ้น 3 ค่ำเดือน 3 ของทุกปี บุญเทศมหาชาติหรือบุญผะเหวด หรือ การทำบุญกองข้าวใหญ่ ในเดือน 3-4 บุญบังไฟ ในเดือน 6 ของทุกปี การเซ่นไหว้เจ้าพ่อศรีเทพ ใน เดือน 6 การทำบุญกลางบ้าน ในวันเพ็ญเดือน 6 ซึ่งทำที่ศาลากลางบ้าน เพื่อสะเดาะเคราะห์ของผู้คน ในหมู่บ้าน ไล่สิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ภาษาพูดส่วนใหญ่ภาษาอีสาน และภาษาไทยภาคกลาง

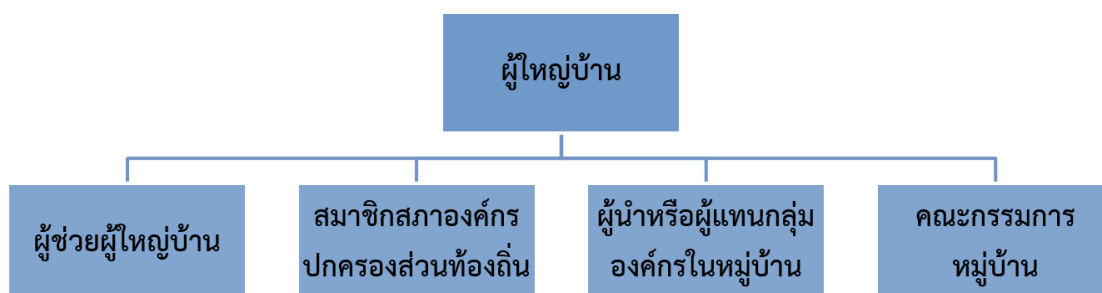
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ 16 โดยทั่วไปเป็นการทำสิ่งของเครื่องใช้ประจำวัน เช่น การจักสาน เครื่องใช้ต่าง ๆ การทอผ้า และการทอเสื่อ

สรุปภาพรวมของศักยภาพชุมชนทั้ง 16 ชุมชน ตำบลศรีเทพ รอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการบริหารจัดการ ตามแบบของกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

1. โครงสร้างหมู่บ้านและระบบบริหารจัดการชุมชน โดยการบริหารจัดการชุมชน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ กรรมการหมู่บ้าน และผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน ดังภาพที่ 7-8

โครงสร้างหมู่บ้าน



ภาพที่ 7 โครงสร้างหมู่บ้าน



ภาพที่ 8 โครงสร้างกรรมการหมู่บ้าน

โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ด้านต่าง ๆ ของกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. คณะทำงานด้านอำนวยการ ประกอบด้วย ประธานกรรมการหมู่บ้าน รองประธาน กรรมการหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคณะทำงานด้านต่าง ๆ เลขานุการ และเหรัญญิก โดยให้ ประธานกรรมการหมู่บ้าน และเลขานุการ เป็นหัวหน้าและเลขานุการคณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) งานธุรการ
- 2) การจัดประชุม
- 3) การรับจ่ายและเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของหมู่บ้าน
- 4) การประชาสัมพันธ์
- 5) การประสานงานและติดตามการทำงานของคณะทำงานด้านต่าง ๆ
- 6) การจัดทำรายงานผลการดำเนินการของคณะกรรมการในรอบปี
- 7) งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

2. คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นหัวหน้าคณะทำงานและกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) การส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

- 2) การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรในหมู่บ้าน
- 3) การส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน
- 4) การสร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท
- 5) การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายใน

หมู่บ้าน

- 6) การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน
- 7) การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายของหมู่บ้าน
- 8) งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการมอบหมาย

3. คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- 2) ประสานการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน กับคณะทำงานด้านต่าง ๆ เพื่อ

ดำเนินการ หรือเสนอของงบประมาณจากภายนอก

- 3) การรวบรวมและจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
- 4) การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน และงานอื่นใด ตามที่ประธาน

กรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

4. คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) การส่งเสริมการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน
- 2) การพัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิต และการตลาดเพื่อส่งเสริมสร้าง

รายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน

- 3) งานอื่นใดตามที่ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

5. คณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) การพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ การจัดสวัสดิการในหมู่บ้าน
- 2) การสงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้
- 3) การส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข
- 4) งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

6. คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

1) การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของหมู่บ้าน

2) งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

7. คณะทำงานด้านอื่น ๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอและนายอำเภอเห็นชอบ มีหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือแนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมายหรือผู้ใหญ่บ้านร้องขอ รวมทั้งเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

จากโครงสร้าง แสดงให้เราเห็นว่าผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการมีบทบาทในการทำงานสูงมากสำหรับการดำเนินการบริหารจัดการชุมชน บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

1. ดำเนินการตามนโยบาย ตามคำสั่งจากนโยบายของส่วนบน ตั้งแต่กระทรวงมหาดไทย อำเภอ กำนัน มายังผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านเรื่องไปดำเนินงาน หรือดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ
2. จัดการภายในชุมชน

1) กำกับดูแลกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ชุมชนในตำบลศรีเทพนั้น เป็นหมู่บ้านที่มีกลุ่มในชุมชนที่มีเป็นจำนวนมาก จำแนกเป็นกลุ่มการปกครองโดยมากจะเป็นการจัดตั้งโดยหน่วยงานของรัฐในการสนับสนุน กลุ่มเศรษฐกิจจะมีทั้ง ในส่วนของรัฐและองค์กรเอกชนในการสนับสนุน และชุมชนจะบริหารจัดการเอง

2) กำกับดูแลความสงบเรียบร้อย กำกับดูแลชุมชน หากเกิดความขัดแย้งในชุมชนเกิดขึ้น ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมถึงผู้ที่ชุมชนให้การนับถือ จะเป็นคนกลางในการจัดการปัญหา หากไม่สามารถยอมความหรือจบในชุมชน เรื่องก็จะขยายไปสู่ในระบบกระบวนการยุติธรรมจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน กล่าวว่าโดยส่วนมากหากเกิดเรื่องระหว่างคนในชุมชน จะสามารถรวมขอม ไกล่เกลี่ยกันได้ภายในชุมชน

กลุ่มอาชีพในชุมชน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มอาชีพที่เกิดขึ้นในชุมชนแต่ละชุมชน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จะมีการรวมกลุ่มที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความรู้ความสามารถ และวัตถุดิบที่มีของแต่ละชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่ม และกองทุน ดังนี้

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
2. กลุ่มสตรีแม่บ้าน
3. กลุ่มศิลปะประดิษฐ์
4. กลุ่มปุ๋ยแม่บ้าน

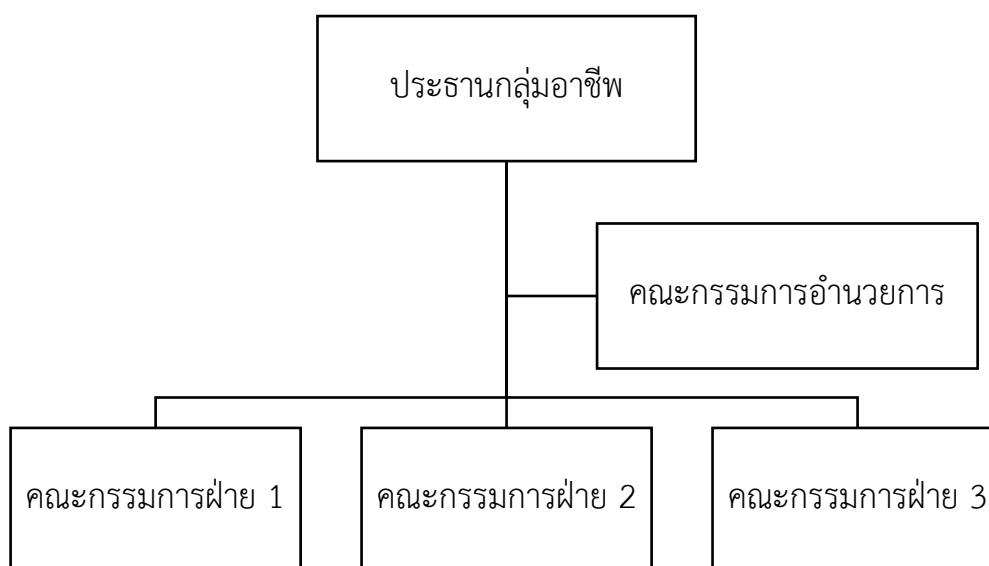
5. กลุ่มหัตถกรรมฝีมือ
6. กลุ่มเบญจรงค์
7. กลุ่มทอเสื่อแปรรูป
8. กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน
9. กลุ่มอาสาพัฒนาสตรี
10. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
11. กลุ่มอาชีพเพาะเห็ด
12. กลุ่มโรงสีชุมชน
13. กลุ่มดอกไม้จันทน์
14. กลุ่มสานตะกร้า
15. กลุ่มเลี้ยงสัตว์
16. กลุ่มยาสีฟัน
17. กลุ่มเกษตรปลอดภัย
18. กองทุนปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด
19. กองทุน กขคจ.

รูปแบบของการบริหารจัดการในชุมชน ตำบลศรีเทพ นอกเหนือจากการบริหารจัดการตามแบบของกระทรวงมหาดไทยแล้วนั้น ยังมีการบริหารจัดการรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของชุมชน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เริ่มต้นมาจากหน่วยงานภาครัฐ มีการจัดทำโครงการ และเสนอชุมชนเพื่อให้ชุมชนวางแผน ดำเนินการ รวมกลุ่มอาชีพกัน พิจารณาการจัดทำโครงการดังกล่าว โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ประชุมร่วมกันของผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และชาวบ้านในชุมชน เพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการ
2. ร่วมกันตัดสินใจว่า ควรจะดำเนินโครงการในเรื่องใด หรือชาวบ้านมีความต้องการจะทำอะไร ใช้วิธีการรวบรวมเสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ เพื่อสนับสนุนการเป็นประชาธิปไตยในชุมชนด้วย
3. ทำการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตามความต้องการของชาวบ้าน อาจจะมีหลายกลุ่มอาชีพตามความสนใจ ความถนัด ความรู้ความสามารถ และวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน
4. ตั้งคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ เพื่อแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีประธานกลุ่ม และกรรมการที่คนก็ได้ เพื่อดำเนินการบริหารจัดการภายในกลุ่มดังกล่าว
5. จัดหาวิทยากรมาอบรม ให้ความรู้กับสมาชิกกลุ่ม
6. ประชุม ชี้แจง รายงานสภาพปัจจุบันเป็นระยะ

7. หากพบปัญหา คณะกรรมการสามารถเรียกประชุมกลุ่ม เพื่อปรึกษาหารือและพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การรวมกลุ่มอาชีพของชุมชน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีคณะกรรมการกลุ่ม สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 9



ภาพที่ 9 แสดงโครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ

จากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชนตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่ากลุ่มที่เกิดจากการจัดตั้ง การรวมกลุ่มกันตามความต้องการ หรือประกอบอาชีพที่เหมือนกันก็ตาม มักจะประสบปัญหาที่คล้าย ๆ กัน คือ

1. เป็นการเข้ามารวมตัวกันแบบหลวม ๆ ของสมาชิกกลุ่ม ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการรวมกลุ่ม โดยส่วนใหญ่แยกกันไปทำงานที่บ้านของตนเอง ไม่มีสถานที่ทำการของกลุ่มที่ชัดเจน ต่างคนต่างทำ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ปริมาณของผลิตภัณฑ์ที่ต่างคนต่างทำมีเป็นจำนวนมาก ประจวบกับยังไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากนัก อาจจะเนื่องจากไม่ทราบว่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนจำหน่าย สถานที่ว่างจำหน่ายไม่ชัดเจนและแน่นอน ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่สามารถขายได้ ค้างอยู่ที่บ้านของชาวบ้านผู้ผลิตเป็นจำนวนมาก เกิดความท้อแท้ขึ้น เพราะผลิตขึ้นได้แต่ไม่สามารถขายได้

2. เรื่องของสภาพเงินทุน บางกลุ่มได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ แต่การบริหารจัดการนำมาแบ่งปันกับสมาชิกในกลุ่ม ไม่มีการออมเงินไว้เป็นกองทุนกลุ่มอาชีพ และงบประมาณในการดำเนินงานไม่เพียงพอ

3. เรื่องของวัตถุดิบที่จะนำมาผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ต่างคนต่างซื้อหาหรือมีใช้เองในบ้าน ทำให้ไม่เพียงพอ หรือหาซื้อไม่ได้ บางครั้งหาวัตถุดิบในท้องถิ่นไม่ได้ ต้องจัดหาจากภายนอก ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง ราคาสินค้าก็จะสูงตามไปด้วย และอีกประเด็นคือ ผู้จัดหาวัตถุดิบอาจหาไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้วัตถุดิบ

4. เรื่องของการบริหารจัดการกลุ่ม มีการแบ่งความรับผิดชอบ หน้าที่ต่าง ๆ ตามข้อบังคับของกลุ่มเท่านั้น ซึ่งพบว่าไม่มีการบริหารจัดการภายในกลุ่มอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการไม่มีการวางระบบการทำงาน การจัดการเรื่องของการผลิต ไม่มีการจัดทำแผนการตลาดทำให้สมาชิกที่ต่างคนต่างผลิต ปริมาณที่ผลิตได้ของแต่ละคนไม่คงที่ อาจจะสรุปได้ว่า ขาดการวางแผน การประสานงานภายในกลุ่ม และไม่สามารถประสานงานกับหน่วยงานที่สนับสนุนได้โดยตรง

จากปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการรวมกลุ่มของชุมชน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มไว้ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของงานวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ตามวัตถุประสงค์ ข้อ 2

จากการวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการชุมชนตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน เบื้องต้นแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าชุมชนตำบลศรีเทพนั้น เป็นชุมชนที่ฐานการพัฒนาชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยสะท้อนมาจากฐานงานกลุ่มเด่นชัด คือ กลุ่มด้านเศรษฐกิจในชุมชนที่มีหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นงานพัฒนาที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและรวมทั้งภาคเอกชนในการสนับสนุน หากแต่จากการทำงานพัฒนาในชุมชนที่เกิดขึ้นรูปแบบแนวทางจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งในการทำงานนั้นยังพบเจอที่สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา จากการวิเคราะห์ข้อมูล และลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ไม่ว่าจะเป็นการลงไปถึงเก็บสำรวจ และการทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับสมาชิกของชุมชน สิ่งที่พบและเป็นปัญหาอย่างหนึ่งก็คือ สมาชิกของชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ขาดความสนใจ โดยอาจจะมีความคิดว่า ตนจะทำอะไรได้ ไม่ทราบว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์อย่างไร คิดเรื่องงบประมาณที่จะได้รับเป็นเรื่องหลัก ซึ่งจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยของ นิพนธ์ บุญหลวง (2561) ที่กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชน ไว้ดังนี้

1. ผู้นำ (Leader) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะนำพาให้ชุมชนมีความเปลี่ยนแปลง และเจริญก้าวหน้า ด้วยการสร้างความเชื่อมั่น และศรัทธาให้กับสมาชิกในชุมชน

2. คนในชุมชน ที่ต้องมีความเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีความคิดที่จะร่วมมือในการ พัฒนา และแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยคิดถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก การแก้ไขปัญหาของชุมชน จึงจะประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

3. การเรียนรู้ของชุมชน นับเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชนได้โดยง่าย ด้วยการเรียนรู้สภาพแวดล้อม และสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชนในทุกด้าน รวมถึงความเป็นวิชาการ ที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การปฏิบัติ และการพัฒนา ด้วยการกำหนดเป้าหมายของชุมชน ที่ต้องการบรรลุ

4. เครือข่ายและความร่วมมือ โดยที่ความสำเร็จของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ย่อมต้องอาศัย การสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นที่ชุมชนจะต้องสร้างความผูกพัน และความร่วมมือกับ เครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อลดการต่อต้าน และเพิ่มการสนับสนุนการดำเนินการของ ชุมชนให้บรรลุเป้าหมายของชุมชนได้ในที่สุด

จากปัจจัยทั้ง 4 ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยใช้เป็นหลักการสำคัญในการพัฒนารูปแบบการบริหาร จัดการชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนมีศักยภาพและจุดแข็งที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันคือ ต่างก็มีภูมิปัญญา ท้องถิ่น มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถ มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่มีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากสมาชิก ของชุมชน ซึ่งจะนำมาสรุปรวมและสร้างเป็นแนวทางการบริหารจัดการชุมชนต่อไป โดยผู้วิจัยจะทำการ กำหนดรูปแบบในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานของกรอบ แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และชุมชนเข้มแข็ง

จากการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนตำบลศรีเทพ ถึงความคาดหวังของชุมชนโดยภาพรวม คือ ชาวบ้านต่างก็ต้องการให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมกลุ่ม / องค์กรและเครือข่ายให้เข้มแข็ง พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร รวมถึงสาธารณูปโภคที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้นำมีศักยภาพในด้านการบริหารจัดการที่ดีขึ้น และส่งเสริม ระบอบประชาธิปไตยภายในชุมชน ซึ่งจากความคาดหวังของชาวบ้านในชุมชน ตรงกับโจทย์วิจัยที่ กำหนดไว้คือ เมื่ออุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก คาดว่าจะมี นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานฯ และจะรวมถึงชุมชนของ ตำบลศรีเทพ ที่จะได้รับการเยี่ยมชมจากนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นโอกาสของชุมชนที่จะทำการพัฒนา ปรับปรุงสถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน จัดเตรียมผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญญาประดิษฐ์ รวมถึงปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถ และเพื่อเป็นการไม่ให้ความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นต่าง ๆ สูญหายไปจากชุมชน

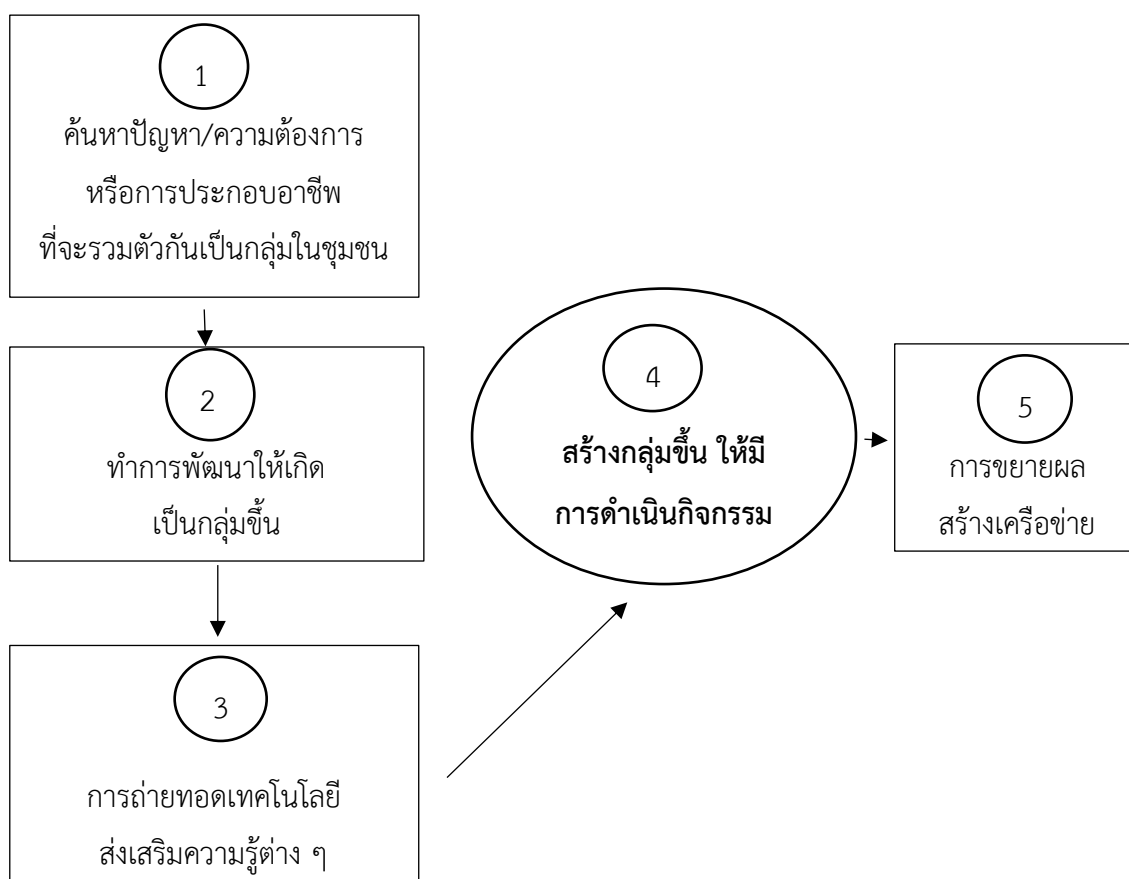
ซึ่งชุมชนจะได้รับประโยชน์จากปริมาณนักท่องเที่ยว จะสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และ คุณภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนจะดีขึ้นเป็นลำดับ

จากการสัมภาษณ์ สันทนา กลุ่ม และดำเนินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยทีมวิทยากรผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นการค้นหาศักยภาพของชุมชนตำบลศรีเทพ ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ และกระบวนการของการค้นหาศักยภาพที่มีอยู่ในชาวบ้านและชุมชน โดยการจัดทำอย่างเป็นระบบ (ภาพประกอบกิจกรรมในการดำเนินการโครงการ 31 ก.ค - 1 ส.ค.63)



ภาพที่ 10 กิจกรรมการค้นหาศักยภาพชุมชน ตำบลศรีเทพ

การบริหารจัดการชุมชน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการบริหารจัดการ โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ขึ้นภายในแต่ละชุมชน ตามที่ศักยภาพของแต่ละชุมชนที่มี บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ กลุ่มอาชีพที่มีการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในแต่ละชุมชน โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น อบต. พัฒนาชุมชน กศน. เป็นต้น จะกำหนดให้มีการจัดทำโครงการหรือการรวมกลุ่มกันของแต่ละชุมชนขึ้น ไม่ได้เกิดจากการรวมกลุ่มกันเพราะความต้องการของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้การบริหารจัดการและความเป็นเจ้าของกลุ่มร่วมกันมีน้อย ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ แนวทางในการสร้างกลุ่มอาชีพในชุมชนตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ควรเกิดขึ้นมาจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านต่าง ๆ มีขั้นตอนของการสร้างกลุ่ม ดังแสดงไว้ในภาพที่ 11



ภาพที่ 11 แสดงขั้นตอนของการสร้างกลุ่มอาชีพ

อธิบายขั้นตอนของการสร้างกลุ่มอาชีพในภาพได้ดังนี้

1. การจะรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพในชุมชนได้นั้น ควรจะเริ่มต้นจากการค้นหาปัญหา ความต้องการของคนในชุมชน หรือการประกอบอาชีพที่คล้ายกัน กระตุ้นจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของตนเอง ช่วยกันวิเคราะห์ปัญหา ตั้งความต้องการที่คล้ายกันออกมา ผลลัพธ์ที่ได้คือ จะทำให้สมาชิกในชุมชนตระหนักและรับรู้ถึงปัญหาของตนเองและของคนอื่น ๆ ในชุมชน จะเกิดการรวมตัวกันของคนที่มีปัญหาที่คล้าย ๆ กัน หรือมีความต้องการที่เหมือนกัน ในชุมชน แต่ละชุมชน จะมีจำนวนกลุ่มอาชีพเท่าไรก็ได้ไม่จำกัดจำนวนกลุ่ม

เนื่องจากกลุ่มอาชีพของชุมชน ตำบลศรีเทพนั้น ส่วนใหญ่เกิดการรวมกลุ่มตามความต้องการของหน่วยงานรัฐ ฉะนั้นหากปรับเปลี่ยนมาเป็นการค้นหาความต้องการที่เป็นของชุมชนโดยตรง ร่วมกันค้นหาแนวทางที่จะส่งเสริมให้คนในชุมชนสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเอาไว้ หากเป็นเช่นนี้จะทำให้การรวมกลุ่มอาชีพของชุมชนตำบลศรีเทพ มีความมั่นคง บริหารจัดการกลุ่มได้อย่างยั่งยืน สามารถแก้ปัญหาในเรื่องของการตั้งกลุ่มขึ้นมาแล้ว ไม่นานก็หายไปเมื่อบประมาณโครงการที่ได้รับจากหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนสิ้นสุด

2. เมื่อมีการรวมตัวเกิดขึ้นในขั้นตอนแรกแล้วนั้น ทำการพัฒนาให้กลายเป็นกลุ่มเรียนรู้ มีการจัดให้มีการประชุมระหว่างสมาชิกของกลุ่ม จัดทำโครงสร้างกลุ่ม เป็นการเลือกคณะกรรมการกลุ่ม ในการประชุมพูดคุยกันครั้งแรกที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ควรเป็นเรื่องชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการมารวมกลุ่มกัน จะทำให้เห็นโครงสร้างของกลุ่มชัดเจนขึ้น ใครควรเป็นประธานกลุ่ม ใครควรเป็นกรรมการในฝ่ายต่าง ๆ บ้าง การรวมกลุ่มในขั้นตอนนี้ จะเป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีปัญหา หรือลักษณะความต้องการที่เหมือนกัน ขั้นตอนนี้ค่อนข้างจะเป็นทางการมากขึ้น การพูดคุยมีเนื้อหาสาระ มีรายละเอียดปลีกย่อยลงไปเชิงลึก รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในกลุ่มดังกล่าวด้วย ชุมชนตำบลศรีเทพ เมื่อมีการรวมตัวเป็นกลุ่มแล้ว จะดำเนินจัดทำโครงสร้างขึ้น เพื่อเลือกประธานและคณะกรรมการของกลุ่มขึ้น แบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้กับบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเหมาะสมกับตำแหน่งและงานของกลุ่ม

3. หลังจากขั้นตอนที่ 2 มีโครงสร้างการบริหารจัดการภายในกลุ่มที่ชัดเจนแล้ว จึงมาถึงกระบวนการในการให้ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งจะนำมาซึ่งการแก้ปัญหา และสนองตอบต่อความต้องการของสมาชิกในกลุ่มได้ การมีความรู้ต้องไม่เพียงการรู้แบบผิวเผิน แต่ต้องมีความรู้ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ระดมความคิดเห็นจากสมาชิกในกลุ่มว่า มีความต้องการที่จะนำความรู้ในเรื่องใดบ้างที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ สิ่งสำคัญคือต้องกระตุ้นให้เกิดความต้องการเรียนรู้ พบปะ พูดคุยกันในกลุ่ม มีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ หลังจากนั้นก็จะมาถึงวิธีการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ตามความ

ต้องการที่กลุ่มเสนอ ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดความรู้ มีวิธีการหลายอย่าง เช่น การอบรมให้ความรู้ โดยวิทยากรภายนอก หรือบางครั้งจัดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างสมาชิกภายในชุมชนก็สามารถทำได้ ซึ่งองค์ความรู้สามารถหาได้จากการสนับสนุนจากบุคลากรภาครัฐ ภาควิชาการ หรือแม้แต่ปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่ หรืออาจจะใช้วิธีผสมผสานกันก็ได้ แต่สิ่งที่สำคัญคือ ต้องบอกข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา กับชุมชน โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่เป็นการปรับเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติ เพราะชุมชนจะต้องเป็นผู้ยอมรับ ความเสี่ยงบางอย่างที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ และในระหว่างการอบรม สามารถปลูกจิตสำนึกที่จะพึ่งตนเองด้วยความพอเพียง

4. เป็นขั้นตอนของการพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นกลุ่มกิจกรรม โดยการสร้างความต่อเนื่องของ กิจกรรมกลุ่ม การสร้างกลุ่มในขั้นตอนที่ 2 นี้จะทำให้สมาชิกกลุ่มมีความคุ้นเคย ผูกพันกันพอสมควร ขั้นตอนนี้จะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม เป็นการขยายกิจกรรมให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติ ใช้ทำประโยชน์ได้จริง มีการปรึกษาหารือกันเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตเป็นระยะ ๆ กลุ่มจะต้องมีการจัดทำแผน บริหารจัดการกลุ่ม บริหารจัดการปัจจัยการผลิต การสร้างกฎระเบียบเพื่อเป็นกติกาในการถือปฏิบัติร่วมกัน การสร้างกลุ่มกิจกรรมที่สามารถยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ สร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิก หรือสร้างศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่จะทำให้กลุ่มมีความผูกพัน เพราะมีผลประโยชน์เป็นเครื่องยึดโยงสมาชิกในกลุ่มไว้ ดังผลการศึกษาของ อับดุลคอเล็ด เจาะเต, 2557 พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ 1) เริ่มจากการค้นหาปัญหาความต้องการของแต่ละคน 2) มีส่วนร่วมในการวางแผนต่าง ๆ 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

5. ขั้นตอนของการขยายผลหรือสร้างเครือข่าย ขั้นตอนนี้เป็นการขยายหรือเพิ่มจำนวนสมาชิก เป็นการเชื่อมโยง หรือส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และความร่วมมือระหว่างกลุ่ม ซึ่งไม่เพียงเฉพาะกลุ่มในชุมชนเดียวกันเท่านั้น ระหว่างชุมชนกับชุมชน และชุมชนกับหน่วยงานและองค์กรพัฒนาภาครัฐและเอกชนด้วย การสร้างเครือข่ายนี้ จะสามารถช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ หรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้กลุ่มชุมชนได้รับความช่วยเหลือ มีขวัญและกำลังใจในการทำกิจกรรม มีความร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ และทำให้เกิดการเชื่อมโยง คนที่มีรูปแบบแตกต่างกัน มีวิธีการทำงานและภูมิหลังต่างกันเข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย

ผู้วิจัยขอเสนอรูปแบบของการจัดตั้งกลุ่มอาชีพชุมชน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัด เพชรบูรณ์ อยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการค้นหาศักยภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ของแต่ละชุมชนในตำบลศรีเทพ ซึ่งพบว่า ในชุมชนตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน ล้วนแต่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะชุมชน มีผลิตภัณฑ์หลากหลายชนิด มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ

มากมาย สามารถคิดค้นผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ได้จาก หมูที่ 6 บ้านบึงนาจาน, หมูที่ 3 บ้านนาตะกรุด, หมูที่ 4 บ้านโคกสะแกลาด, หมูที่ 2 บ้านนาตะกรุด ฯลฯ แสดงได้ดังภาพที่ 12-14



ภาพที่ 12 ผลิตภัณฑ์จากชุมชน



ภาพที่ 13 ผลิตภัณฑ์จากชุมชน

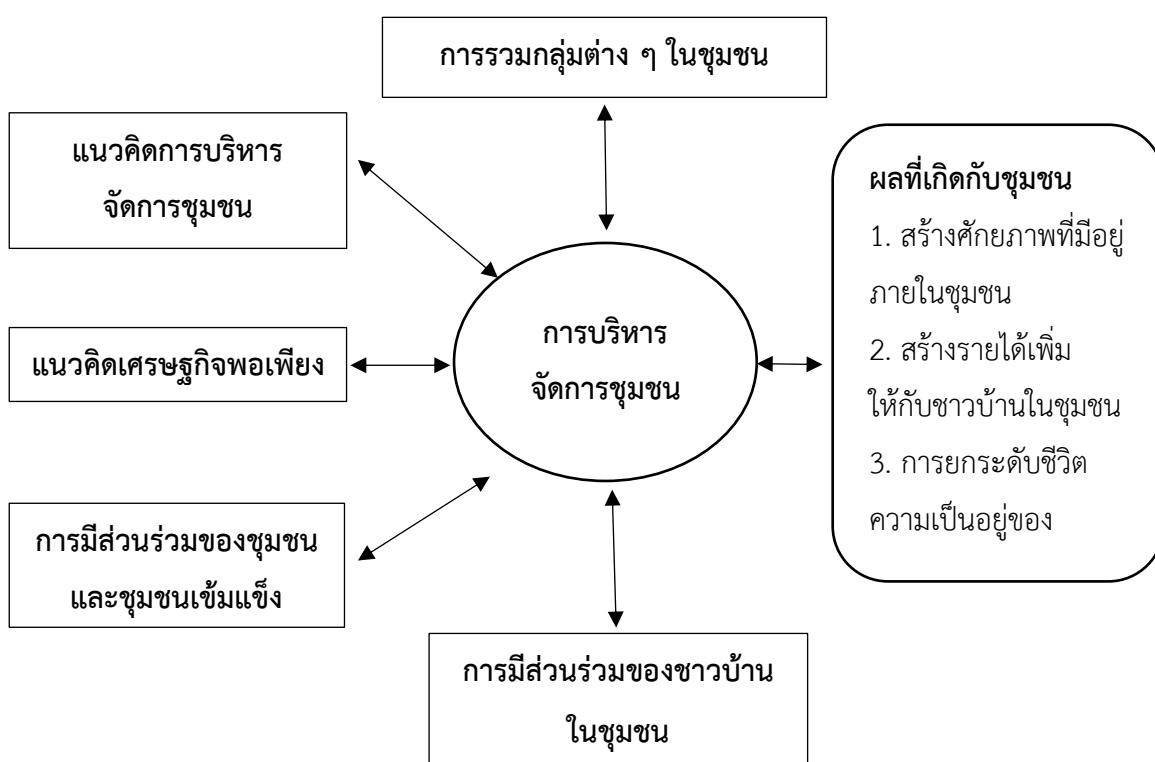


ภาพที่ 14 ผลิตภัณฑ์จากชุมชน

ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ผลิตได้จากชุมชนต่าง ๆ ของตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีคุณภาพ และมีความหลากหลาย แต่ด้วยทำการผลิตแบบต่างคนต่างทำ ทำจากที่บ้านของแต่ละคน ทำให้ขาดในเรื่องของการตลาด การกระจายสินค้าไปสู่ตลาดได้ไม่ดีเท่าที่ควร ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าวนี้ ด้วยการสร้างกลุ่มขึ้นเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชน โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มแสดงสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยดำเนินการตามขั้นตอนของการสร้างกลุ่มที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การจัดตั้งกลุ่มนี้ จะต้องผ่านการระดมความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนตำบลศรีเทพ ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น การประชุมปรึกษา วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดกับผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน เพื่อให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของกลุ่มแสดงสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการ มีกระบวนการมีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างโปร่งใส มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ

ผลการวิจัย การเสนอแนวทางการบริหารจัดการชุมชน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ผู้วิจัย สรุปและเสนอแนวทางการบริหารจัดการชุมชน ตามศักยภาพของแต่ละชุมชนที่มีอยู่ ด้วยการจัดตั้งเป็นโครงการขึ้น และมีการบริหารจัดการกลุ่มด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนแต่ละชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิด ดังนี้ 1) การบริหารจัดการชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน และชุมชนเข้มแข็ง 3) เศรษฐกิจพอเพียง ดังแสดงในภาพที่ 15



ภาพที่ 15 แนวทางการบริหารจัดการชุมชนตำบลศรีเทพ

จากภาพที่ 15 สามารถอธิบายภาพได้ดังนี้

การบริหารจัดการชุมชนนั้นได้ใช้แนวคิดของการบริหารจัดการชุมชน คือ

1. มีการวางแผน (Planning) ซึ่งการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพของตำบลศรีเทพ ควรเริ่มมีการวางแผน โดยใช้รูปแบบของกระบวนการวางแผนด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายของกลุ่มเป็นอันดับแรก กำหนดขอบข่ายงานของกลุ่ม กำหนดเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการไปให้ถึง กำหนดรูปแบบการทำงานของกลุ่มอาชีพให้เห็นอย่างชัดเจน

2. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นงานที่ต้องทำต่อจากการวางแผน คือ จัดทำโครงสร้างของกลุ่ม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละตำแหน่งในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความสำนึกในความเป็นเจ้าของร่วมกัน

3. การนำ (Leading) เป็นการใช้สภาวะของการเป็นผู้นำ ในโครงสร้างของกลุ่มจะต้องมีประธานกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมาย ดังที่นิพนธ์ บุญหลวง (2561) กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนว่า ผู้นำเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของปัจจัยสำคัญต่อการความสำเร็จของการบริหารจัดการชุมชน การเป็นผู้นำกลุ่มต้องเป็นผู้นำที่มีศักยภาพ มีทักษะดังนี้ (<https://thaiwinner.com/what-is-leadership/>)

1) ความกล้า ภาวะผู้นำไม่ได้หมายความว่าต้องทำอะไรบ้าบิ่น ในทางตรงข้ามความกล้าของคนมีเหตุมีผลคือ การทำความเข้าใจความเสี่ยงและเลือกตัวเลือกที่ได้ผลลัพธ์ดีที่สุดในความเสี่ยงที่กลุ่มสามารถยอมรับได้ ยิ่งองค์กรมีขนาดใหญ่ความสามารถในการยอมรับความเสี่ยงก็ต้องเปลี่ยนให้เหมาะสมกับภาวะที่มี

2) การสื่อสาร มีความสามารถในการสื่อสารกับคนที่เกี่ยวข้อง อะไรที่ควรจะต้องสื่อสาร อะไรที่ไม่ควร คนเป็นผู้นำ ควรปรับให้เหมาะสมกับคนฟังเพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3) การกระจายงาน ส่วนมากแล้วสาเหตุที่จะทำให้กลุ่มไม่สามารถพัฒนาตัวเองได้เท่าที่ควร ก็อาจจะเป็นเพราะผู้นำทำงานไม่ทัน ผู้นำควรมีทักษะการกระจายงาน หากคนมาแบ่งเบาภาระรับผิดชอบ หรืออาจจะมองว่าการกระจายงานเป็นส่วนหนึ่งของการจัดงานให้เป็นระบบ

4) ความสามารถในการตัดสินใจ รวมถึงการตัดสินใจใหญ่ๆ และการตัดสินใจเล็กน้อยประจำวันด้วย สมาชิกของกลุ่มส่วนมากอยากได้ผู้นำที่สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง และเหมาะสม

5) ความฉลาดทางอารมณ์และความเห็นคนเห็นใจ ผู้นำควรมีการสร้างระบบทำงานที่คนทุกประเภททุกชนชั้นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความมีภาวะผู้นำจริง ๆ ก็ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ในคนที่เป็หน้าเพียงคนเดียว เพราะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นในตัวบุคคลแต่ละคนได้ ความเป็นผู้นำจะมีประโยชน์ต่อการทำงาน คือ (<http://th.jobsdb.com/th-th/articles/ภาวะผู้นำกับการทำงาน/>)

1) ความเชื่อมั่น เมื่อเกิดความเข้าใจในงานที่ได้รับมอบหมายแล้ว ในการทำงานก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยความเชื่อมั่นเป็นส่วนช่วยที่สำคัญด้วย ความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นความเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเอง และเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความเชื่อมั่นเป็นทั้งความมั่นคง มั่นใจในการทำงาน อีกทั้งยังต้องเชื่อมั่นว่าจะสามารถทำงานให้สำเร็จตรงตามเป้าหมาย

2) ทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานอย่างเป็นระบบไม่เพียงเป็นการสื่อให้ เห็นถึงความเป็นคนที่มีการคิดวางแผนการทำงานได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผนเท่านั้น ยังแสดงออกถึงความเป็นคนที่มีความสามารถในการแก้ไขเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างเป็นระบบ เป็นขั้น

เป็นตอน และสามารถปรับเอาความรู้ความสามารถ ตลอดจนทักษะการทำงานไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้

3) ทำงานเต็มความสามารถ การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงจะต้องทำงานอย่างเต็มความสามารถของเราเท่านั้น แต่ยังต้องเอาความเชี่ยวชาญและทักษะที่เต็มเปี่ยมมาใช้ด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานอย่างเต็มที่ การที่เราทำงานอย่างเต็มความสามารถและตั้งใจทำนั้น จะทำให้คนอื่นมองว่าเราเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน แต่ก็ต้องไม่ลืมที่จะประสานงานกับเพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ เพื่อให้งานที่เราทำเดินไปข้างหน้าได้อย่างสะดวกด้วย

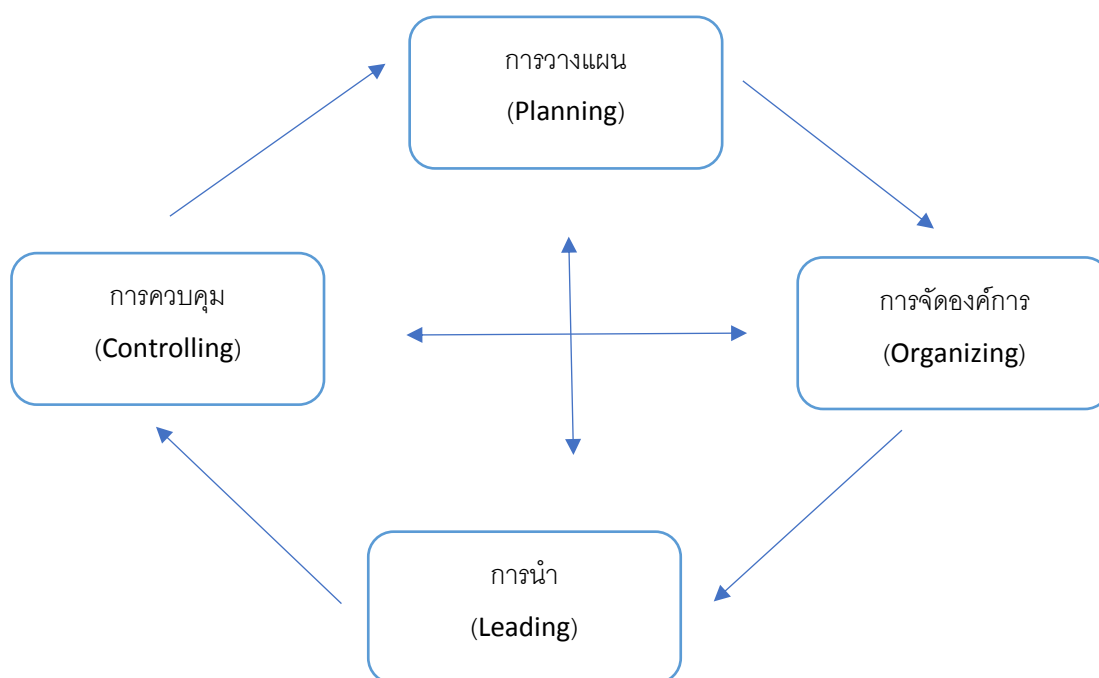
4) ตัดสินใจได้ดี การตัดสินใจได้ดีย่อมแสดงถึงความเป็นคนที่ สามารถในการแก้ไขปัญหา และนำไปสู่ทางออกได้อย่างดี ความสามารถในการทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เป็นการสะท้อนถึงการมองการณ์ไกลอย่างมีไหวพริบ ซึ่งจะมีประโยชน์ในการแก้ปัญหา อีกทั้งการจัดลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ จะช่วยทำให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างอย่างเด็ดขาดทันท่วงที โดยจะมีประโยชน์ต่อการทำงานในการทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นไม่ติดขัดนั่นเอง

5) มีแรงกระตุ้นในการทำงาน การเป็นคนที่มีแรงกระตุ้นในการทำงาน หรือเป็นคนที่มีไฟในการทำงานอยู่ตลอดเวลาเป็นสิ่งที่ทำให้คนอื่นมองเห็น ว่าเราเป็นคนที่พร้อมจะทำงาน และพร้อมที่จะมุ่งไปข้างหน้า หวังความก้าวหน้าในการทำงานให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ต้องการที่จะสร้างสรรค์งาน และความก้าวหน้าให้เกิดขึ้นนั่นเอง

สรุปคือ การมีผู้นำที่ดี มีภาวะของผู้นำ จะทำให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาชีพที่ผู้วิจัยเสนอ นี้ เป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการของกลุ่ม และสามารถสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชนได้ กระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม

4. การควบคุม (Controlling) เป็นเรื่องของการวางแผน ระเบียบ หลักเกณฑ์ในการใช้ควบคุมของกลุ่ม เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกของกลุ่ม ว่าการดำเนินงานของกลุ่มจะสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มที่กำหนดไว้ตั้งแต่ในการเริ่มต้นรวมกลุ่มกัน

การบริหารจัดการชุมชน หรือบริหารจัดการกลุ่มอาชีพของชุมชน ตำบลศรีเทพ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 16



ภาพที่ 16 การบริหารจัดการชุมชนหรือกลุ่มอาชีพ

การมีส่วนร่วมของชุมชนและชุมชนเข้มแข็ง

แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มจากการสร้างความเข้าใจและหาแนวทางการมีส่วนร่วมบริหารจัดการชุมชน โดยใช้หลักการบริหารจัดการที่ดี ในการที่จะนำคนในชุมชนมาทำงานตามความสามารถ ในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง โดยคนในชุมชนจะต้องทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรต้องมีการพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. การให้ความรู้ มีการจัดอบรมให้ความรู้กับชุมชนในเรื่องของประโยชน์ต่าง ๆ ที่ชุมชนจะได้รับ เมื่ออุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้ว สิ่งที่จะตามมาคือปริมาณนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นจากเดิม การเตรียมพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว จะทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์หลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นการขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การแสดงภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน การบริการต่าง ๆ ที่ทำโดยคนในชุมชนที่อยู่โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

2. การประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการชุมชน ปลุกจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า และประโยชน์ที่จะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

3. ดูแล ปรับปรุงพื้นที่ชุมชน ควบคุม สร้างกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน ดูแลอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ บริหารจัดการพื้นที่ในชุมชนอย่างเหมาะสม สามารถให้บริการ

นักทอ่งเทียวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดหาคนที่มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ ประวัติศาสตร์ เพื่อดูแล ให้ ความรู้แก่นักทอ่งเทียวที่จะเข้ายังพื้นที่ได้

การบริหารจัดการชุมชน จะกระทำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน ตามที่ ยศ บริสุทธิ์ (2557, น.7) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของชุมชน ประกอบด้วย 1) คนหรือประชากรในฐานะ เป็นสมาชิกของชุมชน 2) สิ่งที่มีมนุษย์สร้างและประดิษฐ์คิดค้นขึ้น และ 3) สิ่งที่ยัธธรมชาติสร้างขึ้น จาก องค์ประกอบของชุมชน จะเห็นได้ว่าคนเป็นส่วนสำคัญของชุมชนที่เป็นองค์ประกอบแรก ที่จะช่วย ขับเคลื่อนให้มีการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีการค้นคิด สร้างสิ่งประดิษฐ์ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น และมีการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน เป็นพื้นฐานเพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่าง สงบสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การมีส่วนร่วมของชุมชน ตามที่ Cohen and Uphoff (1977, p 55-56) ได้จำแนกรูปแบบหรือ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุด ที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การ ตัดสินใจช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ วางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติ วางแผนเอาไว้

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหรือดำเนินการ ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการ ดำเนินงานนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่องค์กรได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้ โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงาน และขอความ ช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจาก ความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจาย ผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้ง ผลประโยชน์ที่เป็นในทางบวก และ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นผลประโยชน์และเป็นโทษ ต่อ บุคคลและสังคมด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญจะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้ ถ้าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม แล้ว การติดตาม ประเมินผลความสำเร็จ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม พบปัญหาหรืออุปสรรคอะไร ก็ จะสามารถช่วยกันแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการบริหารจัดการชุมชน นอกจากการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการชุมชนและชุมชนเข้มแข็ง แล้วนั้น ผู้วิจัยยังได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประกอบในการเสนอแนวทางการบริหารจัดการชุมชนตำบลศรีเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังที่มีพระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ที่ว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป” พระราชทานไว้เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ชุมชนตำบลศรีเทพ ก็เช่นเดียวกัน เมื่อคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของตนเองแล้ว ก็จะต้องนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ดำเนินการภายในชุมชนด้วย ในส่วนที่ว่าจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของคนในชุมชน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยขยายการส่งเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจในขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จากการศึกษาวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการชุมชน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ เอกสารข้อมูล การสำรวจ สัมภาษณ์ และทำการสนทนากลุ่ม แล้วนั้น นำมาดำเนินการจัดทำเป็นคู่มือการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งมีทั้งหลักการ แนวคิด ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ และการถอดบทเรียนของงานวิจัยมาเป็นแนวทาง เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติให้กับชุมชนตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาศักยภาพ ของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาและการเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพสู่การเป็นมรดกโลก ประชากรที่ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ตัวแทนชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในแต่ละชุมชนของตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชน หน่วยราชการ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ พัฒนาชุมชน หน่วยงานเอกชน ได้แก่ ร้านค้า ร้านอาหาร รวมทั้งหมด 185 คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แบบสำรวจ (Survey) และแบบสังเกต (Observation) บันทึกเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน ทั้ง 16 ชุมชน แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และตัวแทนชาวบ้าน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และตัวแทนชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ในชุมชนทั้ง 16 ชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ สรุปผลการวิจัยดังนี้

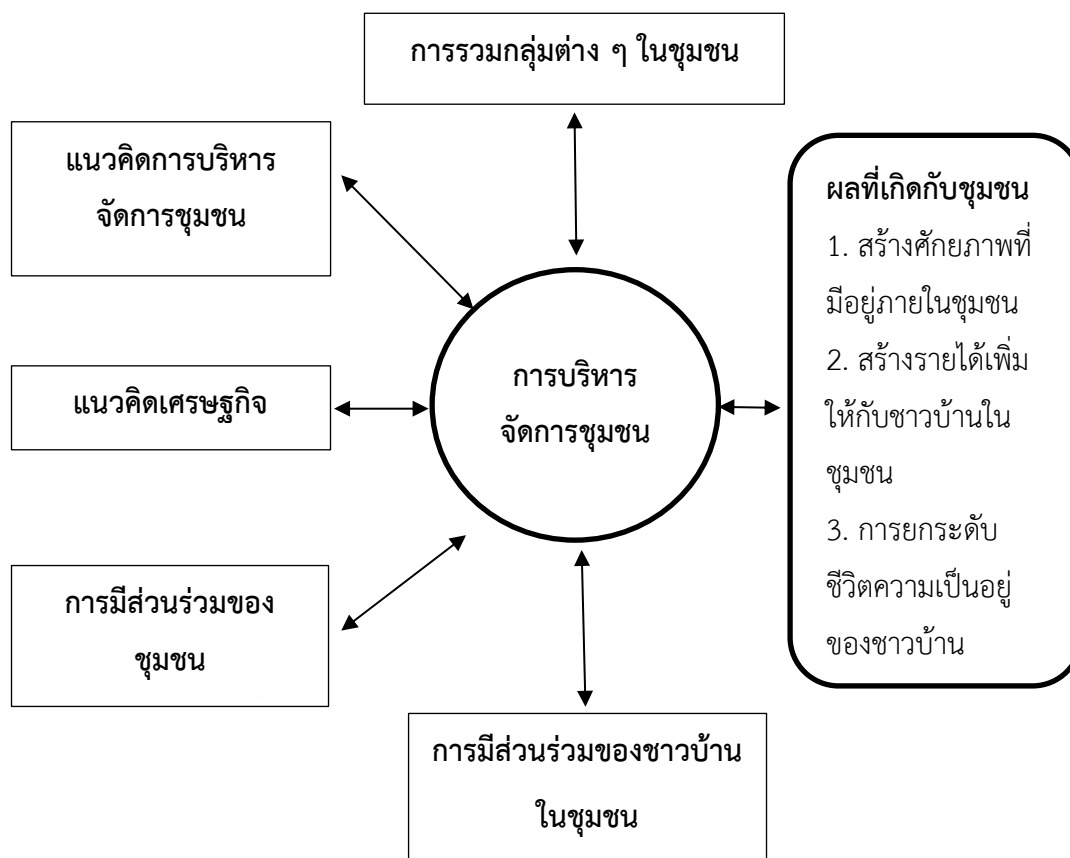
1. การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ในภาพรวมของการบริหารจัดการชุมชนทั้ง 16 ชุมชน ตำบลศรีเทพ รอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการบริหารจัดการ ตามแบบของกระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วยโครงสร้างชุมชนและระบบบริหารจัดการชุมชน โดยการบริหารจัดการชุมชน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ มีคณะกรรมการชุมชน และผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มองค์กรในชุมชน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชน เป็นต้น แต่ละชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏชาวบ้าน และปัญหาประติษฐ์ต่าง ๆ มากมาย สามารถที่จะพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน

2. การบริหารจัดการชุมชน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการบริหารจัดการโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ขึ้นภายในแต่ละชุมชน ตามที่ศักยภาพของแต่ละชุมชนที่มีบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ กลุ่มอาชีพที่มีการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในแต่ละชุมชน โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น อบต. พัฒนาชุมชน

กชน. เป็นต้น จะกำหนดให้มีการจัดทำโครงการหรือการรวมกลุ่มกันของแต่ละชุมชนขึ้น ไม่ได้เกิดจากการรวมกลุ่มกันเพราะความต้องการของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้การบริหารจัดการและความเป็นเจ้าของกลุ่มร่วมกันมีน้อย

3. แนวทางการบริหารจัดการชุมชน ที่ผู้วิจัยเสนอเป็นรูปแบบของการสร้างกลุ่มอาชีพในชุมชนตำบลศรีเทพ ที่ควรเกิดขึ้นมาจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนด้วยความต้องการของชุมชนเอง และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านต่าง ๆ การเสนอแนวคิดนี้อยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการค้นหาศักยภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ของแต่ละชุมชนในตำบลศรีเทพ ซึ่งพบว่า ในชุมชนตำบลศรีเทพ ทั้ง 16 ชุมชนล้วนแต่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน มีผลิตภัณฑ์หลากหลายชนิด มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ มากมาย สามารถคิดค้นผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น

ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ผลิตได้จากชุมชนต่าง ๆ ของตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีคุณภาพ และมีความหลากหลาย แต่ด้วยทำการผลิตแบบต่างคนต่างทำ ทำจากที่บ้านของแต่ละคน ทำให้ขาดในเรื่องของการตลาด การกระจายสินค้าไปสู่ตลาดได้ไม่ดีเท่าที่ควร ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าวนี้ ด้วยการสร้างกลุ่มขึ้นเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชน โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มแสดงสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยดำเนินการตามขั้นตอนของการสร้างกลุ่มอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มนี้ จะต้องผ่านการระดมความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนตำบลศรีเทพ ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น การประชุม ปรึกษา วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดกับผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน เพื่อให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของกลุ่มแสดงสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการมีกระบวนการ มีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างโปร่งใส มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ขึ้น แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ในการจัดตั้งกลุ่มแสดงสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ จะก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทำให้คนในชุมชนที่มีความสามารถ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น มีปราชญ์ชาวบ้าน รวมถึงสามารถผลิตวัตถุดิบได้ภายในชุมชนเอง ก่อให้เกิดช่องทางในการผลิตผลิตภัณฑ์ ช่องทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน ซึ่งแนวทางนี้ควรอยู่บนแนวคิดของการบริหารจัดการ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) อยู่บนแนวคิดของการมีส่วนร่วมของชุมชนและชุมชนเข้มแข็ง รวมถึงแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง แสดงได้ดังนี้



อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยไว้ดังนี้

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนวทางการบริหารจัดการชุมชน ตามศักยภาพของแต่ละชุมชนที่มีอยู่ ด้วยการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพขึ้น และมีการบริหารจัดการกลุ่มด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนแต่ละชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิด ดังนี้ 1) การบริหารจัดการชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน และชุมชนเข้มแข็ง 3) เศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มจากการสร้างความเข้าใจและหาแนวทางการมีส่วนร่วมบริหารจัดการชุมชน โดยใช้หลักการบริหารจัดการที่ดี ในการที่จะนำคนในชุมชนมาทำงานตามความสามารถ ในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง โดยคนในชุมชนจะต้องทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน สอดคล้องกับ ยศ บริสุทธิ์ (2558 : 7) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของชุมชน จำแนกได้ 3 ประการ คือ 1) คนหรือประชากรในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชน 2) สิ่งที่มีมนุษย์สร้างและประดิษฐ์คิดค้นขึ้น 3) สิ่งที่มีธรรมชาติสร้างขึ้น

องค์ประกอบของชุมชนทั้ง 3 ประการ มีความสัมพันธ์และมีการปฏิบัติต่อกัน โดยมีคนหรือประชากรในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชนมาอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งปลูกสร้างหรือประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่าง ๆ ขึ้นภายในชุมชนซึ่งใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เป็นพื้นฐานเพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2554 : 6) ที่ให้คำจำกัดความการบริหารจัดการชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีกระบวนการในการจัดการของชุมชนกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยชุมชนจะมีระบบข้อมูล มีแผนชุมชน มีการจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน มีการนำแผนไปใช้ประโยชน์ มีการจัดการความรู้ ของชุมชน เพื่อเป็นแหล่งถ่ายทอดเรียนรู้องค์ความรู้ของชุมชน นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาและมีผู้นำ กลุ่มองค์กร เครือข่ายองค์กร และชุมชนที่ผ่านมาตรฐานนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผกามาศ บุตรสาลี และคณะ (2562) ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการสร้างเอกลักษณ์สินค้าเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง อย่างยั่งยืนกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านโนนก้อ ตำบลท่าก้อ อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า บริบทของกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านโนนก้อ เป็นกลุ่มองค์กรในชุมชนที่มีจำนวน 15 กลุ่ม มีจัดการตนเองด้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เช่น กลุ่มการจัดการขยะในชุมชน กลุ่มการจัดการเรื่องปัญหาเสพติดภายในหมู่บ้าน และกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน และการสร้างและพัฒนานวัตกรรมของชุมชน อาทิ กลุ่มผลิตปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มทอ ผ้าย้อมคราม การพัฒนาเอกลักษณ์สินค้ามีความต้องการในการสร้างเอกลักษณ์สินค้าที่เป็นของกลุ่มเอง ในการสร้างเอกลักษณ์ต้องได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติและต้องเป็นเอกลักษณ์ที่ได้มาจากระวัติของหมู่บ้าน ในกระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์ สมาชิกทุกคนได้ร่วมกันคิดและเล่าถึงเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน “บ้านโนนก้อ” เพื่อหาเอกลักษณ์ที่นำมาทอเป็นลายผ้าต้องมีความสำคัญและสอดคล้องกับชื่อหมู่บ้าน สมาชิกมีการร่วมกันเสนอชื่อลายผ้าที่จะนำมาทอเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มสรุปชื่อลายผ้าใหม่ เรียกว่า “ลายหมากก่อ” ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอชุมชนได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร ภูไพบูลย์ (2558) ได้ทำการศึกษาการจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า มีกลุ่มแม่บ้านได้รวมตัวกันในการประกอบอาชีพงานจักสาน หวาย-ไม้ไผ่ มีผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มากมายสามารถสร้างอาชีพ มีรายได้มาหาเลี้ยงครอบครัว ในส่วนของการจัดการชุมชน ผู้ใหญ่บ้านเน้นให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ส่งเสริมให้ทุกคนมีการพัฒนาทักษะความรู้ประสบการณ์ เน้นการทำงานเป็นทีม แบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัด

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการบริหารจัดการชุมชน พบว่า มีบางชุมชนที่มีรูปแบบของการบริหารจัดการที่แตกต่างไปจากโครงสร้างของกระทรวงมหาดไทย โดยแบ่งออกเป็นคุ้ม เพื่อให้การบริหารจัดการชุมชนเป็นไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนดังกล่าว ให้เหตุผลว่าเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับคณะกรรมการและประธานคุ้มต่าง ๆ และลดภาระหน้าที่ของผู้นำชุมชนที่มียานล้นมือ เป็นการกระจายอำนาจในการดูแลให้ครอบคลุมสมาชิกในชุมชน ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่ดีและเหมาะสมที่จะกำหนดเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการชุมชนต่อไปได้

ในบางชุมชนประสบกับปัญหาในเรื่องของผู้นำและคณะกรรมการชุมชน การพัฒนายังหยุดนิ่ง รอแต่เพียงหน่วยงานภาครัฐเสนอโครงการมาให้ดำเนินการ ยังไม่มีการริเริ่ม ค้นหา พัฒนาให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การพัฒนามีการกระจุกตัวอยู่เฉพาะที่ ไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของชุมชน ควรที่จะเสนอแนวคิดในเรื่องปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาให้ครบถ้วนทั้งอำเภอ เพื่อให้ระบบการบริหารจัดการได้ครอบคลุม และจะทำให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการศึกษาต่อเนื่องในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ที่ถูกประเมินแล้วว่า มีศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน (2553) ผลการดำเนินงานคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่ง
ผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอน.ตผ.) ตามนโยบาย หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ :
กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมการพัฒนาชุมชน (2554) สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. กระบวนการส่งเสริมระบบการ
บริหารจัดการชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน.
- กรมการพัฒนาชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน (2548) กระบวนการส่งเสริมระบบการ
บริหารจัดการชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรม
พัฒนาชุมชน.
- กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา (2555) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
ชุมชน และศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของ
ชุมชน ในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- แก้ว นิมะเริง (2540) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชนใน
จังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดวงพร โปสรักษ์กะ (2553) การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบล
อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ดำรง วัฒนา (2546) ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ์ (2535) รัฐประศาสนศาสตร์เปรียบเทียบ : เครื่องมือในการพัฒนาประเทศ. พิมพ์
ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล (2548) การมีส่วนร่วมแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพฯ : บริษัทพานิชพระ
นคร จำกัด.
- ธงชัย สันติวงษ์ (2539) องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช.
- _____ (2543) องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธนธรณ์ ศรีสวัสดิ์ (2553) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธีราพร ทวีธรรมเจริญ (2553) การเรียนรู้ชุมชนจากแนวคิดในทฤษฎีโครงสร้างทางสังคมและทฤษฎี
ชุมชน. วารสารวารสารมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- นภาพร ณ เชียงใหม่ (2548) เทคนิคการสอนและการจัดกิจกรรม. กรุงเทพฯ : พัฒนาวิชาการ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นวนน้อย ธนะชัยศรี (2553) การศึกษาศักยภาพชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสารคาม, นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิพนธ์ บุญหลวง (2561) แนวทางการจัดการชุมชนต้นแบบบ้านทุ่งศรี จังหวัดแพร่. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. กรุงเทพฯ
- เบญจวรรณ กิตติจารุกร (2556) ศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษา ชุมชนสมุทรเจดีย์ ตำบลปากน้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บัณฑิต อ่อนคำ (2533) ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ปธาน สุวรรณมงคล (2538) ทศนะบางประการในเรื่องสภาพแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประภาศ ศิลปะรัตน์ (2534) ความคาดหวังในบทบาทของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล : ศึกษาจากทัศนะของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบลและกรรมการสภาตำบลในอำเภอมะนัง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประเวศ วะสี (2541) บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพอนามัยชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพมหานคร.
- ผกามาศ บุตรสาลี และคณะ (2562) แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการสร้างเอกลักษณ์สินค้าเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง อย่างยั่งยืนกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านโพนก่อ ตำบลท่าก้อน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) การใช้สื่อเพื่อประชาสัมพันธ์. ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์.
- พาลาภ สิงหเสนีย์ และคนอื่นๆ (2545) การมีส่วนร่วมเพื่อคุณภาพชีวิตของชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาการแก้ปัญหาสารพิษในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ภิญโญ ภูศรี (2555) ปัจจัยที่มีผลต่อการจะเข้ามีส่วนร่วม พัฒนาการศึกษอาชีว ในโรงเรียน
มัธยมศึกษา ในทัศนะของกรรมการบริหาร สมาคมผู้ปกครองและครู. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2554) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ : อักษร
เจริญทัศน์.
- รัชฎาพร เลิศโกคานนท์ (2557) การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านเหมืองกุง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารวิชาการวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยศ บริสุทธิ์ (2558) การศึกษาชุมชน แนวคิดฐานการวิจัย และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วารินทร์ จันท์ (2534) รูปแบบชุมชน. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์กลางเมือง.
- วิจิตร ศรีสอาน (2536) แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- วิจิต นันทสุวรรณ และจำนง แรกพินิจ (2542) บทบาทของชุมชนกับการศึกษา. รายงานการศึกษา
วิจัยเสนอสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2551) การบริหารจัดการแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน. กรุงเทพฯ :
ธรรมกลพิมพ์.
- ศิริชัย ใจศิริ (2543) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการดำเนินงานสาธารณสุข
ในเขตชนบท จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริภา คุณพระเนตร (2553) ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา
หมู่บ้านแสงชาย ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปะ
ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศุภชัย อาชีวะระงับโรค (2547) แก้ปัญหาและปรับปรุงงานเพื่อความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : ซีโนดีไซน์.
- สมพงศ์ เกษมสิน (2514) การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- _____ (2523) การบริหารงานบุคคลแบบใหม่. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหงสุทธิภักดิ์.
- สมนึก ปัญญาสิงห์ (2531) การพัฒนาชุมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2545) พฤติกรรมองค์การ ทฤษฎีการประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สายพิน สันทัต และคณะ (2551) การศึกษาความต้องการของการพัฒนาศักยภาพชุมชน. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุภาพร ภูไพบูลย์ (2558) การจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุกัลยา กรรณสมบัติ (2553) ศักยภาพของมัคคุเทศก์ต่อการเป็นผู้นำในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุทธิธรรม เลขวิวัฒน์ (2549) เครือข่ายชุมชนพอเพียง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิถีทรรศน์.
- สุนทอน ไชสงคาม (2553) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษา บ้านเกียดโง้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- เสรี พงศ์พิศ (2547) คู่มือศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน โครงการวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนรู้การพัฒนาหลักสูตรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนและการฝึกอบรมการจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2549) คู่มือการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคลตามแนวทาง HR Scorecard. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เอ.ลี้ฟวิ่ง จำกัด.
- อมร นนทสุต (2543) แนวคิดหลักการและวิธีดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักข่าวพิมพ์.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2551) กรอบความคิดเพื่อการศึกษาชุมชนอย่างบูรณาการ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.
- อรรถัย กีกผล (2553) คู่คิด คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- อรัญ จิตตะเสนและคณะ (2551) หลักการและวิธีการบริหารจัดการชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน พลวัตและศักยภาพชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อัศวิน หนูจ้อย และคณะ (2560) การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้เป็นผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้. วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2560. มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาษาอังกฤษ

Boyatzis, Richard E (1982). **A model for effective performance**. New York : John Wiley and Sons.

Cohen and Uphoff (1977). **Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation**. In Rural Development Monograph No. 2 The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, January.

Deming, W. Edwards (1986). **Out of the Crisis**. MIT Press.

Douglass. M (1970). **Some Perspective on the Phenomenon of Participation**. Adult Education Journal.

Fayol, Henri (1949). **General and Industrial Management**. London : Sir Isaac Pitman & Sons.

Gulick, Luther and Lyndall Urwick (1973). **The Science of Administration**. New York : Columbia University.

Henri Fayol (1964). **General and Industrial Management**. London : Pittman and Sons.

Koontz and Donell (1959). **Principles of Management**. New York : McGraw – Hill.

McClelland, David C (1996). **Competence versus care gender and caring work** . Acta Sociological.

Taylor, Frederick W (2002). **The Principles of Scientific Management**. New York : Harper.

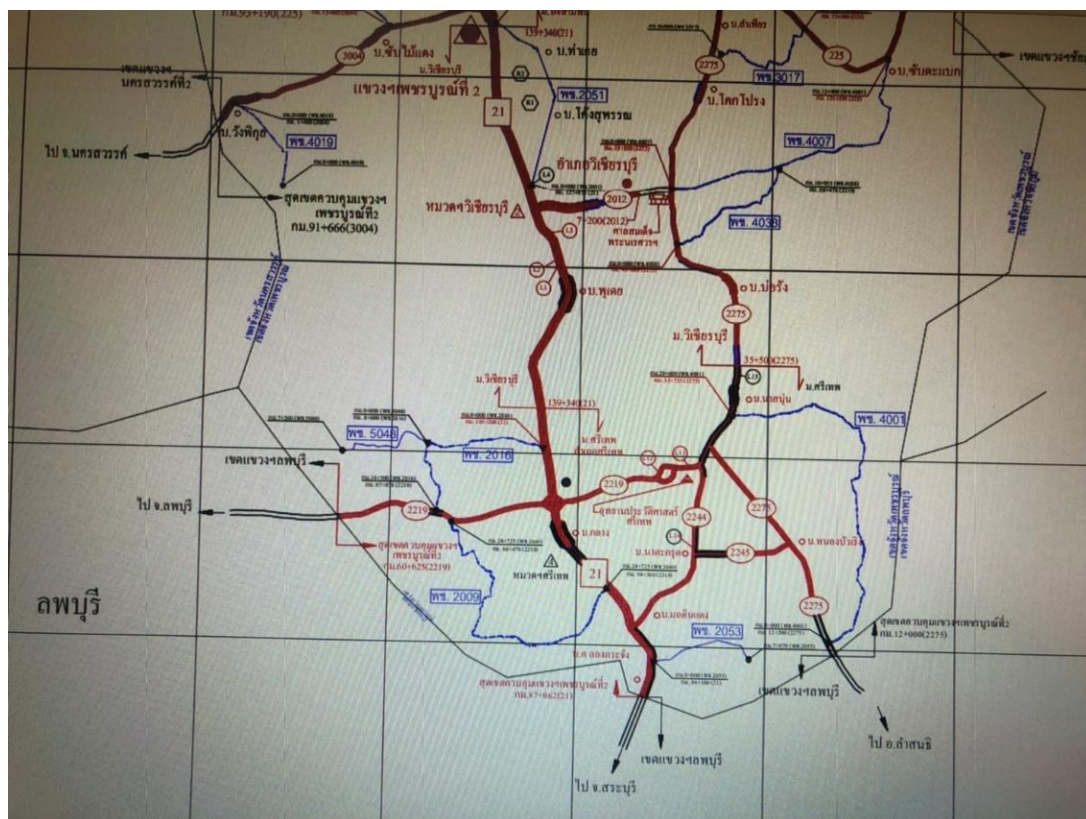
Online

มูลนิธิชัยพัฒนา, <https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html>) สืบค้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2563

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

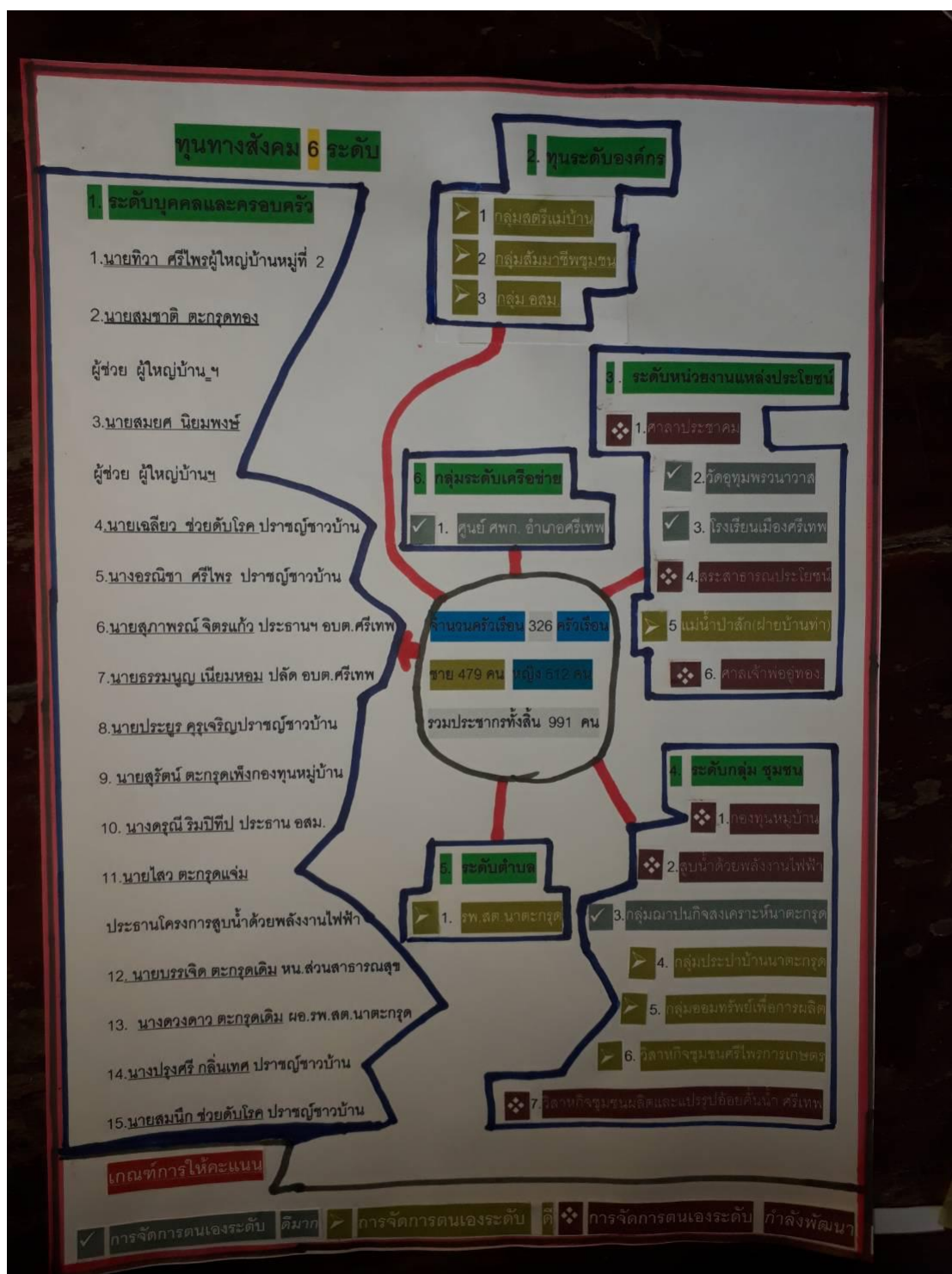
แผนที่เส้นทาง เข้าสู่ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์



แผนที่เดินทางไปยังหมู่บ้าน ของตำบลศรีเทพ



แผนที่ หมู่ที่ 2 บ้านนาตะกวด



แผนที่ หมู่ที่ 6 บ้านบึงนางาน



ภาคผนวก ข. หนังสือเชิญที่เกี่ยวข้อง



ที่.....

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

เรื่อง เชิญประชุมเพื่อค้นหาศักยภาพชุมชน

เรียน ท่าน, ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกชุมชน

ด้วย นางสาวณัฐแก้ว ข้องรอด สังกัดคณะวิทยาการจัดการ ได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ประเภทงบประมาณผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทสว.) ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ นั้น เพื่อให้การดำเนินงานวิจัย และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น จึงขอเรียนเชิญท่าน, ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกชุมชน เข้าร่วมประชุมเพื่อค้นหา ศักยภาพชุมชน ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชน ในวันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๓ ณ วัดบึงศรีเทพ ตำบลศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.ณัฐแก้ว ข้องรอด)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ภาคผนวก ค. ภาพถ่ายกิจกรรมโครงการ

ภาพถ่ายกิจกรรม ประชุมผู้นำชุมชน ตำบลศรีเทพ เพื่อทำการชี้แจงโครงการ



ภาพถ่ายกิจกรรมสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน



ภาพถ่ายกิจกรรม โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการค้นหาศักยภาพชุมชน









ภาพถ่ายกิจกรรมโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้





ภาพถ่ายกิจกรรมการสนทนากลุ่ม









ภาพถ่ายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น









ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวณัฐแก้ว ข้องรอด
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Nuttakaew Khongrod
2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3659900637380
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ 67000
หมายเลขโทรศัพท์ 0-5671-7134 หมายเลขโทรศัพท์มือถือ : 089-4611924
E-mail : Nuttakaew@yahoo.com
5. ประวัติการศึกษา
ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ปริญญาโท นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปริญญาเอก Ph.D. in Development Communication, Central Luzon
State University, Philippines.
ประกาศนียบัตร หลักสูตรนักบริหารและกำกับนโยบายสาธารณะ (ด้านกิจการ
วิद्यุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์)
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
สาขาวิชาบริหารธุรกิจและการตลาด
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุ
สถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัยหรือผู้ร่วมวิจัยในแต่
ละข้อเสนอการวิจัย
 - 7.1 หัวหน้าโครงการวิจัย : ชื่อแผนงานวิจัย ศึกษากระบวนการแนะแนวการศึกษา
ต่อระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่เพชรบูรณ์เขต1 ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตคณะวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และศึกษาการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติ กับ
การยอมรับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
 - 7.2 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน
(อาจมากกว่า 1 เรื่อง)

- ชื่อโครงการวิจัย ศึกษารูปแบบการแนะแนวการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ เพชรบูรณ์เขต 1 โดยได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2551

- ชื่อโครงการวิจัย ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตคณะ วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์โดยได้รับทุนจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย ราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2552

- ชื่อโครงการวิจัย ศึกษาการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติ กับ การยอมรับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ โดยได้รับ ทุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2553

- ชื่อโครงการวิจัย ศึกษาทัศนคติของภาควิชาการกับการปฏิรูปสื่อท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยได้รับทุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ โดยได้รับทุนของมหาวิทยาลัย ราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2554

- ชื่อโครงการวิจัย ศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐาน คุณวุฒิแห่งชาติและตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตคณะวิทยาการจัดการในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดย ได้รับทุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2554

- ชื่อโครงการวิจัย พฤติกรรมการเปิดรับและความพึงพอใจต่อสื่อ ประชาสัมพันธ์ภายในของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ โดยได้รับทุนของมหาวิทยาลัยราช ภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2556

- ชื่อโครงการวิจัย พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความคิดเห็น และรูปแบบ รายการจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยพี บีเอส โดยได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2558

- ชื่อโครงการวิจัย การตอบรับของนักท่องเที่ยวต่อกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อ การท่องเที่ยวทางประเพณีอุ้มพระดำน้ำจังหวัดเพชรบูรณ์ ประจำปี พ.ศ.2560 โดยได้รับทุนจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2561

- ชื่อโครงการวิจัย การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อเพิ่ม ขีดความสามารถการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบูรณ์ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยได้รับทุนสนับสนุนการ ทำงานวิจัย ประเภทวิจัยสนับสนุนการขอผลงานทางวิชาการ งบประมาณเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ปี 2562

- ชื่อโครงการวิจัย ปัจจัยการสื่อสารภายในองค์กรที่ส่งผลต่อการเปิดรับข่าวสารของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ โดยได้รับทุนสนับสนุนการทำงานวิจัยจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ปี 2562 ทำร่วมกับ นางปิ่นธนา สงวนบุญยพงษ์

7.3 งานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อข้อเสนอการวิจัย แหล่งทุน และสถานภาพในการทำวิจัยว่าได้ทำการวิจัยลุล่วงแล้วประมาณร้อยละเท่าใด